

נר לדוד - גליון 21
חנוכה תשע"ט

כימים ההם - בזמן הזה

למאבקה של היהדות מדור לדור. חיילי יוון בהתפשטותם על פני ארצות ומדינות נשאו עמם את חיידקי תרבות הטבע והגוף הכוח והחומר. רוח ההשכלה שיצאה מיוון והשתלטה באמצעות הכוח הגס על העולם היא אשר היוותה את היריב העיקרי ליהדות.

כשאנו מעלים כיום את נרות חנוכה, הרי שאין אנו נזכרים רק בנס הגדול, הרי שאין אנו חוזרים במחשבתנו וברוחנו לתקופה זו, אלא, אנו מציינים את ראשית המאבק הגדול הזה אשר טרם הגיע לסיומו ואשר קיצו טרם נראה לנו. פעם היתה זו יוון אשר טימאה את ההיכל, מיד אחריה הופיעה רומי, זו אשר למעשה המשיכה בדרכי אתונה קודמתה, אם כי בגלימה קצת שונה.

היעד של אתונה היה למעשה היעד של רומי. המטרה למעשה זהה, אולם בעוד שאתונה הסתתרה מאחורי גלימה יפה של תרבות, של מחשבה מעמיקה, של יופי מופשט ולא מופשט; בעוד שיוון העתיקה כאילו הרימה את קולה נגד חוסר חוק ונגד שיעבוד כובל ידיים; בעוד שאורותיה של יוון הקדומה קרצו לרבים וסינוורו את עיני המוני המתיוונים בימים ההם, יצאה רומי לדרכה ללא גלימות ליווי.

בעוד שדרכי יוון היו עדיין עטופים בפרחי נוי מהודרים, והדמיון השוקע, המוביל לאבדן, היה מקושט באוטופיות מפולפלות של חוק ומדינה ועוד, הרי שרומי הסירה מעליה את הגלימות המדומות, הופיעה כבר עם החרב ביד, צעדה בדרך של יוון אבל לא ריפדה את דרכה בשוני מחשבה, אלא בדם החלושים. בלי כתב ובלי לשון, כדברי חז"ל, השתלטה רומי על יהודה אך ורק בעזרת הכוח הגס.

יש לא השלה את עצמו לחשוב אף לרגע, כי המדינה אשר הוקמה בשנת תש"ח היא אשר תגרש את האלילות היוונית במהדורתה החדשה, מתחומי מדינת ישראל וגבולותיה. איש לא העלה על דעתו, גם תומכי המדינה הנלהבים ביותר, כי אכן תגשים המדינה החילונית את היעד העיקרי והיסודי של עם ישראל במשך אלפי שנים וגלויות שונות ומשונות. תפקיד כה מכריע בהיסטוריה הישראלית, לא קיבלה עליה המדינה הזאת.

אולם מאידך, לא האמינו גם מתנגדי המדינה העקביים ביותר כי אכן ינסו גורמים רבי משקל והשפעה בתוככי המדינה הזאת להפוך את המדינה היהודית, את ארץ ישראל הקדושה, למשכן ליווניות במהדורתה החדשה והחדשה; כי אכן יעשו החוגים והזרמים הללו הכל כדי להלביש למדינה הזאת צביון יווני ותרבות יוונית, אם לא של אתונה הקדומה אזי של היווניות המתחדשת שרוצה גם היא לעקור את הכל.

אותו מאבק המתנהל מאז היות ישראל לגוי קדוש, אותה מלחמה בין הקודש לבין החול, בין הטהור לבין הטמא, בין ההתעלות למדרגות הגבוהות ביותר, לבין הירידה לעומקי התהום, אותו מאבק בין החומר והרוח, בין הסגידה לחומר לבין הדביקות ברוח, בין הכוח הגס לבין הצדק העילאי שמעל לכוח, בין הנהירה אחדי הברק המדומה של היופי החומרי לבין זיו תארו של היופי המוסרי, מאבק זה הלא ממלא את תוכנו ונפשו, מהותו ויעודו של היהודי.

יוון הקדומה אשר כבשה עולמות, זו אשר לראשונה בתולדות אנוש אמרה להשליט את הניגוד הקיצוני של היהדות במעטה של תרבות יוונית, הפכה לסמל

לא יכלה לה, ליהדות. התרבות האירופאית פעלה, כיוון ורומי בשעתם בשתי מישורים או יותר נכון, בשתי מהדורות.

בראשונה ניגשה התרבות האירופאית, אשר סגדה לכל אלילי יוון ורומי, בכפפות של משי ליהדות, פתחה לפניו את שערי הגטאות, העניקה לה שוויון כאילו אמרה להכניס את היהדות לטרקלינה ולעולמה. התרבות האירופאית החדשה הופיעה כגורם משוחרר מכבלים, כגורם רעיוני, שפרחי מחשבה ליוו את דרכו וראשית צעדיו.

לא עברו ימים רבים והתרבות האירופאית לבשה מעטה חדש. רומאי. היא בחלה בלוש האתונאים. כשהיא לבושה בדמות הנאציזם או הסטאליניזם, היא חתרה למטרתה מבוססת על עקרונות של "ועל חרבך תחיה". שוב לא דהרה באמצעות רוח, לא אמרה להקדיש את החומר באמצעות הרוח אלא בפשטות לקדש את החומר באמצעות החומר. שפרכת דם לא היתה רק מטרה אלא אמצעי למטרה. כשאנו סוקרים מהיום את תולדות ישראל מאז מלחמת החשמונאים ביוונים ובמתיוונים, כשאנו סוקרים היום את המאבק הזה של דורות רבים, לא נשאר לנו אלא לקבוע לעצמנו כי אכן המאבק הזה ממשיך להתנהל עד היום הזה. השיטות אינן זהות, הוואריאציות שונות, הגישות אחרות, התנאים אף הם משתנים, אבל המאבק נשאר כמו שהיה, מאבק שלא חדל מאז היות ישראל לגוי.

מאבק בין היהדות לבין המתיוונות לכל צורותיה. מאבק בין היהדות הנאמנה לסיני לבין החילוניות, הכפרנות, הבגידה בתורת הנצח, המאבק בין החומר לבין הרוח, בין הטומאה לבין הטהרה. בין החול לבין הקודש. בין האמת הצרופה, לבין השקר וכל אשר מסתעף ממנו.

היווניות לכל גילוייה שטמה את היהדות ואת היהודים. פעם לחמה נגד קיומו הרוחני של עם ישראל ופעם נגד קיומו הפיסי. מדינת ישראל לא הרימה לצערנו את דגל המלחמה נגד ההתיוונות, מעטים מאד בתוכה לוחמים מלחמה זו, כבימים ההם – מעטים מול רבים.

למעשה סגדו האתונאים לאותם אלילים אשר להם סגדו הרומאים, שתי האומות דהרו במישור מקביל, שהוביל לאותה מטרה. היוונים כמו הרומאים הובילו את האנושות לאותו התהום האיום, אולם בשעה שהאויב היווני חיפש קרקע רעיוני ומהותי לקיומו על בסיס מחשבתו כלשהו התלוש ממקורות החיים העילאיים, הנצחיים, קבעה רומי את הבסיס לקיומה בפשטות של "על חרבך תחיה".

יוון חתרה לחומריות באמצעות אידיאלים, רומי באמצעות החרב. ההפקרות היתה היעד הסופי. רומי אמנם הטביעה את יהודה בדם ואש, עוללה למעשה לישראל את אשר עוללה יוון ויותר מזה, אולם הסמל להתנגדות היהדות לאויביה המהותיים נשארה יוון, כי על כן נעלמה רומי, יחד עם חרבה, חדלה לשמש כגורם מסוכן ברגע בה נשברה החרב של רומי, לא כן יוון, שנשענה על הרעיונות.

רומי, כמו המעצמות האדירות בימיהם אשר חשבו כי אכן הצליחו להתבסס לנצח, נאבדו בתהום הנשיה של ההיסטוריה. רומי, אשר גם בימי גדלה ותפארתה, בימים בהם היתה מלאת גאוה והתנשאות עד אשר רשמה בשעריה כי "אבדה יהודה", חלפה ועברה בטרם הצליחה להכות שרשים עמוקים אפילו בארץ בה פעלה, מהאדמה משם צמחה וגדלה. לא כן יוון, אף שאבדה כמעצמה שולטת בכיפה, אולם רעיונותיה המסוכנים לא חלפו ואבדו מן הארץ.

דורות עברו, והמאבק נמשך בכל פעם בגלימה אחרת, גם תקופת האמנסיפציה באירופה, ופריחת התרבות האירופאית, אשר שרידיה עודם נראים כיום לנו, סימלה בתוכן הדברים את הניגוד ליהדות, למחשבה היהודית המקורית והשורשית. שוב פעם מאבקה של יוון הקדומה, בגלימה חדשה, בגלימה אירופאית.

בכוחותיה האחרונים לחמה היהדות בהתיוונות החדשה בצורת התרבות האירופאית. כיוונים בשעתם עשתה התרבות האירופית שמות ביהדות, במערב אירופה הובילה המונים לשמד ולאבדן, ואילו במזרח הרסה רבבות מבתי ישראל, אבל היא

התפילה הראשונה / סיפור

בטו נח על גבי הכפוף.

לא ראיתי, רק הרגשתי כיצד עיניו נצמדו לתנועותי. אישוני עיניו התנועעו ביחד אתי, בלשו אחרי הרטט שעבר בי מפרק לפרק.

מאחורי נשאר הכל. פני אמי מטושטשים באפלולית הלילה עדיין נחו על כתפי – "אולי תחזור מחר, ילדי?" היא לא הרימה ידה ללטפני, מבוגר הייתי, בכל זאת הרשתה לעצמה לקרוא לי "ילדי"; עשרות דפי גמרא, מיליוני אותיות קדושות הלכו אחרי עד המחנה, התגנבו דרך גדר התיל והתפזרו סביבי - - -

הוא כמובן לא ידע על כך, אולם סבורני שהרגיש כי גבי כפוף משום שמכביד עליו משהו - - -

היה לי חשק להסתובב, לא כדי לראותו, הוא לא עניין אותי, אולם חשבתי אולי אמצא בין החפצים שהשאירו לי, פירור של ריח שנטמן מבית אבא, כתם מדמעה ביתית שריח של אמא נודף ממנו, או תפר על טלאי מוכר שידה של אמא תפרתו. אולם הפחד שמא לא אמצא אלא עיני-בוהו צוחקות ממני, מנעני מלעשות זאת.

ומבטו עדיין היה נח על גבי הכפוף.

הנענוע נתן לי הרגשה של מרחק, במשך שניה אחת רץ העולם כולו אחרי ובשניה שלאחריה הוא בורח ממני; הנה אני שוב משחק עם העולם כבשנים קודמות. אלא שכעת קטן היה עולמי, גדור בתיל וזקיפים שמרו על עולמי הקטן הזה, וברגעים אלה נדמה היה לי כאלו קת הרובה בידי הזקיף מכה על קדקדו של העולם הרץ לקראתי...

נענוע סרק לשם מה?

שם, בחיים שהשאירתי מאחורי, לא התנועעו לשם נענוע, הוא בא להלהיב או להשתיק, אף פעם לא בא יחיד. גם כעת הרגשתי שעלי לומר משהו, ללמוד, להתפלל —

- - את הסידור לקחו ממני. היה זה סידור 'דרך החיים' בפורמט קטן, קבלתי במתנה ימים ספורים לפני שלוקחתי לכאן. בשעה שלקחו ממני את כל חפצי התחננתי:

— חבר לוטננט, יש לי סידור אחד, הרי אתה יהודי ויודע מה זה סידור, אין בו שמץ נגדכם, החזירוהו לי!

פניו היהודיים של הקצין התעוותו קימעה, ארשת של אודם כיסתה את לחייו האפורות, הוא זרקו בזלזול לערימת הספרים שמאחוריו והפטיר בנימה של טרוניא:

— כאן יש צורך לעבוד, אין הזמן מספיק לדברים מעין אלה.

— חבר, וידוי רוצה אני לומר בטרם אמות. הרי בידוי אין שום דבר המתנגד לכם!

— אסיר! וידוי זוהי הנאה אחרונה של האדם. לאסיר פוליטי אינה מגיעה הנאה כזאת!

ובכן, ללמוד? רוצה אני יותר מזה... להתפלל, אולי תהלים? ללא סידור? זכורים לי פרקי תהלים בעליפה.

ואז נח שוב מבטו על גבי הכפוף.

אולי הוא הרגיש כי פתאום חדלתי להיות כפוף, רק הנענוע חזק והתגבר, מבטו לא השיגו וקפץ על פני גבי.

היום עדיין עמד בתמהונו משעות הצהריים והסתכל בנו. מיום שהוא נמצא כאן עדיין לא פגש בבריות כדמותנו ובצלמנו, היא ליחך את שפתותינו הזחיות, התאמץ לטאטא את הריקנות ודחק בה טלאי שמש, היער שכל הזמן גרד את פדחת הבקתה, הביט עלינו בעינים זועפות, ענף טפח על פני הבית, רצה כנראה לקשור ידידות. מישהו העביר את פניו מן הבוהו אל החלון שעמד בשתיקתו כל הזמן ולא הביט עלינו מרוב פחד מהזקיף שהסתובב על ידו, וכשהחזיר נתקלו עיניו בעינים שנתלו בגבי הכפוף.

היו אלה עינים שחורות, אלה היו - -

— אני רק... אני, זאת אומרת - - -

זה היה וולודיה.

ב

הוא הפליט את שמו כמתבייש: שמי, זאת אומרת, קוראים לי, וולודיה. לא יותר.

בעיני עדיין עמד טל התפילה. זה כנראה הרתיע אותו והוא התרחק קצת ותוך כדי כך אמר לי: אני יהודי כמוכם! ואז ראיתי את עיניו, הן היו שחורות ובתוכן שני אגרופים קמוצים, מוכנים להלום או להתגונן. אבל ככה היה נראה לי רק שניה אחת, כשהתקרב שנית חזרו העינים להיות שחורות וגוון של רחמים הבקיע מהן. הן היו גדולות, עמוקות, וכשהביט עלי, נדמה היה לי כי אין לו פנים כלל, הכל הפך אצלו לעיניים, עיניים מלאות געגועים ויאוש, מאימתו של יער-עד היה בהן ומייסורים שאין פתרון להם.

— אני יהודי, חזר בלחש. אבל.. אבל איני יודע כיצד מתנועעים כפי שאתה עושה. אתה מתפלל?

חייב הייתי לשתוק. במקום הזה היה הכל כפוף למוות שהסתובב ליד החלון והקשיב. חייב הייתי לומר, כי כואבת לי הבטן, כי אני מתגעגע הביתה, כי אני מתנועע מאפס מעשה, אולם עיניו היהודיות הביטו עלי בתקווה שלא חלמתי למצוא כמוה ביער העד שעמדתי לשקוע בו, לפיכך אמרתי לו: כן, התפללתי.

— אני כאן זה שבע שנים, איני יודע כמה זמן אמשיך להיות כאן. נדם לרגע, הביט לעבר החלון ושוב ראיתי בעיניו את שני האגרופים מוכנים להלום או להתגונן. הוא הפנה את מבטו אלי ואמר: אף פעם לא התפללתי. כיצד מתפללים?

- - ואולי בכל זאת הוא בלש?

— אל תפחד, כאן אפשר רק למוות. כעת אפשר גם להתפלל, כיצד מתפללים?

צריך הייתי לחשוב על כך, מעולם לא עלה על דעתי לחשוב כיצד מתפללים, הוא ראה את תמהוני וחייך - - -
- - - הנה הוא החיוך הראשון ביער העד. אין לקנותו ואי אפשר למוכרו. בעל החיוך אינו יודע ממנו והמקבלו בולעו ואינו מסוגל לפולטו, והוא גווע מהר תחת צליפות הזעם - - -

— לא התפללתי אף פעם, לא אמרו לי שיש מציאות של מלים שהן למעלה מראשי, הנמצאות בי לעת צורך, לימדו אותי לעבוד, לשנוא, להרוס את הקיים, לקפל עולמות ולהעבירם תחת המכשש החדש שאני יצאתי רק למעני - -

— יש לך בודאי אשה באיזה מקום ואולי גם ילד, נפלטו המלים מפיו. רטט עבר בו, הוא התכופף כאילו הנחיתו עליו מכה, אולם התאושש מיד והשיב לי בעינים תמהות: כ-כ-כן!

- - - ואתה אוהב את אשתך ואת ילדך ורוצה לדבר אתם, לספר להם על געגועיך ועל דמעותיך, על חייך ועל תקוותיך, לפעמים מתחשק לך ללטף את בנך, יש ומתעורר בך החשק לראות שוב את מרחבי השדות בארצך, להיפגש עוד פעם עם הנחל שהתרחצת בו בהיותך ילד, לראות את העץ שטיפסת עליו, לצאת בלילה יחידי ולצעוד בחשיכה סתם ככה, ללא יעד, לשם טיול בלבד, לכל מקום שיעלה ברצונך ללכת. ואולי עולה פעם ברצונך לצחוק, בקול רם וללא כל בוש, ואתה עצמך אינך יודע מה עורר את צחוקך. ואולי רוצה אתה לפעמים לבכות - לא לנגב את הדמעות אלא לתת להן לטפטף על לחייך ומשם על בגדיך או ישר על האדמה המחכה להן, וכשאתה בודד, פושט אתה את ידך ומבקש משהו, אולם אף אחד איננו בקרבתך וידך נופלת מאליה אין-אונים, אולם החשק לאותו דבר נשאר אצלך ומכרסם בך - -

- - הליטוף שאינו מתגשם, היופי הנמצא ממך והלאה, החשק לחירות, לצחוק או לבכות, הדמעות והחיוך, הצעקה והרצון האילם למשהו - אלה הם מניעי התפלה, וולודיה.

הוא לא הגיב על כך שקראתיו בשמו, עמד כפוף עלי כשאני יושב על הארץ, עיניו הגדולות נתרחבו עוד יותר. משהו רצה להתפרץ מהן ועדיין לא מצא את הפתח - -

— אני... אני... כ-כ-1.. זה מובן, אולם כיצד עושים זאת? אני יודע כיצד עושים זאת.

— היו אנשים שהווייתם היתה נשמה, חייהם - נשמתיים, רצונם - אלוקי, והם מצאו את הביטויים החזקים והמתאימים ביותר להביע רצונו של האדם. הם חיברו את התפילות. כל אחד בוחר את תפלתו או אומרן כולן יחד, ושב ורפא לו. לשם כך יש אצלנו סידור תפילה. אחד היה לי ולקחו ממני, הקצין היהודי ליד השער - -

— ששש! נקמצו עיניו שוב לאגרופים, אל תדבר על הזקיק! ש-ש-ש!

— בסידורים כאלה מתפללים כל היהודים, גם אבותיך התפללו בהם.

— הורי פחדו ללמד אותי להתפלל. לפני שבאתי לכאן לא נתעורר בי אף פעם הרצון להתפלל, היה לנו כוח עליון אליו הפנינו את מבטנו, הוא ישב בארמון סגור ומסוגר, השפיל והרים, הרג או שחרר, הכל כפי שעלה על דעתו. הייתי במרומי הפסגה של הקריירה האפשרית בארץ, ובתוך שעה קלה הושפלתי עד עפר. וכעת, שבע שנים תמימות, אף אחד אינו יודע היכן אני, ורק כאן התחיל להתעורר אצלי הרצון לדבר עם מישהו שיבין גם דמעות שאינן זולגות מהעיניים, אנחה המפחדת להתפרץ ממעמקים, שיסתפק במבט חטוף, שילטף אותי ללא יד וינחמני ללא מילים... לא ידעתי כיצד עושים זאת, אולם פעמים רבות פשטתי את ידי וחפשתי. את מי לא ידעתי, אולם רצייתי מאד שמישהו יהיה קרוב אלי לפחות כפי שקרוב אלי המוות. לו מבט אחד ישלח אלי ללא פחד, כי כאן אנשים אינם מביטים אחד על השני מחשש שמא ימצאו בעיניים משהו אחר מלבד היאוש והדכאון. שמעתי כי אנשים מתפללים לאלוהים אולם לא ידעתי את הדרך אליו וגם כעת אינני יודע.

הוא נפחד מקול עצמו, הביט חטופות לעבר החלון, בבואתו של הזקיק נתפשטה עד אמצע הצריף, תחתיה התפתל פירור שמש שזעק גם הוא לחירות, ומעליה הזדקק להב הכידון כאצבע מאיימת. האנשים שישבו על הרצפה, מי רכון ומי פרקדן למחצה לא שמעו את שיחתנו, אולם עיניהם ננעצו בבהלה בשנינו, האימה מפני הבילוש תקפה את כולם בשעות הראשונות של המצאם כאן, וכנראה שפחד זה תקף אותם גם ממני, לא היתה לי ברירה אלא להעביר, דרך-אגב, את הידיעה לאיש שישב קרוב ביותר אלי: "הוא יהודי!"

כשהפניתי שוב את מבטי אליו הוא עדיין עמד עטוף צל של בין ערביים, ריח חריף של עצי האורן הענקיים סחרר את ראשי, משעות הבוקר המוקדמות לא בא אוכל לפי, רצייתי שילך כדי שאוכל לשכב ולנוח, אולם הוא עמד זקוף כשעיניו נעוצות בחלל אפוף האפלולית. הבנתי שהוא נלחם עם עצמו או שמחפש תוכן לכל מה שאמרתי לו...

— אני עייף מאד, אמרתי.

הוא לא שמע.

— "אז אתה התפללת בעל-פה? זאת אומרת שלי אין כל אפשרות להתפלל, שהרי אין לי סידור ושולך לקחו ממך.

— אפשר להתפלל גם ללא מלים.

— ללא מה?

— ללא מלים. ראה נא, כשתראה את ילדך בודאי לא תמצא את המלים בפוך להגיד לו כל מה שבדעתך היה לומר לו לכשתראהו, אולם כשגופו יצמד אליך ותרגיש את הלמות לבו, אתה תרבה מאד במלים שלא ישמעו, בדמעות שלא יראו ובלטיפה ללא יד, והבן ירגיש זאת ויבין אותך יותר מאשר אילו אמרת הכל בפה מלא.

— אני מבין, אמר בהיסוס מה, אולם הוא, הבן, הבן שלי היחיד, הוא נולד בשעה שכבר נמצאתי כאן, האהבה אליו שוכנת בי, אני מרגיש בה כל אימת שאני סובל, אולם אותו - הרים הוא את הבוהן אל-על - לא הכרתי אף פעם, זו הפעם הראשונה. אין לקנות אהבה בשוק...

— אבל הוא מכיר אותך. היטב היטב. הוא רואה בסבלך ושומע את אנחתך, גם את אותה האנחה שפחדת להשמיע אפילו בפני עצמך. הוא ליטף אותך אולם אתה חשבת כי מישוהו עשה זאת בחלום, זה לא היה הליטוף של הילד או של אמא שלך, אלא ליטוף של רחמים אלוהיים. הוא, הרימוותי גם אני את עצמך למעלה, יודע כי במעמקי לבך מקננת התפילה אליו ומשום כך החזיק אותך עד היום כאן כדי לפגוש אותנו, לראות את הנענוע המזור, לשאול ו...להתפלל.

הייתי כל כך עייף עד שהמלים סרבו לצאת דרך השפתיים - -

— אתה עייף? אני עייף יותר ממך. הרבה יותר. אבל אתה יכול גם להתפלל, להרגיש כי מישוהו נמצא תמיד על ידך, אתה יכול לבכות לפניו ולתנות את יסוריך, אתה מבקש ממנו ומקווה לו. ואילו אני יחיד בכל העולם כולו. חברי היחידים הם: הכינים, העצים, היסורים והשתיקה. הבדידות מעייפת מאד, יותר מאשר העבודה המפרכת.

— נכון, אמרתי, אתה צודק. אולם כעת גם אתה יודע שאינך בודד.

— כן, אני יודע אבל עדיין אינני מרגיש זאת. אולי תואיל לומר לי את התפילה שאמרת בשעה שנכנסתי לכאן?

— היא בעברית, לא תבין אותה.

— הרי אמרת שאין צורך להבין, אני ירגיש אם היא למעני.

— התחלתי: משכי—ל ל—ד—ב—היותו במערה תפיל—ה—

מיד נצטרפו אלי כל אלה ששמעו את קולי, הרנן עבר מאיש לאיש, אלה ששכבו פרקדן התיישבו, ואלה ששכבו – יישרו את גופם. כולם ראו את צילו של הזקיף נסחב על פני החדר, והשתדלו להתפלל בלחש, כל אחד הכניס במילים את כל מה שנשאר לו, העמיס בהן את העבר שעדיין לא נשכח ואת העתיד שטייל מאחורי החלון כשכידונו מזדקר - -

— בהתעטף עלי רוח—י, ואתה ידעת נתיבתי, באורח זו אהלך טמנו פח ל—י.

וולודיה היה היחיד שעמד זקוף בין כל הגופים שהתנועעו בדביקות, דומני כי אותה שעה לא ראה אותנו, זו הפעם הראשונה בחייו שראה את עצמו, את וולודיה, יוצא חפשי – על אף הכידון והתיל, מטייל בשדות עטופי דשא, רואה שמים על ראשו ומחבק את ילדו בחום. עיניו נסגרו למחצה, כאילו התאמצו להתבונן יפה בדבר-מה והנה הוא פשט את ידו כמחפש מישוהו, אצבעותיו הדקות פרפרו בחלל, נתאגרפו ושוב נתפשטו, והנה התחיל לצעוד קדימה, עבר בין המתפללים מבלי לראות אותם כששתי ידיה פרושות לפניו כמגשש באפילה, לאט לאט צעד לעבר החלון שמאחוריו התהלך הזקיף, ניגש אליו, הצמיד את פניו לשמשה ועמד ללא נוע זמן ממושך. ראיתי את היער מתקרב לעיניו של וולודיה, את הערבה הפולטת מוות, את האוקינוס הירוק המושך אליו רבבות קרבנות – והנה כולם פינו לפניו את הדרך והוא נשאר חופשי, מביט לעבר העולם שנפתח לפניו.

— הקשיבה אל רינתי כי דלותי מאד, הצילני מרודפ—י כי אמצו ממני—י!

לחש התפילה מילא את כל הצריף, חסם את רגלי הערב שרצה להידחק אלינו, סגר את החלון בפני הזקיף, מחה את אימתו של הכידון - -

הצריף התפרק, הזקיף נעלם, היער צלל במעמקי התהום הירוק, קירות לבנים הקיפו אותנו, במרחק מה הגיח אלינו ארון קודש של בית כנסת, אולי מעיר מולדתי ואולי של הישיבה, פסו היסורים, הדמעות נשארו בעינים כהד של התפילה, נצמדנו שוב אל עצמנו ולא הרפינו מלהט החיים שלקחנו אתנו למחנה - -

וליד החלון, מול עיניו של הזקיף עמד וולודיה והתנועע, הרים ראשו וכפפו, הרום וכפפו.

וגם לאחר שסיימנו את פרק התהלים והדממה עטופה העלטה השתררה בצריף – המשיך הוא להתנועע.

משה בנימין לא לבד

מיד לאחר מות אשת נעוריו, התחילו עיניו של משה בנימין כהות מראות.

כסבורים אתם, מרוב כבי? לאו. הוא לא היה "בעל בכי" כל עיקר, ועל מה ולמה עלינו לבקש את הסיבות, כשאפילו רופא העינים המהולל, פינס מביאליסטוק, אף הוא לא ידע.

— או שזהו תבלול – אמר – או, יודע אני? יש שזה בא מעצבים, מהראש, בקיצור, איני יודע.

עם חשיכה, לא היה רואה כל עיקר. אז היה מטפס ועולה על הספסל, מקרב עיניו אל העששית הגדולה ומורה באצבע כתינוק של בית רבן על כל אות ואות בספר.

באמת מסוגל היה להשתכר על פת לחמו כמאז. מגיד היה, אך לא מאותם המגידים היודעים לדרוש ק"ן דרשות על מגדל הפורח באוויר. את דרשת המוסר החריפה ביותר היה כורך בחיוכים ובמעשיות מחייו העשירים. לא הקשה קושיות ולא יישב מדרשי פליאה, אלא משוחח פשוט בלשון זו ששומעיו היו מדברים בינם לבין עצמם בשוק ובחנות, בבית וברחוב. אלא שלפתע היה מתעייף, פניו נעשו יותר קודרות ונפולות, הזקנקן נתבדר פרע והיה מגשש בידיים סומות, עלובות, נתקל כל רגע במשהו או במישהו אחר וממטיר חרפות על חשכתו של עולם.

בין השנים תשי"א-תשי"ב אנו מוצאים את מאמריו של ר' דוד זריצקי גם על גבי עיתון "הצופה" – בטאון תנועת המזרחי. מפי השמועה למדנו כי הסיבה לכך היא מצבה הכלכלי הקשה של המודיע בשנותיו הראשונות, ודוחק הפרנסה של משפחת זריצקי הצעירה שהיתה תלויה בו, הכריחה אותו לקושש פרנסתו במחוזות אחרים. זכה עיתון "הצופה" להיות אכסניה גם לפרקי הספר "למעלה מן השמש" שנכתב באותו הזמן. את מאמריו חתם בשם העט 'ד. זריז'. המאמרים שפרסם בעיתון זה נשאו אופי ספרותי בלבד, בלי שום זיקה השקפתית, שכן השקפתו שלו רחקה מהם כרחוק שמים מן הארץ, כמובן.

נשוא הסיפור המרגש שלפנינו הוא ר' משה בנימין הסומא המופיע לא אחת בכתבי הסופר, כדמות נפלאה שהתגוררה בעיירה 'ראדין', וכבעלה של שפרה בעלת האכסניה בה התגוררו רבים מתלמידי הישיבה והסופר בתוכם.

לרגל עונת הגשמים הברוכה ב"ה, הוספנו לגליון "שורות חרישיות" על טיפות הגשם העושות רצון קונם.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

בלילה היה יושב ואומר תהלים בעל פה. כמעט שלא שם תנומה לעפעפיו, אלא נשען אל עמוד בבית המדרש וחוזר וממלמל.

— מה?

איש לא ידע ואיש לא ההין לשאול אותו על כך.

כשעיניו קמו מראות לחלוטין, נתמוטט לפתע, עיניו העלו ברק-פלדה, ידיו התחילו רועדות, תכופות היה נשאר עומד באמצע הסמטה המוליכה לבית המדרש, מרים מקלו למעלה ומתייפח בבכייה:

— יהודים! מי יוליך סומא לבית המדרש ויזכה בין-רגע לחיי עולם הבא?

— מה הבכייה, ר' משה בנימין?

— על שפרה אני רוגז, מרוב רוגז אני בוכה.

היתה שכנה שמה עין עליו, שוטפת את הריצפה, מכבסת את בגדיו, מציעה את מיטתו, ומכינה ארוחותיו. קמעה קמעה, נתרגל לאורח חיים זה ונעשה יותר שקט.

לפני הפסח, סרהבו בו רבים מיהודי העיירה: — אולי יכבדני להיות סמוך על שולחני בפסח? אבל הוא סירב. איש לא הבין מדוע ואיש לא ידע היכן יפסח. ביקש מאת השכנה לקנות כל מה שצריך, להתקין, לבשל ולערוך את השולחן.

— ביחידות תהא שמחה שרויה אצלי יותר.

וליל-הסדר הגיע.

סקרנים ניסו להציץ בעד התריסים הסגורים, לראות מה ר' משה בנימין עושה, אך הם היו מוגפים מבפנים. לא בצבץ קו אור בעד החרכים. הדלת היתה סגורה על בריח.

ור' משה בנימין ערך את הסדר "עם" שפרה.

ב.

— מועדים ל-שמ-חה.

עיניו הקמות נוצצו – שפרה? ברכת יום טוב עליך! עבדת עבודת פרך, הא? והרי התחננתי לפניך, הזמנתי "שקצות" שתשטופנה את הרצפות, אבל הרי עקשנית את...

הד קולו הוא שענה לו, אבל מבעד עיניו הקמות ראה את שפרה אפופת חג ומנוחה. חיכה עד ארגיעה, היא היתה רגילה לעזור לו בהפשטת אדרתו, יד אחת לא נענתה לו כראוי. האדרת נפלה על הרצפה והוא מלמל: – תודה.

— מילא, חיכך ידיו, לא נאריך בסדר של היום, נו?

כוס היין כבר היתה מזוגה. קידש וחיכה:

— אמון, ענה לבדו.

— אמון, הדהדו לעומתו החדרים.

תוך גישוש על השולחן, פתח את ההגדה, נו, אמר, כבר מצאת?

— מצאתי, ענה לו החלל הריק.

— הי... למדנית את, שפרה, נו, שאלתי את הקושיות.

השעון ניסר בזמן בשלווה, הדממה נתעצמה כל כך, שהתחילה מזמזמת בראשו, עימץ את העיניים והציץ בשמאל... – היא שואלת, ודאי שהיא שואלת, ובשעת המעשה בוכיה היא, אין בנים...

— נו, אל תשביתי את שמחת החג, שפרה. הנה, כבר אנו מונים ארבעים וחמש שנה אחר הנישואין וכך נמשיך את החיים בדעה נוחה זה מזה.

בגששו בכתלים הלך ליטול את הידים – תני מגבת, שפרה... הוא נשאר עומד בידים מושטות, מטפטפות, רועדות שהתיזו על הקיטל הלבן. כהרף עין רטטו שפתותיו...

— ומה הבכי שוב, כסבורה את שסגי-נהור אני? הנה רואה אני אותך לפני, פנייך זקנו, בת כמה את כיום? קרוב לשבעים, ה-ם, זכורה את מתי באתי לראותך?

אי-שם קרא התרנגול. כבר עייפה, הרהר, יש להזדרז. ישב אל השולחן, נטל את ה"הגדה", עלעל בה והתחיל קורא בשטף, מדפדף כאילו קורא מתוך הספר.

הנרות כבר כבו, אך שפרה הדליקה נרות גדולים, כמאז, לגבי דידו היו דולקים, ראשה שמוט לה מתוך עייפות, נזדקנה. ארבעים וחמש שנה בצוותא, פרק חיים כהלכה.

פתאום נזכר במשהו, נשען על הכסא, מחה במחיה אחת את החשכות מעל פניו ופנה אל הצד השמאלי של הריקנות:

— עגמה נפשי קצת באחרונה, החשה את בדבר? הבחנת שינוי מה בפרצופי? בתוך תוכי בוכה משהו ואין בכוחי להשקיטו. ולא זו בלבד שאיני רואה בעיני, אלא אפילו במחשבה איני רואה ולא כלום. וכשאני דורש בקהל, שפרה, את שומעת? איך נרדמת? כשאני דורש דרשה, אינני רואה בני אדם, אלא ריקנות. איך שפרה?

בוש בפני עצמו, זקן ומתגעגע כל כך — — —

— משה בנימין?

הוא מתפרכס — 'משה בנימין?', הקול נשמע מכל העברים, מתקתקו של השעון ומיבבתו של הכלב. בבת-ראש הרגיש שמישהו נוגע בו – שפרה... – מה היה לך, זקן שכמותך ועוסק בדברי שטות, יש לסיים ה"סדר".

— חי – חי – חי. יודע אני שלעולם לא תעזבני, אני רואה אותך תמיד, בהליכתי לבית המדרש ובדרשי בקהל, בלילה את לומדת עמי יחד, וכשאני בוכה במקלי המונף, באה את הראשונה ומוליכה אותי הביתה.

הוא צותת רגע. הס מסביב, אין שומע? מתבייש אני, אך ארבעים וחמש השנים לא תחלופנה בבת אחת. אל נא תמהרי לעזבני.

— הא לך, הושיט לה פרוסת אפיקומן. הפעם לא עלה בידך להוציא בגניבה, מילא, בין כך ובין כך אקנה לך מתנה, מה רצונך? טוב, אתקין בשבילך מצבה יפה. לא, מוטב שאעשה זאת כאחד, בשביל שנינו מצבה אחת. חי – חי, עובר ובטל, הא? הכל יגידו כך, אך את תהיי מרוצה. היהא מקום אצלך גם לי?

לא אמרת לי כלל לפני מותך ואני לא ידעתי לגמרי שגם שפרה תלך בדרך כל הארץ... אל תלכי עתה, נשב הלילה יחד. כשהתראינו בפעם הראשונה לא אמרתי לך דבר, וכך כל ימי חיינו, למה לי להגיד לך. כועסת את? לא? ודאי.

ארבע הכוסות עייפוהו. עתה עליו ללכת לבית המדרש, אך רוצה הוא להאריך עוד בשעותיו המאושרות עם שפרה. מי יודע מתי תזדמן לו שוב הזדמנות כזאת.

הוא שיפסף בעיניו הסמויות, העיף מבט נכחו — — — הא — — — א, כבר את ישנה? נו, התחיל ממלמל, אציע אני... ש—ש—ש—א... הלך על קצות בהונותיו, מישש במיטה, הסיר את השמיכה, חבט בכרים ובכסת, יישר את הסדין המקומט... ש—ש—ש—א... חזר, הגיע לשמאלו של השולחן והחליק לה לריקנות, מבוייש. נו, את יכולה כבר לעלות על מטתך. לכי... לכי...

הכסא הוזז ממקומו והוא נזדעזע. כבר? נו, תערב עלייך שנתך, שפרה! עמד רגע והביט לתוך המרחק הסומא. החיים נגולו כבזק ברגע כמימרא, לנגד עיניו העיוורות, והיה רואה הכל ביתר בליטות, בהירות וחיות מבכל שנות חייו הפקחיות. הוא חייך חיוך שבהנאה, היה זה החיוך הראשון מיום שחשכו עיניו, ברגע זה השיג בבינתו, שהוא מטיב עכשיו לראות ומרבה לראות את חייו הארוכים מבשעה שהיה אור עיניו אתו.

הצופה. כ"ג אדר תשי"א

שורות חרישיות

הטיפה

הטיפות נופלות, טיף... טיף...

אחת רודפת את השניה, מאיצה בה, מחפשת דרך לעקוף אותה כדי להגיע יותר מהר לתעודתה. הן נופלות לתוך המים ונעלמות בין אין-ספור טיפות דוגמתן, ורק היא עצמה, כל טיפה באשר היא, מכירה את עצמה

ובתוך המים היא ממהרת שוב. רצה בעצמה ומאיצה בחברותיה.

— לאן?

אל הים, אל התהום, אל הנהר או שוב – למעלה אל העננים, כדי לרדת שוב בדהרה של טיף טיף.

וכך מיום ברא אלוקים שמים וארץ.

ואין בין טיפה ראשונה בששת ימי בראשית, בשעה שאדם הראשון ביקש וירדו גשמים, אין בין הטיפה הראשונה שטפטפה מהעננים אל האדמה הצמאה – לבין טיפה זו של היום, ולא כלום.

הטיפה תמיד נופלת בכל כוחה. האדמה תמיד צמאה, האוקינוס אינו מפסיק מלבקש עוד ועוד. העננים באים תמיד באותו זמן כפי שנועד להם, עננים עקרים שאין בהם אלא אפלולית של לפני הגשם, ועננים כבדי-משא שבקושי הם נושאים בקרבם את עול השקיית האדמה שהוטל עליהם. עננים קלילים, צעירים, המתחילים בצמר גפן מבהיק, ועננים שחורים, צאצאיהם של ענני המבול.

ואף טיפה של מים אינה נעצרת באמצע דרכה לשאול את עצמה:

— וכי למה אני נופלת לכאן, מה רע היה לי בעננים?

ואף טיפה של מים אינה נעצרת בדרכה, כדי להיוודע אצל חברותיה לאן הן נשלחות, מה עליהן לעשות במקום המיועד. מה השכר שיקבלו או מה העונש.

יש כאן שמחה של ביצוע מושלם בתפקיד אלוקי, ועצם הביצוע הוא שלימות, והשלימות היא הביצוע עצמו, בידיעה כי אני עושה כל מה שהוטל עלי.

אלא שפעמים הוטל על הטיפה ליפול על ראשו של אדם. ועל אחרת, ליפול על צמח שכבר רווה די הצורך, ועל גג דולף, לחדור דרך שמשה שבורה, להרטיב כביסה שזה עתה נתלתה ליבוש.

היא עושה זאת באותה המסירות כאילו נפלה לים הגדול.

אלא שהראש מזדעזע, ק — — ר-ר-ר, הלחות חודרת לתוך העצמות, רעד עובר בגוף, פעמים שהראש מתחיל לכאוב מחמת צינה. וזאת בגלל הטיפה הזו.

הצמח אינו מתלונן, גם הוא עושה מלאכתו באמונה. ואם נגזר עליו לקבל מים יותר מכפי צרכו — הוא מקבל. אלא שבעל הצמח מתלונן והוא ממהר לכסות את הצמחים שטיפות הגשם לא ירטיבו אותו, וטיפות המים אינן יכולות למלא את שליחותן.

וכי מה אשמה הטיפה אם דרכה הותוותה על ידי הבורא — למקום זה ולא למקום אחר, האם משום עקימת שפתיו של מישהו היא לא תמלא את שליחותה.

האשה מתמרמרת, עכשיו יהיה עליה שוב לכבס את הכביסה שנתלכלכה, והיא כבר היתה כמעט

אולם אין מי שיצווה עליהן: רדו!

והאדם אומר לעצמו: מספיק!

מי יודע היכן מתחיל אצל האדם ה"רוב טובה" והיכן היא מסתיימת.

וכשאתה מסתכל דרך שמשת החלון בגשם, שאנשים אומרים עליו שהוא טורדני, אין הם מבחינים בטיפות הבודדות שכל אחת עושה את שליחותה במסירת נפשה ללא סייג. ואין הוא שם אל לבו, כי אף אחת מהן אינה נעצרת בדרכה לשאול את עצמה: לשם מה אני נופלת שוב ושוב, ביחד עם חברות ללא-ספור, והרי אני מיותרת, הרי אין רוצים בי, הרי מתלוננים עלי שאני מטרידה את האנשים.

ואין הטיפה שואלת את הגג הדולף ולא את האנשים הגרים תחתיו, שמא אין הם מרוצים ממנה, והיא תחזור כלעומת שבאה. ואין הטיפה שואלת את הצמח אם הוא מבקש אותה שתבוא, או שמא היא מזיקה אותו, ואין היא שואלת את האדם הבורח ממנה ומסתתר תחת הגג או בביתו הצונן – האם עליה להמשיך לעשות מלאכתה או להפסיק.

היא נופלת טיף, טיף. אחת רודפת את השניה, מחפשת דרך לעקוף אותה כדי להגיע יותר מהר לתעודתה.

אל הים, אל התהום או על ראשו של אדם או שוב אל העננים, וכך מיום ברוא אלוקים שמים וארץ.

אלא האדם הוא הטורדן, הוא אשר מחפש דרכים לעקוף את משימתו. קטנותו, וחוסר האמונה התמימה, היא אשר מתלוננת על הגשם שאינו אלא מצבור של טיפות אין-ספור, כולן דומות זו לזו כשתי טיפות מים.

ורק הטיפה עצמה מכירה את עצמה — —

— שלא כאדם...

יבשה, ולא תוכל להחליף את הבגדים לבני המשפחה.

— שוב פעם גשם, היא מתמרמרת. האדמה אינה מסוגלת לקלוט כבר את מי הגשמים — טוען החקלאי.

הגג שהדליף את הטיפה לבית אינו אשם, גם בעל הבית שלא תיקן את הגג אינו אשם. מתמרמרים רק על טיפת המים העושה את שליחותה.

* * *

בחוף — גשם טורדני, בלתי פוסק. יש להדליק את החשמל גם במשך היום.

בחוף גשם, הקור חודר לתוך הבית. תנור הנפט אינו מחמם די הצורך. אנשים יושבים בבית מכורבלים, מסתכלים מבעד לחלונות, אולי כבר תופיע השמש.

איזה חורף משונה השנה, הגשם אינו מפסיק. הערבים ארוכים, אי אפשר לצאת לרחוב, בכל פינה שאתה פונה — אתה נתקל בטחב. וכשאדם מוכרח לצאת לרחוב הרי הוא פוסע ישר לתוך שלוליות המים שנצטברו עקב הגשמים.

הטיפות נופלות ללא הרף, טיף... טיף...

הרחוב נראה שומם, אטום ומשעמם, מאי-שם מגיח קורטוב של שמש... אולם מספר אין-ספור של טיפות מים גוברות עליו ומעמעמות את אורו, הטיפות נופלות ללא הפסקה, זה יום, יומיים.

הצו רודף אותן: רדו!

ואנשים מבקשים: מספיק!

מי יודע היכן מתחילה ה"רוב טובה" והיכן היא מסתיימת. מי יודע כיצד, מה, ומתי לבקש?

האדם בתפילתו, מוזיל טיפות, טיפה אחת לשנה, ואולי גם טיפה זו איננה שלו, אלא שאולה מתוך התחינות בסידורים, מתוך כמירה של רחמים על עצמו, והנפש הצמאה מבקשת: הבו עוד טיפות דמע.

המודיע. "ט שבט תשכ"ח

נר לדוד - גליון 23
ט"ו בשבט תשע"ט

האדם – עץ השדה

או עץ אלון פשוט, שאינו סובל לא קור ולא גשם, היודע להתגאות כשהוא נטוע עמוק באדמתו, ומשנער משם הוא מאבד את השליטה על עצמו, מתקמט, מאבד את פרצופו ואחרי כמה שעות חיים של ניוון – מתפורר.

האם ידוע לך ייעודך?

היט של כבוד, שולחן מלכים, במה של נואמים ודרשנים, כינור בידו של אמן מפורסם, גילופים מצטעצעים בחלונות ראוה של חנויות מובחרות. או מלונה לכלבים, דיר לבהמות, גדר שבין חצר לבין הרחוב, הכורע תחת נטל היושבים עליו בבטלה.

ואולי ספסל בודד בפינת הגן העירוני, משתחק משיבה של בטלנים ויושבי קרנות, הנתחב בין עצים ומסתיר את פניו בעצי השלכת — —

פוי, אומר האדון המבקש להתיישב עליו, איזה לכלוך! או, ארון קודש בבית כנסת צנוע, החובק את העיירה על צרותיה ועל אנחותיה, השומע את הבכי המוסתר עדיין בתוך הלב של המתפלל לידו, עץ שהתעלה והתקדש והפך למרכז הכמיהה של אלפי איש, אלה המבקשים מפלט כאשר מחביאים את ראשם בפרוכת שעל גביו.

— — — כי האדם עץ השדה.

זה ודאי. השאלה היא: איזה עץ?

האם עץ ארז שבאה רוח סערה ועוקרתו ומשליכתו על פניו או קנה רך הנוטה את שכמו לסבול כל רוח, מתכופף ומודה להקב"ה שגבו מוכן להתכופף?

האם הוא עץ רחב גרם שענפיו משתרעים לרחוב וכשמשפיל את מבטו כלפי מטה הוא רואה את העשבים הגדלים למרגלותיו, או עץ גבה קומה שצמרתו מתנשאת מעל כולם והוא אפילו אינו שולח מבט לראות את מי שמתחתיו.

האם הוא עץ המתנשא אל-על ובטוח שכל מה שיש לו מגיע לו, או שיח נמוך קומה המודה להקב"ה על כל סנטימטר שהעניק לו במתנה?

איזה עץ הוא האדם?

איזה סוג של עץ אתה?

האם אתה עץ מהגוני העומד ביופיו ובשלמותו ימים רבים, אינו נכנע לתכתיבים ביתיים, אינו נכנע לכל תולעת ואינו מתפורר פתאום —

והוא הולך ונרקב, לאט לאט
הוא מאבד את פרצופו, עיניו
כהות, אזניו שוב אינן
קולטות והוא מאבד את
הקשר עם עצמו.

עד שהוא הופך לכפית
מצומק, ושום אדם אינו מכיר
בו את האדם של לפני יום-
יומיים.

והוא מתפורר.

כיצד נרחם עליו ואין אנו
רואים אותו. לכל היותר
מבחינים אנו באבר אחד
מאבריו המושלכים ברחובות,
ומפני הכבוד איננו מניחים
שינקו ויטאטאו אותו ביחד
עם האשפה.

ולפעמים מצטברת ערימה של
אשפת-אדם.

האם אינכם מרגישים
לפעמים את ריח הסרחון
העולה מסוג של אשפה כזו?
היא נמצאת על ידינו, ברחוב
שלנו, לא הרחק מן הבית
שלנו.

ערימה זו של אשפת-אדם.

ככפיתי עץ רקובים שאין
צורך בהם משום שאינם

ראויים לשימוש; כקליפות של פירות שנזרקו לאחר
שאכלו את הפרי העסיסי; כשיירי אוכל שהחמיץ.

אולי תכיר ביניהם את אחד ממכריך, אולי תמצא בגל
הזה של אשפת-אדם מישהו שגדל ביחד עמך, ואתה
הפכת לארון קודש, והוא — — —

או — להיפך.

ועכשיו בוא ונהרהר ביחד: אמנם, האדם הוא עץ
השדה, אבל השאלה היא: איזה עץ?

איזה עץ אתה?

מה יפה הליל

מה יפה הליל —

בְּעֶמְדוֹ עַל סֵף הַיָּם

וְהַסּוּפָה הַמְיֻלָּלָה

כְּשֶׁהָאֵבִיב צִוְּגָה אַחֲרֶיהָ.

כֹּה קֶטֶן הָעוֹלָם

תַּחַת גִּטְלֵי הַשָּׁמַיִם,

וְסִיּוֹט הַמָּוֶת

כְּשֶׁאֲחֲרִיו חַיִּי נֶצַח — —

— — — וְלִמְעַלָּה מִזֶּה הָאֲשֶׁר

שָׁיְבוֹא עַל הָאָדָם לִפְתָּע

וְהוּא חֶכְהָ לְיִסּוּרִים;

וְהַשְׁלָוָה הַמְחַיֶּכֶת

חֵיקָה רְאשׁוֹן שֶׁל רַחֲמֵי אֵם —

וְלִטְיַפַּת הַבְּטָחוֹן

עַל רִאשׁוֹ שֶׁל הַמְיֻאָשׁ

וְתַפְלָה רוֹוִיָּה — — —

יֵשׁ רֶטֶט בְּלֵב

וְהוּא הַשִּׁיר שֶׁל הַדְּמָמָה

מִלֵּא עֶצֶב כְּשֶׁמָּמָה

אוּ מְסוּג אֶהְבָּה וְרַחֲמִים;

וְלִפְעָמִים — — —

רֶטֶט זֶה שֶׁבְּלֵב

הוּא — תַּפְלָה לְאֱלֹוִקִים — —

וכשהוא נזכר בעברו והנה אין
לו כלל במה להתפאר, עץ היה,
בעילום שם גדל בין אלפי עצים
כמוהו, אף אחד לא העיף בו
עין מעולם, שנים על גבי שנים
עמד נטול הבעה, רק למד לקוד
מעבר לרוח, לשוחח מפעם
לפעם עם שנים שלושה
מחבריו הסמוכים לו, אחר כך
למד להתפלל תפילה מיוחדת
לעצי היער, אחר כך, כשגדל
יותר, למד להתבונן בשמיים
ולקבל את הרעפת הגשם
בברכה.

וכשנטלו אותו משם, התאנח
מרה. הוא לא חלם שיגיע ביום
מן הימים למקום מכובד כזה.

והרי הוא עומד בבית הכנסת
הצנוע, וכולם קדים לו, והוא
סופר את הפסיעות של
האנשים הנכנסים לבית
הכנסת בדחילו ורחימו, והוא
כולו מרטיט כשהוא יודע
שעיני כולם נשואות אליו.

— איזה עץ אתה?

עץ העומד להיות ארון קודש
או — להבדיל — דיר
לבהמות?

* * *

כפיתי עץ מושלכים ברחוב. השכם בבוקר יבואו מנקי
הרחובות ויטאטאו אותם, אחר כך יבואו המכוניות
ויטלו אותם ביחד עם האשפה.

כאברים של אדם הם מושלכים ברחובות.

כאברים של אדם הגדל בין המון אנשים כמוהו. בעילום
שם הוא גדל, ומעטים הכירו אותו, מי הוא, מה תפקידו,
היכן עליו ללכת ומתי עליו להיעלם.

רבי ישראל סלנטר

כמה שורות לזכרו

רוצה האדם, הריהו ממלא חללו של עולם, ואם לאו – אין יצור נבזה ממנו. ההבדל בין שני הרצונות עביו כעובי ההבדל בין הגיהנום לגן העדן.

גדלות האדם ראויה שתמלא את כל העולם, אולם יש וכל גודל העולם מתכווץ לתוך החלל הקטן של האדם, הכל לפי גודל האדם ולפי גודל העולם שהוא בורא לעצמו – והכל לפי רצונו.

במה דברים אמורים, כשהאדם משעבד את רצונו להבנתו, שאם לא כן, הרי ההבנה נהפכת לרצון. וכיצד אפשר לקשר את הרצון שהוא יותר גשמי מאשר רוחני – עם ההבנה שכל כולה אינה אלא רוחנית?

ישנם שני רצונות, הרצון לטוב והרצון לרע, שניהם אינם אלא התגלמות המוחשים, אין רוצים דבר אלא אם גלמו ברור לפנינו, אי אפשר איפוא, למלא רצונו של הזולת אלא אם מבינים אותו, שהרי הרצון הוא, קודם כל, פועל יוצא ממהותו של האדם, ואין להבין את האדם, אלא אם כן מכירים אותו, ואין להכיר הזולת מבלי שיכיר היטב את עצמו.

הרי לפנינו, כי כל תורת האדם המגביהה עוף עד לעולם האצילות, שרשה בלומד גופא, אין הוא זקוק לעולמות אחרים, ואולי הם יפריעו לו בלמודו, זקוק הוא רק לעצמו, לכל אבר מהרמ"ח ולכל גיד מהשס"ה.

אישיותו המופלאה ותורתו של רבי ישראל סלנטר זכר צדיק לברכה, זכתה להילמד רבות על ידי רבי דוד זריצקי. ספר שלם הקדיש לתורת המוסר, המלוקט משיחות מוסריות רבות של גדולי בעלי המוסר בדור הקודם כשבראשם רבנו אור ישראל מסלנט אבי התנועה ומחוללה, בצירוף קיום לדמותם ולתורתם.

בהקדמה לספר מביע הסופר במילים קצרות את מהותה של תנועת המוסר ואת החידוש שחידש רבי ישראל בחובה המוטלת על האדם להכיר את עצמו, את נטיותיו ורצונותיו, ורק כך יוכל למצוא את הדרך הנכונה לו בעבודת הבורא, מבלי ליפול בפחים היקושים שמציב לו היצר בכל צעד ושעל.

בגליונו המוקדש לזכרו של רבי ישראל סלנטר לרגל יום השנה להסתלקותו מופיע מאמר שכתב בגליון הישיבתי "הנאמן" אודות רבי ישראל. וכן את ההקדמה לספרו "תורת המוסר", בליווי דברים קצרים על תולדותיו ושיטתו כפי שהופיעו בספר הנ"ל.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

וזאת ליודעים, כי לכל אבר מאבריו של האדם יש לו רצון משלו. הגיעו בעצמכם, וכי אפשר להשוות רצונו של המוח לרצונה של היד, או את רצון הלב לרצון הקיבה? כל אבר שבאדם מתאמץ למלא את תפקידו שהטיל עליו בורא העולמים, ואם לא יכיר האדם טיבם ורצונם של אבריו, עלולים כמה מהם או אפילו אחד מהם, להשתלט על כל הגוף, והתוצאות מובנות בין לרע ובין לטוב.

דא עקא, שאנו כה קרובים אלינו, עד שלא עלה בדעתנו שהחובה ללמוד את עצמנו. הקדשנו, איפוא, מיטב כוחותינו הרוחניים למען דעת את כל הבריאה כולה מהקוטב עד הקוטב, ועמדנו משתוממים כשלא הבנו בכי ושמחה, עקימת שפתיים ונדנדוד עין, ראינו את עצמנו עושים מעשים אשר התחרטנו עליהם כעבור רגע, ולא ידענו כיצד הגענו לכך, אנו גדולי המדע והמוח, המקיפים במחי יד את חלל העולם.

עד שבא אחד והתחיל ללמד אותנו את תורת האדם, ואולי הוא לא לימד אותנו כלל וכלל, אלא הראה לנו את תמונתנו מצולמת, נוכחנו לדעת, כי לאמיתו של דבר היתה תמונה זו תמיד נגד עינינו, אלא שתמיד חשבנו, כי זוהי תמונת האדם בכללו ולא תמונת אנני.

וככה התחלנו ללמוד שוב את הא"ב שהיה נמצא תמיד באמתחתנו, התחלנו למשש את אברינו אחד אחד, החל מהקדקוד וגמור בעקב, ואחרי הפרקים הראשונים שלמדנו ממנו, נתגלו לפנינו אנשים אחרים וממילא עולם אחר, התחלנו לבדוק אחרי פעולות כל אבר שבנו, וראינו שהרבה פעמים היד שלנו אינה נשמעת לנו, והרגל והלב והמוח, ונוכחנו, כי אין אנו יודעים ומשתלטים על עצמנו.

פרשנו לפינה והתחלנו לבכות על בערותינו, והבכי הזה לא היה בכי תשובתי, אלא בכיו של תינוק שרוצה וטרם יודע מה הוא רוצה.

והוא לקח אותנו מאבר לאבר, היינו מעולם לעולם, ירד אתנו למצולות הנפש המשתרעת על פני רמ"ח עולמות, גילה לפנינו את נפשנו עד לעומק שטרם הגיע אליו מישוהו לפניו.

תגליתו של ר' ישראל הפתיעה את כולם עד כדי תדהמה, שכן הרבה התחילו שלא להכיר את עצמם וחייהם הם הועמדו לפנייהם כחידה סתומה שאין לפותרה אלא עם גישה אחרת בהבנת דברי חז"ל.

– גישה מוסרית.

ומאז התחילו להתעמק בהבנת צל של רגע, בפירושו של צעד, הקדישו את ההבנה לדברים שנראו קודם כדברים של מה בכך, והתחילו לערוך דינים וחשבוניות מתמטיים על עשרים וארבע שעות ביממה, ועל ששים דקות בשעה.

והעולם נתמלא מפה אל פה באדם, ואדם נתמלא מפה אל פה בעולמו.

והתחילו להבין אחד את השני.

ולאחר שהגיעו לידי כך, התחילו להבין גם את הזולת, ומתוך כך נולדה האהבה האמיתית, שכן אהבת הזולת תולדת ההבנה היא, ומשהתחילו לאהוב את האדם העומד מנגד, כיבדו אותו, ורק אחר כך באו לידי הכרה שיש גם לכבד את עצמו.

זה היה השלב הראשון בהבנת תורתו של ר' ישראל.

מכאן ואילך אנו מוצאים כבר את תורתו של ר' ישראל בעצמנו בדרכי חז"ל, בראשונים ובאחרונים, בדומיית הנפש של שעת החשבון בפנינת ההתבודדות, ובכמיהה תמידית, בלתי פוסקת לעליה, ובעבודה מתמדת להשליט את ההבנה על הרצונות.

תורת המוסר

מסכת המוסר – אלפי נושאים לה, שכמעט אין קץ למו. היא אינה מצטמצמת במספר דפים מסוים, אלא מקיפה את כל התורה כולה. מקפלת בתוכה כל מצוותיה ופרטיה.

שומה על האדם להעפיל כל ימיו. מי שנצמד לסולם שוב אינו פורש ממנו אלא אם כן הוא מאבד את

שיווי משקלו. "העולם

הזה" – שרו

הנובהרדוקאים – "גשר

צר מאד", הוא נטוי על

פני תהומות; רחבו –

כחוט השערה; עוביו –

כקרום של ביצה; יש

להתאמן שנים על גבי

שנים כדי להגיע בשלום

לגדה השניה של

הסמבטיון – העולם.

ההעפלה דורשת קודם-

כל אימון השרירים

הרוחניים, התעמלות

רוחנית פעילה מוקדמת

ומתמדת והחזקת שיווי

המשקל הרוחני במצב

תקין. שאם לא כן,

עלולים הכוחות

הרוחניים שבאדם

לאכזב בגבור המלחמה

בין ההר ובין התהום.

חולשה קלה, רפיון ידיים

כלשהו – מדרדרים את

האדם למטה. ההעפלה

השניה קשה פי כמה מן

הראשונה, השלישית –

פי שבעים ושבעה מן

השניה וכו'. רגע ללא

עליה כמווהו כשני רגעים

של ירידה.

רבי ישראל מסלנט

הגאון החסיד רבי ישראל ליפקין (נתפרסם בכל תפוצות ישראל בשם "ר' ישראל סלנטר", ע"ש העיירה סלנט בה התחתן והתגורר במשך שנים רבות) – נולד בשנת תק"ע. בעיר זאגר – ליטא. אביו היה גאון מפורסם ושימש כרב בעיר גולדינגן וטלז.

תחילה הוא למד אצל אביו ונתפרסם מיד כעילוי עצום. וכבר בהיותו בן עשר היה דורש לפני קהל לומדים פלפולים חריפים.

בן שתים עשרה הלך ללמוד תורה אצל אחד מגדולי הדור, הגאון המפורסם רבי צבי ברוידא, רבה של סלנט. רבי ישראל החשיבו כל ימיו לרבו המובהק.

התחתן בגיל 14, והתישב בסלנט, ובמשך שמונה עשרה שנים לא מש מאהלה של תורה ואשתו דאגה לפרנסת הבית. במשך השנים הללו עלה לגדולה תורנית מפליאה ובעודו אברך צעיר נתפרסם כאחד מגאוני הדור.

אם רבו בתורה היה הגאון הנ"ל, הרי רבו במוסר היה הגאון החסיד ר' זונדל מסלנט.

הם נפגשו במקרה בבית המדרש של סלנט, רבי זונדל עמד מיד על טיבו של אברך פלאי זה ואמר לו בקצרה: "ישראל. למד מוסר ותהיה ירא-שמים". הדברים הקצרים האלה חדרו בלבו ועוררו מהפכה שלימה בנפשו. מאז שימש את רבו ביראת ד' – את ר' זונדל, עד שהגאון עלה לארץ-ישראל.

רבי ישראל השקיע מאז את כל גאוניותו, בקיאותו הנפלאה וחריפותו העצומה בהבנת דרכי עבודת ד'. הוא עבד עבודה עצומה כדי לבוא לידי טהרה ורגשי קודש עמוקים, למשול על מדותיו עד כדי שיהא מסוגל לעקור מן השורש כל ניד של מידה רעה מקרבו. הוא יצר את שיטת המוסר שאלפים נהרו אחריה ושימש ומשמש עד היום סמל המעלה והשלמות, בו ראו את האדם השלם, שהגיע לדרגת השליטות הגבוהה ביותר שאדם בתקופה זאת מסוגל להגיע אליה.

נפטר ביום כ"ה בשבט שנת תרמ"ג בעיר קניגסברג.

ויש גם כאלה היורדים ואין בכוחות עצמם לעלות.

חייב אדם להימצא תמיד בשלב של עליה. העומד על השלב הראשון של הסולם, חייב כבר להימצא במחשבתו על גבי השלב השני, רציפות המחשבה תסעד עלייתו למעשה. ללא ליאות ובהתמדה עליו שוב ושוב לבדוק את כושרם הרוחני של כל אבריו; אם הם עובדים בהתאמה, תוך שיתוף פעולה מלא, אם מבין אבר אחד את עבודתו של השני ואת תפקידיו המיוחדים ואם אין אבר אחד מביט בעין רעה על חברו.

זוהי עבודתו של האדם המעפיל. הוא מתחייב בה מאותו רגע שהוא מתחייב לפי התורה במחשבה עובר למעשיו, ועד הרגע שמחשבתו מיטרפת עליו. ואז הוא פטור מחיוב ההעפלה.

וההעפלה היא עד כדי עליה השמימה, שהרי אנשים כמונו, ילודי אשה, קרוצים מחומר – עלו השמימה.

תורת המוסר מאמנת את האדם לעליתו אל-על. היא מטפלת בכל אבר שבו – לחוד. ולא עוד אלא שהיא מטפלת גם בדם ובמוח, בשרירים ובחמשת החושים. היא מדרבנת חושים ומפעילה אותם, ממיתה או מחיה תכונות, מגלה אורות ומכבה להבות. מגמגמת או מגלה אופקים חדשים. היא נותנת מהות לבבי ויסוד לחיוך, תוכן לצער ומשמעות לשמחה. היא מגלה לאדם – את האדם.

שיטתו

יראת אלוקים היא חכמה ועבודה עצומה, אולי יותר מאשר היא חכמה יש בה עבודה, כל רגע ורגע, ללא היסח הדעת, עד הרגע האחרון בחיי האדם, חייב הוא לעמול קשה בעבודת יראת אלוקים.

לא תיתכן יראה שלימה בלי ידיעה עמוקה ורחבה בכל מכמני התורה. לפיכך כדי להיות ירא-שמים יש לדעת ש"ס ופוסקים, להיות בעל בינה יתירה לברר את האמת, בעל שכל מחודד שיבין דבר מתוך דבר ולכוון שמעתתא אליבא דהילכתא.

יש להחדיר את המוסר לתוך ההויה הנפשית ולחשל אותה עד שתוכל להתקומם נגד הכחות הטבעית שבאדם ולהתגבר עליה.

לימוד המוסר צריך שיהיה באופן מיוחד, לשם השפעה ויצירת רושם על עצמו, ומשום כך יש לשנן, חזור ושנן הרבה פעמים, קטעים מסוימים מן המקרא, מדברי חז"ל, או ספרי מוסר מפורסמים.

אולם לא השינון היבש בלבד יועיל להחדרת יראת האלוקים בהויה הנפשית, כי אם זה המלווה בהתרגשות הנפש ו"בשפתים דולקות", בניגון עצוב חדור תוגה חרישית. ומשום כך יש לבחור ברעיונות כאלה שירגיש שהם מביאים אותו לידי התלהבות.

בחירת הרעיון נתונה לשקול דעתו של כל אחד לפי נטיותיו והרגשותיו. אולם ר' ישראל מעדיף בהתבוננות בעונש העבירות.

כדי לקבל מושג-מה על העונג והצער הרוחניים הנצחיים, יש להשתמש במשלים ולהלבישם בתאורים גשמיים.

ר' ישראל ראה בלימוד המוסר חיוב המקיף את כולם, אנשים ונשים, קשי יום וחסרי דעת במצוקות רעות, וזאת כדי לשבר את הלב ולטהרו מעט מזוהמתו, לעורר את הדעת של האדם לקראת המלחמה הקשה של כיבוש האברים למען ידע להישמר מכל נגע.

– את האדם בעל הפרצופים השונים והגוונים המתחלפים לבקרים; אכול הרקבון של מידות וחופר שוחה לעצמו בכוונה.

– את האדם המסוגל להפוך את העולם לתוהו או להטבילו בנהר היוצא מעדן, ששתי ידיו כשתי ספרי תורה או שורפות ח"ו את בית אלוקים, שתאוותו מרקידה את השטן ואהבתו נהפכת לקודש קדשים ב"שיר השירים"; שהשטן נברא למענו ומפתח הדעת ניתן לו.

ואל לו, לאדם, לשכוח כי אין בין זה לזה אלא כחוט השערה, והוא, האדם לבדו צועד אל הגשר הנטוי על פני התהום, ואיש לא יבוא לעזרתו אם לא יפתח בעצמו את הפתח לעולם העליה.

וכיצד ידע האדם באיזה עולם הוא נמצא, האם הוא מעבר זה של חוט השערה או שמא ח"ו כבר מעברה השני?

לשם כך באה תורת המוסר: לוודא לאדם מקומו, היכן הוא נמצא, האם פניו מועדות אל-על או אל שחת, האם רצונו – רצונו הוא, ופניו – פניו. ואולי אין הפנים הללו אלא מסכה מוקיונית והרצון אינו אלא תשוקה בהמית, מעין רפלקס שאין מאחוריו ולא כלום? האם דעתו היא מקורית או מורכבת מחלקים זעירים של מידות פגומות בתערובת אנוכיות וביטול הזולת?

העיקר – חייב האדם להיות שלם. האדם השלם לא ילמד אלא תורה שלימה, מעשיו יהיו מושלמים, אהבתו ויראתו, דעתו ומידותיו – הכל יהיו שלמים ללא פגם וללא סירוס ושיבוש.

תורה שלימה פירושה: מקיפה את כל העולמות, כל ההווה, פותרת כל הספיקות, עונה על כל השאלות, אינה מניחה מקום לפקפוקים ולזעזועים נפשיים.

מעשים שלמים פירושה: בלב, במוח ובחושים, ללא הפליה בין מעשה למעשה, ללא נטיה אנוכית למצוה זו או אחרת. הקל והקשה, המובן והבלתי מובן – אחד הוא.

דעת שלימה כיצד? – מכוונת תדיר ללא אפשרות של סטיה, מעמיקה עד היכולת האפשרית, משוחררת מכל נטיות שמחוץ לדעת התורה, מנוערת מכל קורט של השפעה שבמידות או בחושים. טהורה כביום שניתנה לאדם.

והמידות: חשוקות ברצון-ברזל, נתונות בבדיקה – אנליטית מתמדת, נמצאות במשמעת חסרת-רחמים, ללא ויתור בכל מצב שהוא, ללא רתיעה משום דבר שמחוץ מגדרי התורה.

– האדם השלם.

* * *

ר' ישראל לא גילה תורה חדשה, לא היה צורך לגלותה.

היא מקופלת בצווי השם ובדברי חז"ל. כל הדואג לשלימותו הרוחנית מוצא לפניו שולחן ערוך. ברם הירידה הרוחנית שקיצצה אברים שלמים מרוחניותו של האדם, הביאה לירידה מוסרית, אנשים לא הרגישו כלל כי הם מקיימים מצוות למחצה, לשליש ולרביע, כי קיום המצוות נהפך אצלם לשגרה: הפה אינו תואם את הלב, הלב אינו קשור למוח, המוח אינו שולט על המחשבה, הרצון והמעשים. נמצאת התורה מונחת בקרן-זוית שבנפש האדם, והיתר – עכור ומעורב ברע, במידות רעות, ברצונות שפלים, במאוויים בהמייים, בכמיהה אל הגשמי.

בא ר' ישראל וניער את האבק מנפש האדם ביחס לכל חלקי התורה. בנוגע למקום ובנוגע לאדם, לעצמו ולזולת, הציב את השלימות האמיתית כמטרה והתוו דרכים להגיע אליה.

על ידי שהיה גאון בפסיכולוגיה, אביר הרועים בתורה ויראת-שמים. בעל מוח עילויי נדיר – הוא ידע, יותר מאשר רבים מקודמיו, כיצד לצלול למעמקי הנפש ולדלות משם סטיות נפשיות לרע, פרפורי נשמה המחפשת מוצא מן הסבך, צליל דק מן הדק של ניגון התשובה החבוי בתוך האדם והוא אינו יודע עליו, או ברק של תשוקה בהמית שיש בו כדי לסנוור את העיניים.

כפסיכואנליטיקן גאוני הוא פיתח שיטה של עיבוד עצמי בדעת, במידות במעשים, בהילוך, בעפעוף-עין, בעקימת שפתים. כיצד מסוגל אדם להימצא תמיד בקצב של עבודה למען השגת השלימות האמיתית: כסוחר עשיר או כרוכל סידקית, כרב ופוסק או כבלן פשוט, בשעת הליכה בדרך, בשכיבה ובקימה, בשעת הלימוד, האוכל וה...מוות.

כי על האדם השלם לדעת גם כיצד עליו לעזוב את עולמו.

ותלמידיו – והם קומץ קטן – קבלו ממנו את תורת המוסר ומסרוה לתלמידיהם – והם כבר קיבוץ גדול של אנשי מוסר מובהקים, ותלמידיהם – לתלמידיהם – עד היום הזה.

אילו הבינו אנשי דעת, היו מקימים קתדרא לתורת המוסר והיו צעירי ישראל נושמים בריאותיהם רוח של מוסר, לומדים את תורת השלימות. האיך מעפילים אל-על והיכן מוצב הסולם.

עכשיו שקתדראות הוקמו לדברים של מה-בכך, מתבסמים בני הישיבות משיחותיהם של רבי המוסר מתוך הספדים ומפי השמועה.

– מתבסמים ומתרפאים ממחלות-נפש אנושות.

ירושלים, אלול תשי"ט.

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

גנב שכזה

סיפור

— לאן אתה הולך, ר' זליג?

הוא פוקח זוג תמה של עינים קטנות ועליזות, שוטף אותך בזוהר מבטו ובחיוכו המתחבא מתחת לקצות שפמו המשתפך לו אל תוך זקנו הארוך.

— מה שאלה היא זו? מהיכן אני יודע לאן אני הולך? אח, חביבי, לו היה אדם יודע לאן הוא הולך, היה ממעט מאוד ללכת...

לאחר כמה פסיעות הוא חש בכל זאת את השאלה מנקרת בו: באמת, לאן אתה הולך, זליג? הוא נעצר לרגע. זה באמת מוזר. אתה מתגנב לבית של מישהו אחר ומתנהג בו כבעל בית?!

אבל הוא ממשיך ללכת, מתבונן מסביב שמא מאן דהו רואה אותו, מתחמק לתוך החצר, סוגר מאחוריו את הפשפש הקטן ותוחב בידית קיסם של עץ כדי שלא תפתח כל כך בקלות. בצעדים קטנטנים וחרישיים הוא פוסע על פני שביל האבנים המונחות בחצר, עולה את שלושת מדרגות הכניסה, מציץ דרך חלון המטבח – אין איש.

שפת האידיש היתה השפה היותר שגורה בעטו של הסופר רבי דוד זריצקי. בשפה יהודית עסיסית זו, שפת האם שלו, כתב, הגה ויצר את מאמריו וסיפוריו, לפני המלחמה ומיד לאחריה, וגם לאחר בואו לארץ ישראל, בה התחיל כבר לכתוב גם בשפה העברית, עדיין היה הביטוי באידיש יותר קולח ומבטא ביתר עוז את רחשי לבו ומעמקי נפשו.

ספריו המפורסמים 'למעלה מן השמש', 'גשר צר' ו'שימקה' נכתבו אף הם במקורם באידיש, ותורגמו לעברית על ידי מתרגמים מקצועיים, בליווי צמוד של הסופר שהיה שותף מלא לעבודת התרגום ולליטוש הסגנון.

גם לאחר שנים בארץ ישראל בהם התרגל לכתוב בעברית, לא זנח רבי דוד את הכתיבה באידיש, ומפעם לפעם היה מפרסם מאמרים באידיש בעיתונות חו"ל בעיקר בארה"ב, כמו "דאס אידישע ווארט", "אלגעמיינער זשורנאל" ועוד.

משנת תשכ"ב ועד סוף ימיו היה משתתף כמעט קבוע בגליון "די אידישע היים" של נשי ובנות חב"ד בארה"ב, ש"ל כמה פעמים בשנה, בגליון זה היה מפרסם סיפורים וסקיצות באידיש. חלקם כבר תורגמו ונדפסו בספריו. הסיפור הנפלא שלפנינו - "גנב שכזה", התפרסם אף הוא שם. הוא תורגם ע"י בת הסופר הגב' ש. ויגשטיין לאו"ט, ופורסם בגירסתו העברית בהמודיע לאחר פטירת המחבר.

לטובת קוראינו דוברי וקוראי האידיש, אנו מצרפים לגליונו נספח ובו הסיפור המקורי בשפתו של המחבר, להנאתם.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

צודק הוא, איפוא, הבעל, הוא חושב, ומיד מייסר את עצמו: ומי אתה, בן יחיד? המכיר אתה ויודע את קְשִׁיָּה? עד שהיא חוזרת מן השוק, שם היא מסתובבת וטורחת לחפש את הזול ביותר. קצת רקוב? לא נורא, לא נורא גם אם יהיה קצת יותר קטן משאר הירקות או הפירות. אולי אלך דוקא אצל אחת הערביות, שם יהיה זול יותר בגרוש... עד שהיא גומרת את הסבוב לאורך כל השוק בין כל הדוכנים והחנויות, עד שהיא מסיימת למשש עשרות סוגים כדי לקנות אחד, עד שהיא מתמקחת על המחיר, עובר פרק זמן נאה, כמעט חצי היום. לקנות בזול, היא טוענת כל הזמן, עולה זמן יקר.

— אלא מה? קורה פעם שחוטפים שיחה קלה? מה כאן החטא הגדול? "הוא" לא משוחח אף פעם בבית הכנסת? אוי אוי כמה שהוא משוחח! ולה אסור כלל לפתוח את הפה? כשפוגשים ברחוב או בשוק ידידה או סתם מכרה ושואלים אותה משהו, נו, אז מתפתחת לה קצת השיחה, הרי אי אפשר להשאיר אדם סתם כך ולברוח? סוף סוף הרי אנחנו בני אדם!

בינתיים נותרות המיטות לא מסודרות והבית לא נקי. חוזר "הוא" הביתה ורואה לפניו את הכלים של ארוחת הבוקר, (כמה כבר יש כאן, שני אנשים עם שני ילדים? הוא אומר. שמעת אותו? שני אנשים עם שני ילדים! אצלו זה כלום, אדרבה, שינסה הוא לעשות זאת פעם אחת בבוקר, ונראה איך זה יראה...) והוא, הוא רוצה לאכול צהרים, הוא רוצה לנוח, הוא רוצה...

אז הוא רוצה? אז מה? מי הוא? הוא לא הגרף פוטוצקי, אצל רוטשילד הוא לא הציץ אפילו מחור המנעול, ורוקפלר בכלל באמריקה. אז הוא רוצה? גם אני רוצה, נו, אז מה? למה, הוא נותן לי את כל מה שאני רוצה?

* * *

ל-ה-ת-ג-ר-ש! מפיו של ר' זליג לא יצאה המילה הזו כל כך בקלות כמו שזה נשמע. שבועות ארוכים של שיחות ודיבורים חלפו עד שהמילה המפורשת יצאה מפיו. "הוא", כך אומר לה ר' זליג, רוצה ללכת, נמאס לו כבר מכל הענין. הוא אפילו מוכן לגרוע מכל. כן, להתגרש, ממש כך. להתגרש... זוהי מילה נוראה – היא נשארת דוממת. מה תעשה עכשיו, תבכה? זאת עושה היא אמנם, והרבה.

* * *

דלת המטבח סגורה רק בעזרת וו קטן, אפילו מי שאינו גנב מקצועי יכול לפתוח אותה. בין כה וכה אין שם מה לקחת, מלבד את החיכוכים ביניהם השוכנים שם דרך קבע כבר מספר שנים. ר' זליג מנסה ככל יכולתו לפשר ביניהם ותדיר הוא אומר להם: "אבל מה עם הילדים, שני ילדים חמודים, לא מתגרשים כשיש כבר שני ילדים, יקירי, אתם יודעים על מה אתם מדברים...?"

— "גיהנום" – טוען הוא.

— הוא הצית בו את האש, אומרת היא, פרנסה הוא הרי לא מביא ואני קורעת את בני מעי בימים כדי שיהיה לו מה לאכול, ובלילות אני יושבת ומתקנת ומטליאה, אז מה הוא רוצה? סלון הוא רוצה שאני אבנה לו?

— "לכל דבר יש הרי שיעור", אומר הוא.

— "רק לצרות שלי אין שיעור", אומרת היא.

מילא, מה יכול ר' זליג לעשות? הוא נכנס לבית, מתגנב פנימה, לשם מה? מי יאמין שר' זליג מסוגל לבצע עבודות שכאלו? לא, כעת אין כאן אף אחד. בן הישיבה לומד, הפועל והחנווני עסוקים בעבודתם, האשה נמצאת בשוק והילדים בתלמוד תורה. אז מה, גם אם יתפשו אותו פעם? עם הבזיונות הוא כבר יסתדר איכשהו, ועם ריבונו של עולם? הוא הרי יודע...!

פושט הוא את הקפוטה ואת כובעו השחור והעגול, מניח הוא את הקפוטה כך שהיא תוכל להיות תמיד תחת ידו, ואת המגבעת – עליה. מפשיל שרווליו למרות שאין הוא מורגל בכך כלל וכלל, אבל מה אפשר לעשות במצב כזה? מסתכל הוא סביבו וחושב, מה דחוף כעת לעשות למקרה שיתפש ויאלץ לברוח לפני שהספיק הכל.

— קודם כל את הכלים.

הוא עושה זאת מהר, ר' זליג. בבקי ורגיל מוריד הוא הכל מהשלחן, ידוע לו היכן מקומו של הלחם ולאן יש להכניס את כל הכלים המורחים. הוא התבונן סביבו היטב היטב לפני שהחליט לבצע את הדבר. הוא עובד במהירות, פאותיו נופלות להן החוצה באמצע העבודה ומפריעות לו, תוחב הוא אותן אל מאחורי אזניו. תוך כדי מלמול פרקי משניות, הוא מנגב את הכוסות ואת הצלחות ומכניס אותן כשהן נקיות וזוהרות לארון. הוא תולה את המגבת לייבוש ורץ לנגב את השלחן. את כל זה יש לעשות מהר, עוד יותר מהר, זליג'ל, יותר מהר, עוד עלולים פתאום לחזור...

לאחר שהוריד הכל מהשלחן צחצח את מפת הפלסטיק, רץ מהר לחדר השינה והחל להציע את המיטות, את כלי המיטה יש לחבוט, אלא שיש לעשות זאת בשקט גמור, משום שהשכנות אוהבות להציץ מלמעלה כדי לראות מה נעשה אצל אחרים. אם יראו את ר' זליג, וי וי, איזה מהומה עלולה להיווצר, שיהיה כך, על מנת כן, 'בידך אפקיד בזיוני', אומר ר' זליג כשהוא חובט את כלי המיטה.

בעזרת שרוול כותנתו הוא מקנח את זיעתו הניגרת, מעיף מבט מהיר אל החלון, אולי מישוהו מסתכל פנימה. הוא זוכר היטב כיצד מיטותיו שלו מוצעות והוא מציע את הללו באותה הצורה, כל המיטות שוות הן, לא כך?

אלא שאין הוא יודע בדיוק כיצד מכסים את המטות, בכל זאת הוא מכסה אותן כפי שהוא מתאר לעצמו, כאילו שזו קושיה קשה שצריך לתרץ אותה, צריך לגייס גם את המוח לעבודה הזו.

לאחר שיישר את כסויי המטות, החל לנגב את האבק. מזדרז הוא אל המבוא שלפני הבית, מביא משם מטאטא ויעה, יש רק שנים וחצי חדשים קטנים, אלא שמפוזרים בהם כל כך הרבה חפצים שצריך חמישים פעם להתכופף ולהרימם. לזחול אל מתחת לשלחן, לספסל, למיטות, מאחורי הדלת ומתחת לשידה. סוף סוף הוא סיים את עבודתו, חולצתו רטובה, אבל אין לו זמן לנגב כראוי את הזעה. אנשים עלולים להרגיש ביציאתו? מילא, הוא יצא כבר דרך חצר אחרת, מה אפשר לעשות, הרי המצב אצלם כל כך גרוע...

ביציאתו הוא מחזיר את המטאטא למקומו, מעיף מבט נוסף סביבו, מסדר את הכסאות היטב סביב לשולחן, מסיט את הווילון קמעא כדי שיכנס קצת שמש, הוא חושב לפתע, שמא צריך להשקות מעט את העציצים, אך הוא אל המטבח לקחת מעט מים, ובדרכו מעביר ניגוב נוסף על הכירים, שיבריקו יותר...

שקט בחצר הקטנה. הוא לובש באיטיות את הקפוטה. הוא חש את הזיעה שעל בשרו ניגרת מתחת לבגדיו, אבל כעת קיץ, הוא לא יתקרר. תקע את ראשו בתוך כובעו העגול, ויצא בלאט מהחצר בשקט בשקט על פני האבנים, בלי קול משך את קיסם העץ מהידית של הפשפש, ורק לאחר כמה צעדים ברחוב החלה נשימתו לחזור לתיקנה.

* * *

— לאן אתה הולך ר' זליג?

שוב פוקח הוא זוג עינים קטנטנות תמהות וחייכניות, שוטף הוא את השואל במבטו השקט ומחייך:

— האם יודעים אנו מאין ולאן אנו הולכים? אי אי, לו אפשר היה לדעת לאן הולכים... והוא פוסע במהירות אל תוך בית המדרש להשלים את השיעור היומי.

* * *

ר' זליג, אתה הרי יודע את כל הענין, אתה הרי היית בבית הדין כשבאתי איתך. מוכרח אני לומר לך שמשוהו השתנה אצלה, נהיה אחרת, מסתמא היא החליטה שאין טעם לנהל מלחמות נגד נקיון, דבר קטן, נקיון! אפשר הרי לחלות חלילה, והילדים —

— מה קרה? ר' זליג מתבונן בו בעינים שקטות, רציניות, תמהות.

— נס ממש, נס מהשמים, אני בא כבר מספר ימים הביתה בצהרים, ראשית, הכל מסודר, נקי, יפה, מריח טוב, אפילו את הפרחים היא משקה במים. יודע אתה ר' זליג, שבועות היא לא היתה משקה אותם והיו פשוט מוכרחים לזרוק אותם החוצה, צמחים של הקב"ה. סתם כך, בלי מים היו מתיבשים, ואני נוהג הייתי לבקש: בילה, הרי זה חבל, או שלא תקני פרחים, או שתשקי אותם במים.

— אני עסוקה, אין לי זמן, היתה היא טוענת.

ועכשיו, השלחן מבריק והמיטות – מוצעות בדקדנות, ומטואטא, אפילו תחת הארונות ותחת השידה, אני אומר לך – הכל פשוט נ-ק-י!! הלואי הלאה.
— רואה אתה? מחיך ר' זליג ברצינות, 'בעלבוסטע' נשאר תמיד 'בעלבוסטע', לפעמים קצת קשה לה, בכל זאת אדם הוא רק אדם.

* * *

אתה, ר' זליג, הרי יודע את אסוני, ששום משפחה לא תדע מזה, שגעון נכנס לו לראש, נקיון! אתה שומע? נקיון! הרי את נשמתי אני מוציאה מקרבי, ילדים, בית, קניות, בישולים, כביסות, תיקונים, כמה ידים יש לי? הרי יודע אתה, ר' זליג, הרי היית בבית הדין בשעת מעשה. גם לי נמאסו חיים שכאלה, תמיד מריבות, כמעט וכבר היינו נפרדים, היה זה אסון שאי אפשר למנוע, אבל ברוך הוא וברוך שמו, תודה לקל על החסד...

מסתכל בה ר' זליג, במבט רציני, מוריד הוא את עיניו בביישנות ושואל בשקט:
— התפייסתם כבר? הא! נו, נו, כלום קטנה היא בעיניך, בשביל שלום בית הרי השם המפורש היה נמחק, רחמנא לצלך. ברוך ה' שהגעתם עד הלום...

לא, אינך יודע, ר' זליג, "הוא" ממש נהיה אדם חדש, נס מן השמים, הדמעות ששפכתי פתחו את כל השערים. התחננות שלי, הבקשות שלי. להחריב בית — יודע אתה פרושו של דבר? להחריב בית יהודי! ואני כבר חשבתי, חשבתי שהכל אבוד. אי אי, ר' זליג, כשבאתי בבוקר בהיר אחד הביתה, והכל היה נקי, יפה, הכלים רחוצים, הבית מטואטא, המיטות מוצעות, אפילו הפרחים הושקו במים, חשבתי שאני מתעלפת, לקחתי קצת מים, ושפכתי על עצמי, הרגלים לא החזיקו אותי מרוב בהלה, מבין אתה, אני חשבתי...

— אז מה, הוא עושה, כלומר, הכל?

חלילה, מה פירוש הכל, אבל הוא עוזר לי, מבין אתה, ר' זליג, כשעוזרים, זה משהו אחר, העבודה יוצאת אחרת מתחת לידים, החיים אחרים, יותר שמחים, יותר... יותר יהודיים, אתה מבין?

כן, בוודאי מבין אני.

יהי רצון שתמיד תחיו באושר כזה, בשלום.

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

● דוד זאריצקי

גייט ארויף א היפשע שטיק צייט, כמעט
א האלבער טאג. ביליק קויפן, טענה'ט זי
אלעמאל, קאסט טייערע צייט.

— אלא וואס? אַמאָל כאָפּט מען אַ קליי-
נעם שמועס, וואָס-זשע איז דאָ דער חטא
אַזוי גרויס! "ער" שמועסט ניט אין שול?
אוי, אוי ווי ער שמועסט! און זי טאָר
ניט עפּענען דעם מויל? אַז מען טרעפט
זיך אין מאַרק אָדער אין גאַס מיט דיינס
גלייכן און מען פרעגט עפּעס, נו, פאַרציט
זיך אַ שמועס. מען קען דען יענעם איבער-
לאָזן און אַנטלויפּן? מען איז דאָך אַ מענטש,
אָדער ניט?

דערווייל בלייבן די בעטן ניט געמאכט
און די שטוב ניט ריינגעמאכט. קומט „ער“
צוגיין, טרעפט ער נאך די געשיר פון
אינדערפרי (משטיינס געזאגט, וויפל איז
שוין דא — צוויי מענטשן מיט צוויי קי-
דער. געהערט? צוויי מענטשן מיט צוויי
קינדער — זאגט ער, ביי אים איז עס
גארניט. אדרבא, ליבע מענטשן, זאל ער
פרואוון אמאל דאס מאכן אינדערפרי, וועלן
מיר זען ווי ער וועט אויסקוקן) און ער
ווייל עסן מיטאג, ער וויל זיך אפרוען, ער
ווייל...

וואס וויל ער? קיין גראף פאטאצקי איז
ער קיינמאל נישט געווען, ביי ראטשילדן
האט ער אפילו דורכן שליסל-לאך נישט
אריינגעקוקט, און ראקפעלער איז אין אַמע-
ריקע. איך וויל אויך, נו איז וואס, נישט
ער מיר אלץ וואס איך וויל?

— גטין? ר' זעליג האט עס נישט גע-
זאגט אזוי ליכט ווי מיר זאגן עס, אזוי
זיך ארויסגעקוועטשט נאך וואסן לאנגן
ריידן. "ער", זאגט איר ר' זעליג, וויל
אונז, אים איז מיאס געווארן. ער איז

— וואוהין גייט איר, ר' זעליג?
ער עפנט א פאר פארוואנדערטע, קליי-
נע, פריילעכע אויגן, וואשט אייד אפ מיטן
בליק און שמייכלט אונטער די דיקע וואַנצן
וואס גיסן זיך אריין אין זיין לאנגער
בארד:

— פון וואנען וויס איך וואו איך גיי?
 ער, ליבינקער, ווען א מענטש וואלט גע-
 וואוסט וואו ער גייט, וואלט ער א סך
 ווייניקער געגאנגען.

פונדעסטוועגן האלט ער זיך אפ א וויי-
לע: "א פראגע איז עס, וואס גייט עס
דיר אן, זעליג? גנב'עסט זיך אריין אין
יענעםס הויז און באלעבאטעזעסט!"

אָבער ער גייט ווייטער, קוקט זיך אַרום
ציי קיינער זעט נישט, שאַרט זיך אַריין אינעם
הויף, פאַרמאַכט הינטער זיך די קליינע
פאַרטקע און שטעקט אַריין אין דער קליאַמ-
קע אַ שפענדל, זי זאל זיך נישט אַזוי לייכט
עפענען. גייט ער מיט קליינע, שטילינקע
טריטעלעך אויף די אויסגעלייגטע שטיינער
וואָס פירן צו דעם דרייטערעפּנדיקן גאַנץ
און קוקט אַריין דורכן קיך-פענסטער —
קיינער איז נישטאָ.

איז דאך דער מאן גערעכט, טראכט ער
און שמיסט זיך גלייך אליין אפ: וואס
ביזטו, א בן-יחיד? דו קענסט און ווייסט
אירע שוועריקייטן? ביז מען גייט פון מארק
און מען דארף זוכן דאס ביליקסטע; אביסל
אנגעפוילט, „אנגערירט“, אביסל קלענער ווי
אלע גרינסן און פרוכטן; אפשר ביי אן
ערל'טע וועט ביליקער זיין מיט א גראשן.
ביז מען דרייט זיך ארום איבערן גאנצן
מארק, צווישן אלע שטאנדן און געשעפטן,
ביז מען טאפט אויס צענדליקער מינים צו
קויפן איינעם, ביז מען דינגט זיך אויס —

אפילו גרייט אויף דאס ערגסטע: גטן.
— דאס איז א שוידערלעכער וואָרט —
זי בלייבט שטיל. וואָס זאָל זי טאָן: וויי-
נען! און דאָס טוט זי פליסיק.
יא, טראַכט ר' זעליג, וויפל מאל קען
מען גיין צום רב און זיך אומקערן „אויף
דערוויל“?

* * *

די טיר פון קיך איז נאָר צוגערוקט
מיט אַ שפענדל, אפילו ניט קיין גנב קען
עס עפענען. נעמען איז דאָרטן ניטאָ וואָס,
סיידן דאָס קריגעניש צווישן זיי — שוין
עטלעכע יאָר. אָבער דערפאַר, רעדט צו
זיי ר' זעליג שטענדיק: מען גט זיך ניט
מיט צוויי קינדער, טייעריקע. איר וויסט
וואָס איר רעדט? ...

— אַ גיהנום — טענה'ט ער.

— ער האָט אים אונטערגעצונדן — זאָגט
זי — קיין פרנסה גיט ער ניט און איך
מוז מיט די געדערים אויסרייסן יעדן טאָג
דאָס עסן; נעכט זיצן ביים פאַרריכטן און
פאַרצירעווען. איז וואָס וויל ער, סאַלאַנען
זאָל איך אים מאַכן?
— אַלץ האָט דאָך אַ שיעור — זאָגט ער.
— נאָר מיינע צרות האָבן קיין שיעור
ניט — זאָגט זי.

מילא, וואָס קען ר' זעליג טאָן. גייט ער
אריין אין הויז, ער גנבעט זיך אַריין, וואָ-
רום ווער וואָלט עס געגלויבט אַז ר' זעליג
קען מאַכן אַזוינע ווייבערישע אַרבעטן? גיין,
איצט איז קיינער ניטאָ; דער ישיבה-מאַן
לערנט און דער אַרבעטער און קרעמער —
זיינען ביי זייער אַרבעט, די אידענע איז
אויפן מאַרק און די קינדער — אין תלמוד-
תורה. אַי, מען וועט אים אַמאל כאַפן?
מיט די בזיונות וועט ער דורכקומען, און
דער רבונז של עולם ווייס דאָך! ...

טוט ער אויס די קאפּאַטע און די שוואַר-
צע, קיילעכדיקע הוט, ליגט אַוועק די קאָ-
פּאַטע ער זאָל זי גלייך קענען האָבן אונ-
טערן האָנט און די הוט — אויף איר.
ער פאַרקאטשעט די אַרבל, כאַטש-אַפילו עס
איז ניט אַזוי ר' זעליקדיק, אָבער וואָס
קען מען טאָן אין אַזאַ לאַגע. קוקט ער זיך
אַרום וואָס איז בילכער צו מאַכן, טאַמער
ווערט ער געכאַפט און מוז אַנטלויפן גלייך.
— פריער די כלים.

ער מאַכט עס שנעל, ר' זעליג, ווי אַ
בקי ורגיל, ראַמט אַראָפּ פון טיש. ער
וויסט שוין וואו דאָס ברויט ליגט און
וואו די כלים אַריינצושטעלן, די אויסגע-
וואַשענע. ער האָט זיך פריער גוט אַרומ-
געקוקט, אידער ער האָט באַשלאָסן צו
מאַכן דאָס. ער אַרבעט פלינק, די פיאות
פאַלן אַרויס אינמיטן און שטערן אים, גיט
ער זיי אַ וואָרף אַרויף הינטער די אויערן.

ברומט אַ פאַר פּרקים משניות אינ-
צווישן, ווישט די גלעזער, די טעלער און
שטעלט זיי אַריין וויבער-וויבער אין שאַפּ-
קע. ער הענגט אויף די סטירקע צום
טריקענען און לויפט אַפּווישן דעם טיש.
דאָס אַלץ דאַרף מען מאַכן שנעל, נאָך
שנעלער, זעליגל, נאָך שנעלער, קענסט נאָך
האַבן בזיונות.

אַפגערוימט דעם טיש, גלאַנצט דאָס גיי-
לאַך-טישטוך. לויפט ער אַריין אין שלאַף-
צימער און פאַרבעט די בעטן. בעטגעוואַנט
מוז מען אויפקלאַפּן, אָבער עס מוז שטיל-
שטיל געמאַכט ווערן, וואָרום שכנות האָבן
גערן אַריינצוקוקן פון אויבן וואָס עס טוט
זיך ביי אַנדערע אין דירה. בפרט אַז זיי
וועלן זען ר' זעליגן — וויי, וויי, סאַראַ
גערודער עס קען ווערן. אָבער פאַרפאַלן,
על מנת כן. בידך אפּקיד בזיוני, זאָגט ר'
זעליג, קלאַפּנדיק דאָס בעטגעוואַנט.

ער ווישט שנעל דעם שווייט מיטן אַרבל
פון העמד, וואַרפט אַ שנעלן בליק צום
פּענסטער, טאַמער קוקט עמעצער אַריין.
ער דערמאָנט זיך גוט ווי זיינע בעטן זיינען
פאַרבעט — מאַכט ער אויך אַזוי, אַלע
בעטן זיינען גלייך, ניט אַזוי?

נאָר ער ווייס ניט גענוי ווי מען דעקט
צו די בעטן, מאַכט ער פונדעסטוועגן ווי
ער שטעלט זיך פאַר, עלעהיי דאָס איז אַ
שווערע קשיא צו פאַרענטפערן, דאַרף מען
אַביסל אויך דעם מוח נעמען אין דער
אַרבעט. אויסגעגלייכט די בעטן, ווישט ער
אַפּ דאָס שטויב, לויפט שנעל אין פאַר-
הויז און ברענגט דאָס באַרשט מיט אַ
שאַפּל. עס זיינען נאָר צוויי און אַ האַלב
צימערלעך, אָבער עס איז דאָ אַזוי אַנגע-
שטעלט, אַז מען דאַרף זיך פּופציק מאל
בויגן און אויפהויבן, קריכן אונטער דעם
טיש, די בענק, די בעטן, הינטערן טיר
און אונטער דעם קאַמאַד. די העמד איז
שוין אים נאָס, און ער האָט ניט קיין
צייט אַפּצואווישן גוט דעם שווייט. טאַמער
וועלן מענטשן מערקן? מילא, ער וועט
אַרויסגיין דורך אַן אַנדער הויף, וואָס קען
מען מאַכן, אַז עס האַלט ביי זיי אַזוי ווייט!

לויפנדיק שטעלט ער צוריק דאָס באַרשט,
קוקט זיך נאָך אַביסל אַרום, רוקט די
בענקלעך מיט די שטולן אויפן פלאַך, צע-
רוקט די פאַרהענגלעך עס זאָל אַריינפאַלן
אַביסל זון, ער דערמאָנט זיך, אַז מען
דאַרף אפשר אַנגיסן אַביסל וואַסער אין די
בלומען-טעפּ — לויפט ער שנעל אין קיך
און ווישט דערביי אַפּ דאָס טישל און די
קיך-פליטע, טרינקט אַן די בלומען און דאָן
האַט ער נאָך צייט אַ קליינע וויילע אַפּ-
ווישן דעם שווייט.

עס איז שטיל אין הויפל. ער טוט אַן

— זעט איר — שמייכלט ר' זעליג
ערנסט — א בעל-הבית'טע בלייבט שטענ-
דיק א בעל-הבית'טע. אמאל מאכט זיך
שווער, איז דאך א מענטש מער ניט ווי
א מענטש.

* * *

— איר, ר' זעליג, האט דאך געוואוסט
מיין אומגליק, אויף קיין משפחה ניט גע-
זאגט. א משוגעת אריינגעפאלן „אים“ אין
קאפ: ריינקייט! געהערט א מעשה? די
נשמה שפאר איך ארויס פון מיר — די
קינדער, די שטוב, דער מארק, די קיך,
וויפל הענט האב איך? איר וויסט דאך,
ר' זעליג, איר זענט דאך געווען אין בית-
דין בשעת מעשה, מיר איז שוין אויך
מיאוס געווארן אזא לעבן, שטענדיק קרי-
געריי. מילא, וואלט מען זיך געטיילט,
אן אומגליק קען מען ניט אויסמיידן, אבער
„בית“ „בית“ א דאנק זיין ליבן נאמען פארן
חסד...

קוקט ר' זעליג אויף „איר“ מיט אן
ערנסטן בליק, לאזט אים אראפ פאר-
שעמט און פרעגט שטיל:

— זיך דאך איבערגעבעטן, הא! נו, נו,
ניט קיין קליינקייט... פאר שלום בית
איז דער הייליקער נאמען אפגעמעקט גע-
ווארן, ר"ל. אבי אורי...

ניין, איר וויסט ניט, ר' זעליג, ממש
א נייער מענטש געווארן, א נס מן השמים.
מינע טרערן האבן אלע טויערן אויפגע-
ריסן; מינע תחינות, מיין געבעט! א שטוב
צעברעכן — איר וויסט וואס דאס איז?
חרוב מאכן א אידישע שטוב! איך האב
געמיינט, געמיינט, אי, אי, ר' זעליג, ערשט
איך קום אין א ליכטיקן פארמיטאג, אלץ
איז ריין, שיין, די כלים געוואשן, אויס-
געקערט, די בעטן פארבעט, אפילו די
בלומען אנגעטרונקען, איך האב געמיינט
אז איך פאל אוועק אין חלשות, אבאל איך
אביסל וואסער גענומען און זיך צוגע-
זעצט, ווארום די פיס זיינען מיר שוואך
געווארן פון אויפגענוג. איר קענט פאר-
שטיין, האב איך געטראכט...

— מילא, מאכט ער, היסט עס, אלץ?
— חלילה, וואס היסט אלץ, אבער ער
העלפט מיר, איר פארשטייט, ר' זעליג, אז
מען העלפט, צוזאמען איז עפעס אנדערש,
ארבעט זיך אנדערש, אן אנדער לעבן, א
פריילעכערער, א מער אידישער, איר פאר-
שטייט.

— יא, אודהאי פארשטיי איך, זאל זיין
מיט גליק אויף איך, א גוטן!

צוריק לאנגזאם די קאפאטע, דער שוויס
פון לייב רינט נאך אים ארויסער, אבער
עס איז זומער און ער וועט זיך ניט
צוקילן. ארויפגעשטעקט דאס קיילעכדיקע
הוט און זיך צוריק ארויסגעגעבעט פון הויפל
— שטיל-שטיל איבער די שטיינער, שטיל-
שטיל ארויסגערוקט דאס העלצל פון דער
קליאמקע פון דער פארטקע און אטעמט
אפ ווען ער האט שוין געגעבן עטלעכע
טריט צום גאס.

* * *

— וואוהין גייט איר, ר' זעליג?
ער שטעלט אויס א פאר פארוואנדער-
טע, קליינע, לאכעדיקע אויגן, וואשט אפ
מיט זיין רואיקן בליק און שמייכלט:
— מען וויסט דען וואו און פון וואנען
מען גייט? אי, אי, ווען מען וואלט גע-
וואוסט וואוהין מען גייט... און ער טריטלט
שנעל אין בית-מדרש, ווארום ער האט
נאך דעם היינטיקן שיעור ניט געלערנט...

* * *

— מילא, ר' זעליג, איר וויסט דאך
פון דער גאנצער מעשה; איר זענט דאך
געווען אין בית-דין ווען איך בין געקומען
מיט „איר“ — מוז איך איך זאגן, אז
עפעס האט זיך געביטן ביי „איר“, אג-
דערש געווארן. מסתמא האט זי זיך בא-
טראכט אז עס לוינט ניט מאכן מלחמות
פאר ריינקייט, א קליינקייט ריינקייט! מען
קען דאך חלילה קראנק ווערן, און די
קינדער —

— וואס איז געשען? — ר' זעליג קוקט
אויף „אים“ מיט רואיקע אויגן, ערנסט,
פארוואנדערט.

— א נס ממש, א נס מן השמים, איך
קום שוין עטלעכע טעג אהיים צו מיטאג,
ערשט אלץ איז אויפגעראמט, שיין, שמעקט,
אפילו די בלומען אנגעטרונקען, איר וויסט,
ר' זעליג, וואכן פלעגט „זי“ זיי ניט אג-
טרינקען, פלעגט מען פשוט ארויסווארפן
ג-טס געוויקסן, סתם אזוי, אן וואסער,
פלעגן זיי וועלקן. און איך פלעג זיך בעטן:
ביילע, עס איז דאך א שאד, אדער קויף
ניט קיין בלומען אדער טרינק זיי אן.
— פארנומען, ניטא קיין צייט — טענה'ט
זי.

און דער טיש גלאנצט און די בעטן —
אויפן האר צוגעבעט און אויסגעקערט, אפילו
אונטער די שאפעס און אונטער דעם קא-
מאד — איך זאג איך: ריי! הלואי
ווייטער.

בס"ד

נושאי מאמריו של רבי דוד זריצקי, שהתנוססו במשך שנים על גבי "המודיע", היו רבים ומגוונים מאד. מלבד סיפוריו המפורסמים ומאמריו על גדולי ישראל ואישים אחרים, אותם היה כותב תחת שמו המלא, היה רבי דוד פובליציסט פורה מאד, וכמעט בכל גליון התפרסם מאמר שלו, לעיתים שניים ולעיתים אף שלשה, בשמות-עט שונים, כשלכל שם סגנון כתיבה אחר ותחום עיסוק שונה.

בכתיבתו היה נוגע כמעט בכל דבר שהיה עומד על הפרק: מאמרי השקפה תורנית על הנושאים העומדים על סדר היום, מאמרים רבים המבכים את מה שקורה ברחוב החילוני, וממחישים מה רב ההבדל בינינו לבינם, מאמרי ביקורת על השלטונות בדברים הנוגעים לחיי הרוח ואף לחיים הגשמיים שלנו כאן בארץ ישראל. ולפעמים היה כותב גם על דברים זוטרים הנוגעים לחיי היום-יום.

כאשר היו דברים שהציקו לו, גם בתוך מחנה היראים לדבר ה', לא היה מהסס לעורר את הציבור על הסטייה מן הדרך הנכונה. נושאים אלו, מטבעם של דברים, היו מעוררים פולמוס ותגובות, ואף הוא לא נשאר חייב והשיב למבקרי על פניהם.

אחד הנושאים עליו היה מעורר רבות היה ענין ה"מותרות" [לוקסוס] בלע"ז שחדר לתוך מחננו, בעיקר בתחום השמחות בכלל והחתונות בפרט. כהמשך לענין זה היו מאמריו הנודעים בענין רכישת הדירות לזוגות צעירים, ועל כך בעז"ה בגליון מיוחד.

בגליונו שני מאמרים בענין המותרות, כאשר בראשית המאמר הראשון הוא חש צורך להצדיק את ריבוי מאמריו בענין, והשני הוא תגובה למכתב של בן ישיבה שככל הנראה הזדהה עם תוכן המאמרים ולמרות זאת טען ש"אין מה לעשות!..."

ככל שהיו הדברים יפים לשעתם, יפים הם כפליים לדורנו אנו, דור השפע והפינוק.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

מותרות

הנושא הבלתי פופולארי

– ראיתם אדם זה שאינו מפסיק להעלות גרה! וכי אין הוא מרגיש שאין שומע לו ובכל זאת הוא ממשיך, מפקידה לפקידה, להעלות שוב אותו נושא נדוש, שכולם עוברים עליו ומעלימים עיניהם ממנו???

אלא, מה יעשה אותו אדם עלוב, שקיבתו אינה מסוגלת לעכל מה שאחרים מעכלים בנקל, וכידוע, העלאת גרה היא תוצאה מכך שאין הקיבה מעכלת כראוי את המאכל מלעיסה אחת בלבד, משום כך עולה המאכל שנית לשם לעיסה מחודשת, ורק אחר כך מסוגלת הקיבה של הבעל-חי לעכל אותה...

ובכל זאת – מותרות!

כי חודש הצניעות שהוכרז עליו זו הפעם ה – – – הוא תוצאה עקיפה אולי לא מעצם המותרות, אלא מהתערטלות מסויימת ממסגרת קבועה, בה נמצאנו תמיד, לפיה כלכלנו את פרנסתנו, את שמחתנו, את מלבושינו ואת רהיטינו. ידענו גבול בין המותר של היכולת לבין האסור, וידענו כי כל מה שעובר על אפשרויותינו – הרי זה אסור בשבילנו, כיון שאם נמשיך ללכת בדרך זו – נגיע למקום גדודים, חיות רעות ולסטים...

ואילו כעת יצאנו מן המסגרת הזאת, יצאנו ונכנסנו למסגרת שהיתה תמיד מחוץ לתחום מחשבתנו, ואנו הולכים אחרי סוג של אנשים שהשתדלנו להתרחק מהם כמטחוי קשת, לא שהיינו שונאים אותם, כי הרי אסור לשנוא יהודי, אלא משום שחששנו שמא ינתן צינורא של מותרות מהם – ונטמא את עצמנו....

אנו הולכים אחרי ההבל ונהבלנו כדבעי.

מצד אחד טוענים אנו נגד היוצאים מגדרם, מצד אחד אנו נלחמים נגד החילוניות, טוענים שהיא הורסת את קיומו של העם, ומצד שני אנו הולכים בעקבותיהם בשטח זה, מחקים אותם מעשה-קוף, הם במותרות – ואנו אחריהם, הם מקיימים נשפים – ואנו אחריהם, מובן מאליו, שמחותינו – קדושה בהם ולא, חלילה, הוללות, אולם הקדושה הזאת, רבותי, עטופה לא בנייר צלופן אלא בנייר הרבה יותר יקר – בשטרות מרובים של כסף.

– ואצל רבים, רבותי, הכסף – נקנה במשיכה.... ודא עקא!

ואם כבר יצאנו מגדרנו והולכים בעקבות בעלי המותרות בכל אשר בשם "בגד", "זלילה", "בזבז" וכו' יקרא, אין המרחק רב בין זה לבין עקבות אחרים המוליכים אליהם, העקבות נקראים: קיצוץ של כמה סנטימטרים. אין זה ענין של כסף, אלא של "טעם"! ודוק במלה זו כי היא מדברת בעד עצמה הרבה, כי קודם לכן היה לנו טעם משלנו, עכשיו אנו לאט לאט מקנים לעצמנו את הטעם שלהם, ואנו משלמים 700 לירות בשביל פאה נכרית, לא משום שהיא שווה ממון רב זה, אלא משום שבמחיר זה אפשר לקנות פאה נכרית שאין להכיר בה שהיא אמנם פאה נכרית, משום שהיום באופנה שגם הנשים החילוניות לבושות פאות נכריות ובשביל הטעם הטוב הזה מוכנים לשלם שבע מאות לירות.

אלא מה, בא לו יהודי אחד ומעלה גרה והוא כפי הנראה מן הדור הישן, והוא נשמע לעצתם של אנשים מן הדור הישן האומרים לו: טול קולמוסך וכתוב, תקע בשופרך נגד הבקעים בצניעות, והכותב הזה אינו יודע, בגלל היותו מן המפגרים, כי אי אפשר ללכת בדיוק כפי שרוצים או כפי שהלכו אבותינו ואמותינו, כי היום תקופה אחרת, דור חדש ודרישות אחרות.

– דיור? לא, רבתי, לא דיור ממשמעות "דירה", אלא 'דיור' שאתם המפגרים אף פעם לא שמעתם את השם, שאלו את בתכם העומדת להתארס או להתחתן והיא תאמר לכם, כי זהו מלך האופנה בעולם, על פיו יתלבשו כולנה, וכיצד אפשר לפגור?

נמצא כי שורש הסטיה, אף שהיא קלה בינתיים, מן הצניעות המקודשת שלנו, אינה חלילה סטיה מן העיקרון כשלעצמו, חלילה להאשים את הנשים שלנו בכך, שורש הסטיה נעוץ בקרקע המותרות שאנו כולנו, במיוחד הגברים, נעוצים בה ראשו ורובנו. וכיון שיצאנו מן הגדרים, מן המסגרת שסגרה עלינו מימי המבול במשך כל הדורות, התרנו לעצמנו את אשר אסרו אבותינו ואבות אבותינו, משום שידעו לאן הדברים הללו מובילים. – כיון שכבר יצאנו, הולך הדור הצעיר הלאה קצת. האופנה, רבתי, מבקשת לערוך מסיבות מפוארות, שכן יאנקל ושמרל וברל עורכים מסיבות, ואותה אופנה דורשת רק סנטימטר אחד פחות, רק שבע מאות לירות, רק אלפיים לירות בשביל ספה, רק! הלא הם סכומים פעוטים, מחצית מן הסכום שמוציאים לבר מצוה.

הותרה הרצועה של המותרות, הותרה הרצועה גם בסעיף השני אחריו – בצניעות – כי הא בהא תליא.

ב.

– מדוע באתי – ואין איש?

אני מתכוון לברכת המזון שלאחריו שבע הברכות בשמחת הנשואין של חתן וכלה.

אתה מזמין אנשים לסעודת נשואין, זוהי מצוה לשמח חתן וכלה, וכל המשמח וכו', לפיכך מזמינים הרבה אנשים כדי לשמח ולקיים את המצוה.

"חז"ל כבר קבעו שמי שיש לו מנה – רוצה מאתיים, אולם הם לא קבעו שמי שיש לו מנה מוציא מאתיים!"

האנשים הללו באים, מביאים בידיהם מתנה עטופה בנייר, כדי שלא יראו את שווייה ומתיישרים מיד ליד השולחן ומתחילים בפעולה נמרצת, במשך שעה קלה אתה שומע רק קשקוש הצלחות וצליל הסכו"מים על גבי הצלחות, לשוא מוציא הנואם, שרוצה לברך את הזוג הצעיר בשפע ברכות כיד ה' הטובה עליו, את גרונו, אבל אין שומע לו, טעם העוף הצלוי טוב יותר מאשר טעם דרשתו, הוא עומד, לא הזולל את הסעודה, אלא הנואם, על הבמה, מיואש, מבויש ונכלם, אולם מי מתחשב בפרט בשעה שהכלל כולו נתון ראשו ורובו בתוך הסעודה, המלצרים אינם מספיקים להוריד ולהעלות והכל נשרף, כי הרי שולחנו של אדם דומה למזבח, ושולחנה של חתונה של היום בעל השמחה מקריב עולה שהיא כולה כליל.

התזמורת מפציצה את הקהל, אין אתה שומע לא את עצמך וכל שכן את שכנך. היא חייבת לתת משהו תמורת הכסף שהיא מקבלת, אולם אתם הזוללים את הסעודה אינם חייבים לתת כלום תמורת הסעודה, את מתנתכם הפעוטה כבר הבאתם, עכשיו מותר לכם לכלות את חרון אפכם בעוף שכבר נשחט מזמן ואינו מרגיש כלום, ולכלות את חמתכם בלפתן ממייני המגדנים והלפתנים השונים ולקינוח הסעודה בקפה ועוגה.

– רק שמונה לירות המנה. בזיל הזול. זול יותר הוא למי שאינו משלם כלום.

– כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות... על מה? על קול תזמורת, על קול הנואם המסכן, על קול הצלחות והסכינים והמזלגות, הוא עובר על כל הקולות הללו ובטרם הספקת לפהק, והנה רובא דרובא של הקהל כבר ברח מן האולם, ברח כאילו שוטרים היו רודפים אחריו לתופסו משום שפשט את הרגל. איני חושד בהם שלא ברכו ברכת המזון, וכי נחשדו ישראל על כך? אולם אני חושד אותם שמא יצטרכו לשמוע כמה נאומים, לשבת עוד שעה והם אינם רוצים בכך, כיוון שאת העיקר הם כבר קיימו: לזלול מסעודתו של חתן. עכשיו הם פטורים מכל וכל.

וכשמסתיימת השמחה ורוצים לברך את שבעת הברכות אתה פונה לכאן ומחבט פניך בקרקע, אתה פונה לצד שני – ומסתיר פניך מרוב בושה, בודדים נשארו, המשפחה המצומצמת, ידידים אמיתיים שלא באו לזלול אלא לשמוח ולשמח, אלה נשארו גם לברכת המזון, רוב המוזמנים ברחו בריחה של בהלה.

מה זה? צניעות, או גסות רוח?

למה, איפוא, דורשים אנו צניעות מאחרים בשעה שאנו עצמנו נכשלים בה כמעט מידי יום ביומו.

האם צנועים אנו בחיינו היומיומיים? חז"ל כבר קבעו שמי שיש לו מנה – רוצה מאתיים, אולם הם לא קבעו, חלילה, שמי שיש לו מנה מוציא מאתיים!

לכל אחד מאתנו שיש לו פרוטה אחת, וגם היא בהלואה נמצאת אצלו, מוציא על חשבונה מנה!

ממי ילמד הדור הצעיר צניעות? מן המבזבזים רבבות לירות על דירות פאר ועל שמחות שאין שמחות כלל, שאין בהן לא שמחה ולא שמץ ממנה, אלא כל עיקרה אינה באה אלא כדי לאכול סעודה ולהסתלק, על רהיטים ועל כלים שאבותיהם ואבות אבותיהם של הקונים לא חלמו על כגון דא.

– מי יורה לנו דעה ומי יבין אותנו שמועה אם אנחנו רומסים ברגלנו את המידה הטובה והנאה שהיתה לנו מאז ומתמיד: הצניעות וההסתפקות במועט בחיים של יום-יום.

חז"ל קבעו: פשוט נבילה בשוק ואל תצטרך לבריות, ואילו אנו פושטים, במחילה מכבודכם ומכבוד תורתכם, את עור עצמנו, ולא עוד אלא אנו מצטרפים לבריות כדי למלא את תאות הצריכה העוברת כל גבול.

ג.

– כי הצניעות איננה מידה כשלעצמה, היא מהווה חלק מסוגיית החיים שלנו, היא שופכת אור על פרשיות אחרות בחיי היום-יום של היחיד המאמין בתורת האל ומצוותיה, כחטיבה אחת.

משם כך, אי אפשר להיות צנוע בבגדים – ובזבזן בכספים. השמלה הצנועה היא תוצאה של מחשבה צנועה העולה מעמקי הלב, המתפשטת על פני כלל המחשבה של האדם. אדם שאינו מתחשב במצבו הכספי וחי יותר מכפי שממונו מתיר לו – הוא במהותו בלתי צנוע, והוא, בעקיפין, מלמד גם את בני ביתו להיות בלתי צנועים.

אם אין סייג ליכולת – אין סייג לשמלה, לשרוול, אין סייג לחיים בכללם.

– הוא שאמרנו בראש דברינו: אדם זה ממשיך להעלות גרה מפקידה לפקידה, להעלות שוב אותו נושא נדוש, שכולם עוברים עליו ומעלימים עין ממנו.

ואם רצונכם לדעת, גם עכשיו יפטירו בחיוך על השפתיים: – עלוב שכמותו, כפי הנראה אזלו מאמתחתו נושאים אחדים ומאין ברירה הוא נטפל לנושא בלתי פופולארי זה.

– ודא עקא!

המודיע. כ"ח אדר א' תשכ"ז

"מקובל..."

כותב מכתב נכבד!

מכתבך בעילום שם קבלתי. הרשה לי להתפלא על שמצאת לנכון לכסות את שמך. וכי העלית על דעתך שאני מן המודיעין של מס ההכנסה או נציג הבולשת, וכי הדברים שהעלית על הכתב הינם כה מסוכנים, עד שחששת לחייך או לשלומך או לשלום ממונך?

רעה חולה היא זאת במחננו שמסתירים את הפנים בגלימות שונות אף בעניינים שאין כל הצדקה לכך, כגון הענין שאנחנו דנין בו – המותרות. למה לא תישמע עוד קריאה, במיוחד, כפי שהנך מציין, כשהיא קריאה "מלב שבור של בן תורה שאינו מסוגל לעמוד בלחץ שלוחצים אותו מכל צד".

טוב, בוא ונניח את הגינויים.

אתה מבקש עצה! אינני רואה את עצמי כשיר לחלק עצות לבני תורה, שהחכמה תחיה בעליה, אולם דומני, עם כל הענווה אשר בי, כי דוקא הענין שאנו דנים בו אינו זקוק להרבה חכמה כדי להסיק מסקנות.

בכן, העצה הטובה ביותר היא: שב ואל תעשה. כלומר, אם אתה מקבל הזמנה לחתונה ובה צוין כי היא מתקיימת באחד מאולמות הפאר בכל מקום שהוא, אל תלך! זו תהיה ההפגנה הטובה והיעילה ביותר, הפגנה שקטה, שזורה בדרך ארץ כלפי עצמך ובהתרסה נגד הבזבוז. וכבר אמר אחד מגדולי התורה בישראל, כי הואיל וכל עיקר החתונה היא – הסעודה, לא סעודת המצוה שהרי אין לה שיעור, אלא סעודת הזלילה שאין אחריה ולא כלום, הרי נוח לו למזמין לארוז את הדגים ורבע העוף הצלוי באריזת ניילון אטומה – ולשלוח את כל זה לפי כתובת המוזמן, שיהנה מסעודה טובה תמורת המתנה שהוא נותן, בכך יחסוך בעל החתונה את האולם, את התזמורת ואת ההוצאות האחרות המהוות לפחות 30% מכלל הוצאות החתונה.

האם אתה מוכן לעשות כך?

אם אמנם כפי שכתבת, אתה בן ישיבה, האם אתה חושב כי נכון ומן הכבוד הוא, שלחתונה אחת באים כמעט כל בני הישיבה. ישיבה גדולה שולחת (או הם נוסעים ביוזמתם) מאה בחורים. מאה בחורים רבתי, שווים את כל חללי העולם, וזה הרי אנו יודעים היטב לפי הדירות המפוארות והרהיטים ואביזרי הלוקסוס שהם מקבלים – אולם מלבד זה הרי הופעתם לחתונה עולה לצד המתחתן לפחות אלף לירות, אם לא יותר מזה. כתוב השורות הללו למד פעם בישיבה, השתתף בעשרות חתונות של בחורים גדולי תורה ממש, שלא נפלו במאומה, אני מדגיש זאת במלא האחריות, במאומה, מהבחורים הטובים ביותר של הישיבות דהשתא, והנני מצהיר בזה בפני כל עם ועדה, כי לכל היותר היו נוסעים שלשה עד ארבעה בחורים לחתונה, החברים הקרובים ביותר, החברותות שלו והבחור עמו הוא ישן בחדר אחד.

האם אתה, ידידי בן הישיבה, כשמתכנסת כל הישיבה על קרבה ועל כרעיה ויוצאת למסע תענוגות כאילו לשמח את החתן, העולה לזוג הצעיר, כלומר להורים המסכנים, אלף לירות, אתה וחבריך אינם חושבים כי זה קצת מוגזם? נכון, המשמחים הם רק בני הישיבה ולא אחרים. הנשארים עד הסוף הם בדרך כלל רק בני הישיבה ולא יותר. השמחה של החתן היא, אולי בעיקר, עם חבריו לספסל הישיבה. אולם מי זה קבע שהמצוה של שמחת חתן וכלה חייבת להתבצע רק על סעודה גדולה? ומי זה קבע שכל הישיבה חייבת לשמח ולא מספיק, נניח, עשרים בחורים. גם אנחנו בשעתנו, רדופים היינו לשמח את חברינו ככל האפשר, ואמנם שמחנו מאוד. שלשה ימים נמשכה שמחת החתונה שהתחילה ביום ששי לפני הדלקת הנרות ונסתיימה במוצאי שבת בשעות הבוקר המוקדמות, אולם אנחנו שימחנו לא על קוניאק 777 אלא על כוסית קטנטנת של יין צימוקים דל מאד, ובכל זאת שמחנו ושימחנו. הוי, רבונו של עולם, תן לי עוד כהנה וכהנה להנות משמחה של מצוה כפי שנהנינו אז על סעודה דלה של מי סודה ובירה בצמצום.

אתה רואה, ידידי, כי אני מעמיד אותך בפני מצב מביך קימעא. אנחנו פה הורגלנו ל"יד רחבה" עד שפשוט נתבייש להודיע לחברינו בשיבה, שאנו מזמינים לסעודה רק את החברות שלנו ובחורי החדר ואולי עוד כמה חברים טובים. והנה פתאום, כשכבר הגענו לקומפוט, מופיעים מאה בחורים בשירה ובזמרה, בתוף וכנור וריקודים נלהבים, הם באו לשמח את החתן, הם מקבלים כוסית, הם מקבלים לפתן או פירות והשמחה עולה עד לרקיע.

האם מוחך תופס מהפכה כזו?

האם ידוע לבני הישיבה היקרים לי כנפשי, כי אלף או אלף ומאתיים לירות קשורות באנחה עמוקה, כי הן מהוות שנים עשר תשלומים של מאה לירות כל חודש לבנק או לגמ"ח, מאה הל"י מנוכות מהמשכורת הדלה, מהקצבה הדלה יותר, או מה שגרוע מכל – מהקצבה הדלה שבן ישיבה מקבל מכל המקומות השונים. כידוע לו אולי יותר טוב ממני.

אז, עצתי לך, אם אתה מקבל הזמנה להשתתף בשמחת בן או בת שתתקיים באולם פלוני, אל תלך. קודם כל משום שאתה גורם לבזבוז של שתיים עשרה לירות. ושנית משום שבהזמנה תחפש ותמצא איום ממש. כתוב בה שחור על גבי לבן כהאי לישנא: "ובשמחת בניכם נשלם לכם כגמולכם!" האם אתה יודע פירושו של איום זה? רצונו לומר: אם אתה תבוא אלי ותזלול סעודה גדולה תמורת עשרים לירות שלך, אני אשלם לך כגמולך ואבוא לכל השמחות שלך ביחד עם אשתי וילדי ונכדי ונזלול סעודות שיעלו לך פי עשרים. ראה הזהרתך! ואתה תדע כיצד לכלכל את מעשיך!...

"...אף על פי שאליעזר בא עם עשרה גמלים עמוסים מכל טוב אדוניו, ואילו ההורים שלך ושלה עמוסים חובות יותר מאשר עשרה גמלים מסוגלים לשאת על דבשותיהם."

איך אמר ליצן אחד: אוהב בא לשמחת ידידו בגפו, ושונא מגיע עם אשתו וחמשת ילדיו... אם אתה רואה על לוח המודעות של הישיבה או של בית המדרש שבו נמצא כולל האברכים מודעה סטריאוטיפית המזמינה "את כל בני הישיבה" או "את כל מתפללי בית המדרש" להשתתף בשמחת המזמין, אל תקח זאת ברצינות, הוא לא העלה על דעתו שכל בית המדרש יבוא, הרי הוא יתרושש מיד. אל תחשוב אף לרגע שהוא התכוון אליך, ובודאי שלא יתעצב אם לא תכבד אותו בנוכחותך. אם אתה כבר רוצה לצאת ידי כולם, בוא לחופה, ברכ אותו במזל טוב כפול ומכופל, לכל היותר שתה כוס מיץ או סודה, ולך לשלום. אם יש לך נטיה לרגישות, תוכל להרגיש לפי לחיצת היד החמה של בעל השמחה שהיא חמה מאוד לאחר שאתה מתנצל שאין בדעתך להשאר לסעודה.

בכל אופן תרגיש, כי הלחיצה לאחר הפרידה חמה יותר מאשר לחיצת היד כשהופעת...

אינני מחדש כאן חידושים נפלאים, כל מי שחיתן בן או בת יודע זאת, אלא שמתביישים להכריז על כך בפומבי. אולם בטוח אני שלאחר שתקרא את השורות הללו תסכים עמדי, כי בתשעים אחוז מההזמנות שאתה מקבל, תוכל לוותר עליהן ללא כל חשש שבעל השמחה יקפיד עליך על כך, ובודאי שלא ינקום וינטור לך על שגרמת לו בזיון כזה ולא הופעת לשמחתו אף שהזמין אותך.

ולשומע יונעם...

ב.

עוד עצה קטנה, לאחר בקשת הסליחה על הטירחה.

איני יודע אם אתה בחור או אברך צעיר. אולם כדאי שתדע מראש אם אתה בחור – ואם אתה כבר נשוי, בודאי היבלת הזאת עדיין לוחצת על הוריק עד היום, כי היום "מקובל" (ועל ה"מקובל" הזה יש להאריך מאד) מיד לאחר ה"ווארט" או התנאים לקנות מתנות. ה"מקובל" הוא שהמתנות אסור להן שתהיינה פחות חשובות מאלו שאליעזר עבד אברהם נתן לרבקה, אף על פי שאליעזר בא עם עשרה גמלים עמוסים מכל טוב אדוניו, ואילו ההורים שלך ושלה עמוסים חובות יותר מאשר עשרה גמלים מסוגלים לשאת על דבשותיהם. בודאי אשתך זוכרת שהשאלה הראשונה שנשאלה על ידי חברותיה היתה: מה קנו לך? מה קיבלת מהחתן שלך? ואם לבושתה וכלימתה קיבלה טבעת ללא יהלום, או שעון זהב לא "שאפהאוזן" או "טיסו" וכדומה להם, הרי השידוך איננו הגון כל כך. שעון כזה עולה ארבע, חמש, שש, שבע מאות לירות. והחתן מצדו מקבל, חייב לקבל, כך הרי "מקובל" –

ש"ס הדור בתכלית ההידור. ואם חס וחלילה החתן מקבל ש"ס שגבהו איננו חצי מטר, אלא קצת פחות מזה, והזהב איננו מבריק היטב מכל הצדדים, הוא מוריד את חוטמו למטה משלשה טפחים וממהר להחליף אותו, כי מה יאמרו חבריו כשיראו אצלו ש"ס כזה שעולה רק 300 לירות ולא 460 ל"י, הלא ידוע כי ש"ס שאינו שווה קרוב לחמש מאות לירות, אינו מעניק אותה התורה, אי אפשר להתמיד בו, חסרה בו רחבות הלב והמוח. פשוט: קשה ללמוד בו.

והוא מתבייש! כלומר, אתה בן הישיבה מתבייש מש"ס שאינו מפואר, אף על פי שבדאי ידוע לך, כי כל גדולי ישראל המפורסמים ביותר שמימיהם אנו שותים ונשתה עד ביאת גואל צדק, לא זכו לש"ס. אפילו בימי לימודי בישיבה לא נמצא אף בחור אחד, רצוני לומר: אף בחור אחד! שהיה לו ש"ס אפילו לאחר שהתחתן. היתה זו זכות מיוחדת מי שזכה לש"ס של רוזנקרנץ ושריפטזצר, על ש"ס ראם לא חלמו אפילו בחלום הוורוד ביותר.

היום זה "מקובל" שעון זהב משובץ יהלומים. טבעת זהב יש מחמירים בשל פלטינה, לא משום שהיא שווה יותר אלא משום שהיא יקרה יותר, ובתוכה יהלום של כמה קרטים. היום "מקובל" לשלם בשביל שמלת חופה בהשאלה בלבד כמאתיים לירות, הלירות הללו נאכלות ליום ולילה עד חצות בלבד, אחר כך מחזירים את השמלה היפה הזאת, אולם זה אחד מתנאי הקדושין. היום "מקובל" לשלם בשביל פאה 700 לירות. רצוני לומר: שבע מאות לירות.

היום "מקובל", ידידי היקר, שאין מפחדים כלל מסכומים. הסכום בכלל אינו מעניין את האדם הצעיר. מה איכפת לו או לה אם הטבעת, השמלה, החתונה, התכשיטים, ה"אויסשטייער", הרהיטים וכו' עולים רבבה? להיפך, כשאתה תדבר עם חנות תכשיטים יאמר לך בעל החנות, שכשנכנסים אליו לבחור מתנות, אם שומעים מחיר מתקבל על הדעת, מיד משמטים אותו הצדה כאומרים: אין לנו צורך בדברים של מה בכך. לפיכך הוא מיד מכריז על מחיר יקר מאד, ומיד מתנוצצות עיניהם של האנשים הצעירים והם: קונים, קונים, קונים. וההורים משלמים, משלמים, משלמים.

כי הרי זה "מקובל". ומי זה יעיז לעבור על מצוות עשה מפורשת בתורה "והיית אך שמח!"...

אשה צעירה, אולי היא אשתך או אשת אחיך, לא תסכים בשום אופן שילדה החביב, שאולי הוא מצאצאי כלבא שבוע או נקדימון בן גוריון, יסע בעגלת טיול שעולה "רק" 180 ל"י, היא רוצה עגלה איטלקית, תשאלו אותה בחרם אם היא יודעת להבחין בין איטלקית לבין ניגריינית, אולם היא שמעה שהיא עולה 400 לירות.

אילו חשבונך בבנק היה מראה על יתרון לזכותך של ארבעים אלף ל"י, גם אז עדיין נשאר מקום להרהור שני אם כדאי לבזבז 400 לירות על עגלת טיול לילדים, עכשיו כשחשבונך בגמ"ח מסתכם בארבעים אלף לירות, האם המושג "מקובל" מתקבל על הדעת?

ידידי: ואידך פירושא הוא, זיל גמור כיצד נוהגים חוגים אחרים, יותר עשירים ממך וממני, שאצלם הממון הוא החיים, שאצלם ההנאה הגשמית היא ההנאה בה"א הידיעה ואין להם הנאות אחרות בחיים המגושמים. אנחנו קרוצים מחומר אחר, לנו מושגים אחרים, הנאות אחרות ויעדים אחרים, לנו מלחמה עם עצמנו, מאתנו דורשים שנהיה יותר טובים, יותר רגישים לאנחתו של הזולת, יותר מטיבים עם אחרים, יותר מבקשים את הרוחניות הטהורה, יותר מסתפקים במועט.

'קדש עצמך במותר לך' אמרו חז"ל, ואנו, לעומת זה, מתירים את האסור לנו.

המודיע. כ' כסלו תשל"א

להוספה לרשימת התפוצה
נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

¹ מה שקרוי בימינו "נדוניה".

בס"ד - גליון 27 - פורים תשע"ט

חלומו של המן

(מחזה במערכה אחת)

הנפשות: המן.

רוחות רפאים: חם, כנען, נמרוד, עשו, עמלק, אגג.

הזמן: אשמורת שניה בלילה שלפני המשתה השני עם אחשוורוש ואסתר.

החוֹשֶׁךְ משתקע ומתוכו מתחיל להתרומם גוש בלתי מהוקצע של חושך סמיך, גוף אינו נראה, אולם אפשר להכיר חיטוב גס של גוף, משהו סגלגל ללא קיום, נדמה כראש, שהולך ומתרומם ואתו יחד מתרוממת תקרת הבית. המן קורע את עיניו מתמהון, אולם ככל שמתאמץ לרדוף במבטו אחרי הגוף, אין הוא יכול להשיגו, הוא מרגיש, כי גוש ענקי זה מתרומם עד למקום שעניו אינן מגיעות.

הקול הראשון (ממרחקים): **אני חם!**

המן (מבולבל — בתמהון): **חם? חם? חם? מי זה חם?**

הקול הראשון: (צחוקו נופל על ראשו של המן כברד, פניו מתקמטים מכאב, הוא משלב ידיו על גולגלתו אולם בטרם שמתחיל ליילל הוא שומע את הקול —) **אני חם. אבי אבי אביך, חם אבי כנען.**

המן (קופץ מהמטה, פניו לובשות ארשת מנוחה, פושט ידיו כלפי הגוף הענקי וקורא בהתלהבות): **אבי כנען, ראש העבדים, מלך המחוצפים, איש-שאיך-בושת-בו, מה יקר אתה לי, כל היום חשבתי עליך.**

הקול הראשון: ומשום שידעתי שהנך חושב עלי, באתי אליך לעזור לך.

ומסתירות כליל את המן מעיני הרואים. נשמעת רק נשימתו הכבדה ותנועותיו מלאות הפחד על גבי המיטה...

המן: **אני לא... אני לא אעשה...** (קולו נעשה בכייני ומתחנן) **אני רק...**

הקול הראשון: (נדמה כאילו בוקע ממעבי האדמה, מעורטל מכל צליל, אין זה נשמע כדיבור אלא כהקשה של שני גיטראות זה בזה — המן הופך את פניו המעוותים מפחד לצד הקול. אולם הקול נשמע מכל הצדדים כאילו הגוש השחור פולט מקרבו הברות אימים): **א-ת-ה? מפחד? הרי כסאך מעל כסאו של שליט העולם, הכל משתחוים לך. אילו ראו את מוג לבך.. כי... כי...**

הצחוק מנסר את החשיכה ונדמה כאילו משהו נופל לאט לאט ומתפוצץ. שברי הצחוק פוגעים כרסיסי חרס בפניו של המן. הוא קופץ מהמיטה. עומד רגע על רצפת השיש הקרה, מתרעד מצינת הלילה. נופל שוב על המיטה, מחפש משהו להתכסות בו ואינו מוצא, מביט בעינים בוהות בגוש החושך הסובב אותו.

הקול הראשון: **בשאל הכרתי את פחדנותך, והואיל ואתה צאצאי, ואולי צאצאי האחרון, באתי לעזור לך.**

המן: **מי אתה?**

המן שקוע תחילה בשינה עמוקה. במיטה רחבת-מדות אפופה באפריון של בהט. דממת הליל שוררת במשך כמה דקות, הוא מתחיל להתהפך במטו, פושט ידו מתוך שנתו כרוצה לחבק מישהו. פושט ידו השנייה, קם לאט לאט, מתיישב במטה, פותח עיניו, אולם הן נשארות קמות ומביטות בעינים סהרוריות מולן, כאלו מישהו עומד נגדו.

מתוך האפילה מתחילות להתבלט דמויות שחורות. הן מגיחות מכל פנה, נראות כאילו צצות מתוך אדמת החדר, תחילה מתנועעות על מקומן אולם לאט לאט מתקרבות יותר ויותר למטו. הן מתלכדות, ונראה כאילו גוש אחד צועד לקראת המיטה. במשך כל ההצגה לא נראים פני אף אחד מהדמויות. עטופי ערפל סמיך הן נראות כגוש שחור מחוספס. הדמויות — מהן ענקיות, ומהן בינוניות, מקיפות את המטה. פסים של שחור מבצבים מתוך הדמויות. הנראות כגלמי ידיים בלתי מהוקצעות ומסירות את מסך האפריון.

המן: (פיו פעור, שפתיו רועדות, פניו מתמשכים ומזיעים מאימה) **מי, מי אתם?**

הדומיה מתעמקת. הדמויות מתקרבות ומקיפות עוד יותר את המטה,

את כל העולם... ח-ו-ש-ד... (קולו נעשה רך יותר, שוב מתפרצת לשון של להט מתוך הגוש מלקקת את החושך, נדמה כאילו רצה כנען להתרפק על החושך ולחבקו) ח-ו-ש-ד... ואז נמלך אנו לבדנו בתוך האפילה הגדולה, המלך כנען והמן...

המן: — כ..כן... המן והמלך כנען. אנו לבדנו! וכל העולם ירחוש בין רגלינו כרמשים ואנו נדרוך עליהם...

הקול השני: כן... נדרוך!... ואז — אה...

הקול נפסק באמצע. משתלטת דומיה וממנה הולך ובא קול כשגת ים סוער. ככל שהקול מתקרב הוא גאה, רותח. מתוך המיית השאגה מחריד פרכוס זוועה את הבית. מישוה נאבק. המאבק נמשך רק שניה אחת, שאגה שניה מטלטלת את הבית כולו, נדמה כאילו אבני-ענק מתגלגלות במורד ומתנפצות. מעתה הופכת השאגה לרעם המתגלגל על פני הרצפה. ממלא כל נקיק רעש מחריש אזניים. אחרי זמן מה אפשר להבחין כי אלה הם צעדים של מישוה ההולך ומתקרב. נדמה כאילו כתלי הבית מתפרקים מלחץ הכוח שנדחף בחדר, גוש העפר התכווץ, בפחד שתקף את המן לא הבחין, שחשכו של כנען נעלם ואינו.

הקול השלישי (כל מלה מתגלגלת כרעם): שרצים אתם כולכם כלפי, ראשון המלכים שכל העולם קד לו, אני הוא שהמצאתי את המלה "מרד" לא כמרי ולא כפורקן משעבוד, אלא מרד לשם התפרקות מאלוקות. אתה, המן, פעוט, מטונף ופחדן, אולם אני הייתי מלך העולם, אל האלים הראשון, ויצאתי מלחמה נגד האלוקים היושב בשמים, זקנו של מרדכי השליט על הארץ ואני יצאתי במלחמה נגדו. אני לבד! (דומיה).

הקול השלישי (ממשיך ברעם-קולו): יחיד הכנעני את העולם כולו. ואז היה עולם של ענקים. אתה פעוטון והעולם — עולם של פעוטים. לפיכך היה להם לשליט...

המן (מרים ידיו למעלה. בגדו נופל מעל שכמו והוא נראה קטן מאד. רגליים דקות ושעירות מרטיטות את הגוף. זקנקנו הזדקף, כרוצה להיתלש ממנו מבושה, רק עיניו יוקדות, מביטות אל תוך גושי החשיכה שנדחסו אל החדר): אתה נ..מ..ר..ו...! המלך האדיר! איזו זכות שבאת אלי... כן. אני מוכן להיות

משתווה כמקודם ומיד מתחיל להתרומם גוש-חשיכה שני על ידו אלא שאין הוא תופס ממדים כה ענקיים כגושו של חם.

הקול השני (מלא זעם מלגלג. זורק מקרבו פליטות של שחור המערפל עוד יותר את החדר, קולו צורב כאש, לרגעים נדמה כאלו החושך מתלהט מדיבורו. אולם גם בו אין להבחין צורת פנים אלא חיטוב בלתי מהוקצע של אבן שחורה, העומדת תקועה כאילו בתוך רצפת החדר. כשהקול מדבר רועד הבית, אולם הרעד מפחד לצאת ונשאר תקוע בכלונסאות המטה, בשרפרף, בספסלים המרופדים סביב הכתלים, כל אשר בחדר מתנועע כאילו רצה להיעקר ממקומו ולברוח):

— אבי טיפש... כי.. כי.. אילו אני הייתי עושה לו מה שהוא עשה לסבא, הייתי עושה זאת בצורה יותר מוחשית... הנך מבין? הי.. הי.. ממני למדו כל הדורות אחרי כיצד להתנהג, ברצח, בשריפה. הזקן הזה (פס אדום מתפרץ פתאום מתוך סדק שבגוש השחור נזרק למקום שמקודם התרומם גושו של חם. מצליף בו, נשמעת יללה המבעיתה את המן עד מוות ואחריה — צחוקו של כנען, צחוק שבצליפת שוט או בפיצוץ ראש אל הכותל. צחוק שבצעדי השכול ושל מעמקי השאול, היללה חוזרת בעצמת יתר לאחר שכנען ממשיך להצליף עד שגושו של חם נעלם בתוך רצפת החדר) טיפש הוא. אני אמנם בנו, אולם כנעניות אינה מכירה באבות, היא מכירה בשוט. האב הוא זה שהשוט בידו!

המן: למדני אבי. למדני!

הקול השני: בני דודי גאים בצניעותם כשם שאני גאה בפריצותי. אני מוחק מה שהם כותבים, מחפש את מסתריהם ושורפם. אם יש בכך כוח נצל את ההזדמנות הזאת וגרש את כל הטוב מן העולם. שרוף אותו כשם שבני דודי מצווים לשרוף את העבודה הזרה. בטל את המלים "אב" ו"אם", שרוף את הספרים וכבה את השמים משום שהם מאירים. אנו זקוקים לחושך הגדול. אותי קבל אבי בתיבה, אלא שהוא קבלו רק בחיצוניותו ואני עמל על כך שהוא יכסה את כל הפנים של האדם, המוח, הלב, העיניים. כמוכן מרדכי ועמו, צריכים להיות הראשונים, משום שהם הלבן בבריאה. אולם מטרתי, וזו צריכה להיות גם מטרתי היחידה — להחשיך

המן (מלא שמחה, משפשף ידיו): שמח מאד. שמח מאד. אני מאד זקוק לעזרה מצד אישיות כמוך —

הקול הראשון (מכה על ראשו בקולו היורד ממרחק-על, המן נבעת, צועד אחורה ונשאר נשען על כלונס האפריון): המלה "אישיות" אינה קיימת אצלי. זכור זאת! אצלי מתהלכות המלים: חנופה בצד רצח, עבדות בצד שלטון, אכזריות ליד ערמימות — "אישיות" זה ענין של גרעין. ושם עדיין לא דרכה כף רגלי ולא תדרוך...

המן (מתאושש): כמוכן... כמוכן... אני מלא התפעלות מדרך מחשבתך. מקנא אני בכך שלא ידעת מעצור. "עבד-עבדים". מה נורא השם הזה!

הקול הראשון: גם אתה עבד. אתה עבד שמכר עצמו עבור פרוסת לחם. אולם אינך אלא עבד סתם, עדיין לא הגעת ל"עבד-עבדים" כמוני. אתה חייב לחתור לקראת העבדות שבעבד.

המן (מגביה עיניו למעלה כמחפש לראות את הדובר אליו. נשאר עומד בפני הגוש הענקי של השחור מלא הערצה): עזור לי, אבי! אני רוצה להרוג. מוכרח אני להרוג, את כולם! דם... דם! איזו מלה יפה היא זאת! האם לא רצית בימי חלדך להרוג את אלה שהיית להם עבד?

הקול הראשון: להרוג! למה? שאפתי לשעבדם. זה יותר חשוב לי מאשר לרצוח אותם. רציתי תמיד לשמוע אנקת אנחתם. שוועתם התחינתית. זעקתם הבוקעת מתוך שריקת השוט. זהו תענוג, אתה אינך כדאי לזה. משום כך אתה מסתפק ברצח. אני מצוה עליך לחדול ממחשבת הרג. זהו אמנם תענוג אולם רגעי ושל מה-בכך. מוטב שתקנה את מרדכי והיהודים שלו בעשרת אלפים השקלים שנתת למלך הטיפש, ואז יסר אותם, שעבד אותם יותר מאשר פרעה במצרים, התעלל בהם, מכור את בנותיהם — זה בשבילם גרוע מהמוות, אסור עליהם להתפלל, ללמוד, מכור אותם לעבדים לבזויים בין האומות — ובשעה שילכו כבולים בשלשלאות — העמד עליהם מנגנים ומטפחים בידים, שרים ושרות וליצנים — שיצחקו מהם וישירו שירי עגבים. זהו תענוג העולה פי אלף על תענוג הרצח.

פתאום מתחיל הגוש הענקי להתכווץ, יד נעלמת תופסת אותו בין אצבעות ענק ודוחקת ממנו את החשיכה. נשמעת צפירה צורמת וממושכת, כאילו אויר דחוס מתפרץ. גוש החשיכה שוב

בנו של אהוב נפשי אגג שרוטש על ידי קודמו של מרדכי — רוצה אני להסביר לך, אתה שומע או מפחד?

המן: אני... אני... מפחד... אתה נראה כמו נחש ואני מפחד מנחשים אולם אשתדל להבין... כן.

הקול החמישי: אני אמנם נחש מתוך הכרה. בחרתי לי את המקצוע של נחשות. כשם שאדם אינו מסוגל לחיות עם נחש בכפיפה אחת, כך אינני מסוגל לחיות עם העם היהודי בכפיפה אחת, עולם אחד יש ואנו שני עולמות, המלחמה על כתר העולם לא נוהלה אף פעם בין חם, כנען ועשיו — לבין העם היהודי, אלא ביני לבנינו משום שהם יודעים כי עצם מהותי הוא החפוש אחרי המקום החלש ביותר. רדפתי אחריהם במדבר, בכל דור ודור אני רודף אחריהם, מזדנב אחרי שורותיהם, מחליש אותם והם לא יודעים מיהו המרביץ, מיהו המגרה בהם את כל העמים, זוהי מלחמה בין הטוב שלהם המוכרז בתורתם לבין הטוב שאני מכיר בו. כוח ענק לי. שהרי עוד הרבה מאד דורות עתיד אני להמשיך במלחמה, הם יודעים כי יותר ממישהו אחר מכיר אני בחולשותיהם. אני עוקב אחריהם ומחפש סדק בבנינם. מזוני היומי היא העבירה שלהם. וככל שביכולתי להכניסם לעבירה — כן ירבה אושרי.

המן: במלחמה הם תמיד נצחו אותנו.

הקול החמישי: — לא הם, אלוקיהם. הם עצמם חלשים מאד. אין כוחם אלא בפה. אולם אלוקים אדיר יש להם, הוא נלחם מלחמותיהם, כדי להילחם בעם הזה ולהשמידו כליל, יש להביאם לחטוא. הרבה חטאים עליהם לחטוא. אם יחטאו חטא אחד — שוב לא ינצחו אותנו. זכור לך זאת, רק בחטא שלהם — נצחוננו. אני אמסור לך סוד: גזירתך להשמידם באה עליהם בגלל חטא אחד...

המן: מהו. אולי אפשר לנצלו שוב?

הקול החמישי: כי... כי... כי... (זנב העשן חובט על גבי רצפת האולם, צחוק של זעם חולף כסטירת לחי על פני המן). אני מחכה לחטא גדול, דוגמת חטא העגל, איזו שמחה היתה לי אז, כל העולמות שלי רקדו, לחטא כזה מצפה אני. חורבן בית המקדש כאין וכאפס לעומת חטא כזה...

המן: אולי אני... אני... איהפך לעגל זהב?

הקול החמישי: כא... כא... כא... כא... כא... (נשיפת הצחוק מקפיצה את המן וחובטתו על הרצפה, הוא נחפז לקום כל

זה כואב, למה אתה מכאיב לי ואני מעריץ אותך, אני מגדולי צאצאיו ומבקש ללמוד ממך...

הקול הרביעי: אני אוהב את צעקה הכאב אפילו של ילדי, אני צעקתי צעקה גדולה ומרה בשעה שאחי רימה אותי. ועתה באתי לבקש תשלום בשביל הצעקה הזאת. אני רוצה לשמוע כיצד כל היהודים צאצאי הרמאות, צועקים צעקה יותר גדולה ויותר מרה מאשר צעקתי אז. שמעתי את מרדכי צועק, היתה זו הצעקה לה ציפיתי הרבה שנים, שמעתי כבר הרבה צעקות יהודיות, זעקת יהודה בשעה שאסרו את בנימין בן אחי, צעקת הילדים העבריים כשהיו מלכודים אותם בבנין או שוחטים אותם לרפואת פרעה, זעקת קורח ועדתו כשהתגלגלו לגיהנום וזעקת השחוטטים של נבוזראדן, אולם כל הצעקות הללו עדיין לא הגיעו אל של מרדכי בשושן, אני עשיו הרשע מצוה עליך להוציא זעקה כזאת מפי כל עם היהודים בעולם, לך!...

מיליוני שערות חרקו שיניים בשפשוף של זעם, הן נסתמרו ככידונים והתקרבו יותר ויותר לפניו חרושי הפחד של המן.

המן: כ... כן... מלכי עשיו... זעקה גדולה ומרה... הרי אני גרמתי לזה ואני... ואני...

הפקעת הענקית התכווצה, פרפרה בחלל האולם ונמזגה בחשיכה.

המן: (ממלמל) אני... אני...

הקול החמישי: (מתפתל ויוצא מתוך חרך בלתי נראה, מתרומם לאט לאט ומיתמר כעמוד עשן. נראה כנחש ענקי שגופו מזדנב על פני כל האולם, הקול נשמע כנשיפת נחש, מזעזע את המן הרוצה לסגת אולם נשאר צמוד למקומו כשעיניו דבוקות לשאינו נראה. מהעיוותיו נראה כאילו הוא מרגיש נשיפתו של הנחש מתקרבת) כולם לא הגיעו לקרסולי, ולא יגיעו אף פעם... ידעת שהאלוקים שלהם הכריז מלחמה דוקא עלי. טעה סבי עשו באמרו כי הוא שמע בזעקתו של מרדכי מעין זעקתו בשעה שרומה. לא, אני מכיר את העם הזה יותר מכולם, זו היתה תפילה ולא זעקה, ואני רוצה שיזעקו לא מתוך תפילה אל אלוקיהם אלא כשם שעשיו זעק, לא פחות ולא יותר. משום כך אני השתדלתי תמיד להכניס בהם עמלקיות שאם אלוקים מנהל אתי מלחמה — נרדכולנו ביחד עמו ואני... אתה פשוט מדי מכדי להבין היטב מה שאני אומר כעת. אולם מכיון שאתה צאצא ישיר שלי, בן

שליט על כל העולם, אחשוורוש כבר עשני, וכולם משתחוים לי, נופלים על אפיים כמו לפני אלוהות... רק הוא... הוא היחידי... אתה המלך הנורא... כיצד הורגים אותו, שורפים אותו... כיצד... (מוריד את ראשו בענווה).

הקול השלישי: כא... כא... כא... (רעם מחריש אזניים הולם על ראשו של המן והוא נופל כמתעלף, קופץ מיד כאילו מישהו זרקו למעלה, בוהה מבולבל סביבו) אם נמרוד קצרה ידו לשרוף את זקנו של מרדכי. רוצה אתה לשרוף אותו? אותם אין לשרוף או להרוג, לסקול או לתלות... הם קמים לתחייה מן האפר, יורדים בצחוק מן התליה, מנערים את האבנים ופורשים בתפלת הודיה. האם לא התהלך אביהם בכבושונם כבתוך פרדס? האם לא הלכו אבותיהם בתהומות הים כבין שדרות עצים? לא! אתה תהיה אליל גדול, את מאתיים וחמישים בניך שים מגה אלילים בכל הארצות, ובכל מקום מושבם של היהודים דחוס אלילים לרוב עד שלא יוכלו להסתכל מבלי לראות אליל. לא יוכלו להתכופף מחשש שמא ישתחוו לאחד האלילים. לא יוכלו לאכול שמה האוכל הוא תקרובת לאליל לא יוכלו לשותות שמה המים נוסכו לאליל... ככה תשמידם. הם ימיתו את עצמם... כולם... כא... כא... כא...

הרעם האדיר של צחוקו התפרץ שוב ודחף את כותלי הבית, הרעם התגלגל ויצא, התרחק לאט לאט והדממה שבאה אחריה החרשה אזניים.

המן: (מצטעק לתוך החלל) הבנים היכן הם, אלילים שלי... בואו.

— בו...או...!

קול רביעי: טיפש, אל תצעק!

המן: (נבעת. מחפש את הקול) מי זה?

הקול הרביעי: (מתוך החשיכה שנתכווצה לאחר העלמו של נמרוד, הוקפצה פקעת ענקית של שיער, מיליוני השערות התנועעו כבמשב-רוח. רשרוש השערות בהשתפשפן אחת בשניה נשמע כחריקת אלפי שינים. זה לא היה קול אלא חרחור) — זה המקור! המעיין ממנו נובע השחור של חם. הבוז והמוות של כנען והאליליות של נמרוד, זה הים אליו נמשכים כל נהרות הרע...

המן: (רוקד בשמחה, רגליו הדקות מטופפות על גבי מרצפות הרצפה, הוא רוצה לנגוע בשערות המסתמרות מול פניו, אולם נרתע בצעקה אחרונה...) ארי,

המן: לאן?

הקול הששי: הקודמים עוררו בך חוצפה. אותי לא שואלים, אני אינני מתפלסף אלא הורג, מרטש, מפוצץ ראשים וקורע אברים — הפילוסופיה שלי זהו הרצח וככל שהרצח נורא יותר עמוקה הפילוסופיה שלי יותר... אתו יש לי חשבון, מלך מבני שבטו של מרדכי שבה אותי והנביא שלהם חתך אותי לשניים... כי... הוא חשב כי אפשר לחתוך את אגג בן עמלק לשניים. נחש, שמעת מה שקודמי דבר? נחשים אנו ונחש אי אפשר לחתוך לשניים... ואני חי, חי נשארתי וחי אשאר — כדי לרטש בטן, לרוצץ גולגולת, להשמיד... ב...וא —

המן: (בקול רועם) כן.. כן... אולי לקחת אתי...

הקול הששי: לקחת? שרץ שכמותך, מה עליך לקחת בלכתך אתי? בוא!

(המן צועד כמה צעדים, אולם מן החשיכה מתקלפים ראשי כידונים נוטפי דם. זעקה חדשה בוקעת את חשכת הלילה. הזעקה פורצת כסופה לתוך החדר, חוטפת את המן והוא נעלם בחשיכה).

לקעקע את העם הזה. את העם שכל אחד ממנו הוא עם בפני עצמו... הוי מרדכי!... אנכם בך וביהודיך...

הקול הששי: (צלצול חרבות מקיש פתאום בחזקה על פני הדלתות, החלונות והקירות, הצלצול נופל מן התקרה, מפעפע בתוך המטה, פורץ דרך הרצפה וממלא את האולם שאון איום. אחריו נשמעים צעדי ברזל, כאילו חיילים צועדים בסך. נשמע קשקוש חרבות וצעקות ופתאום קורעת את החשיכה זעקה איומה, זעקת אשה ששגוען הכאב תקף אותה. אחריה שרשרת ארוכה של זעקת ילדים... הן נאלמות לפתע ובתוך הדממה שקמה אחריהן, שומע המן קול מצווח:)

— בוא אתי!

הקול — צלצול חרבות מהול בחרחור-חנק, המן רוצה לראות את המדבר אליו. אולם נפגש בכידון שממנו נוטף עדיין דם טרי המהביל ומטפטף צעקות... טיפה וצעוק, טיפה וצעוק, טיפות הדם נופלות על הרצפה וביחד אתן מרשרש הקול ומגיע לאזניו של המן...

הקול הששי: (מצווח) בוא! מהר!

עוד נשמתו בו, ממלמל מלים בלתי ברורות. נשען על גבי המטה, הוא מביט בעינים קמות על כדורי חושך הקופצים בחלל האולם, מתכתשים זה עם זה ומתפוררים. ובהתפוררם נשמע קשקוש על גבי הרצפה כנקישת אבני הברד (בנפלים) אתה עגל זהב? פשפש זהב תוכל להיות. צפיתי לצאצא יותר גדול משהנך, אולם באין ברירה חפש את החטא, את הפשע הגדול, כולנו נעזור לך, אבותי ואבות אבותי וכל דורות השאול המחכים לזה...

המן: אני אחפש... נשבע אני!

הקול החמישי: פוי עליך... נבזה אתה. שבועה אתה נשבע לי, לעמלק? אם לא תמצא חטא גדול להחטיאם, סופך להיתלות, זכור!

הבית מתמלא שוב עשן המתפתל ומיתמר למעלה, נדמה כאילו התקרה מתקמטת ומתכווצת מפחד, אולם כל זה נמשך רק דקה אחת. לאחר מכן מתרוקן האולם, והוא מקבל מראה החושך הלילי.

המן: כולם... כולם היו אצלי... כל קודמי הגדולים ואני יורשם. עלי מוטלת החובה

תמונת אפילוג

המן: (צועד לקראת העץ ומרגיש פתאום כידונים מתקלפים מתוך החשיכה, ראשי הכידונים נוטפים דם. שוב פורצת הזעקה האיומה, תופשת אותו והוא נעלם בחשיכה רכוב על גבי העץ הענקי)...

הקול הששי: הנה התשלום! כא... כא... כא... כא... כא...

מרעם הצחוק מתכופפים העצים, מתחבטים זה בזה ונשארים כפופים באימה, הסערה עוזבת את היער, מתגלגלת על פני שלוליות הדם ומתיזה אותם עד לשמים המתחילים להתבהר באור הבוקר, תופסת את גשם הדם ודוחפת אותו לעבר העיר שושן. סוף

הקול הששי: הנה עצים לפניך. את כולם עקרתי לכבודך, לכבוד השליט הקטן והנבזה, בחר לך את הגדול שבהם...

המן: (מנסה לחפש אולם החשיכה מונעת ממנו) אינני רואה כלום!

הקול הששי: הנה! (אלפי עינים נבערו שוב, היער הואר באש ובתוך האש נראו פסי גשם הדם שהמשיך לרדת)...

המן: (מחפש בעיניו, הולך בין העצים. מרים עיניו) הנה... זהו... זה עץ גבוה מאד אולי חמישים אמה ואולי יותר.

הקול הששי: קח את העץ וחזור הביתה!

המן: אבל אדוני המלך הגדול. כיצד אקחהו והוא כבד מאד?

הקול הששי: בוא!

יער עבות, סערה מתפרצת בין העצים, עוקרת הרבה מהם ומטילה אותם על צמרות עצים אחרים. אולם גם את יללת הסערה שוסעת הזעקה האיומה, גשם יורד, גשם של דם, ריח הדם ממלא את האויר, החשיכה מוארת מזמן לזמן על ידי אלפי עינים בוערות, הן בולעות את הדם ומקיאות אותו...

המן צועד בתוך שלוליות הדם, נדחף על ידי הקול הששי וצעדי הברזל. הקול העמום של אלפי רגליים מתמזג עם יללת הסער והזעקות.

הקול הששי: המן!

המן: כן... כן אדוני, המלך הגדול!

בחירות

בכל מערכת בחירות היה קול שופרו של רבי דוד זריצקי מהדהד ברמה את דבר היהדות התורתית הנאבקת על כל הקדוש והיקר בארץ ישראל מול המחבלים בכרם בית ישראל החפצים לעקור את הכל, ולמחוק את שם אלוקי ישראל ותורתו שלא יזכר עוד ח"ו.

בכמה מן המערכות זירת המלחמה היתה כפולה, הן כלפי המהרסים מבחוץ, והן מבפנים, כלפי הפורשים שפרשו מן הכלל, וזרקו מאחרי גיוס את דברי גדולי ישראל ולא אבו שמוע.

באלו וגם באלו היתה עטו של ר' דוד זריצקי חובטת ומצליפה, ובעיקר מחנכת את ציבור הנאמנים לבלתי לכת אחריהם.

כזה הוא המאמר השני בגליונו שנכתב לפני הבחירות בחשון תשכ"ו, כאשר המלחמה היתה נטושה נגד תנועת פא"י, שבעבר היה ר' דוד עצמו חבר בה, שהתמודדה באופן עצמאי, והתעלמה בבוטות מדברי גדולי ישראל שהורו להצביע עבור אגודת ישראל.

בכאב רב ומתוך הלב, ובדרכו המקורית הוא שוטח את נקודת היסוד והבסיס לקיום התורה, הוא הציות לדעת גדולים, ואת התמהון הגדול כיצד יהודים הנחשבים לדתיים ויראי שמים, יכולים לחיות עם הסתירה הפנימית באי ציותם לפסק הלכה של גדולי ישראל.

המאמר הראשון התפרסם ביום הבחירות בט"ז חשון תש"ל. מאמר זה אקטואלי גם בימינו ויכול להתפרסם כמעט כצורתו גם בעתונות העכשווית.

יהי רצון שנזכה לקדש שם שמים בכל מעשינו.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

הפתק שאני מטיל

אחי!

ברגע זה אתה עומד לצאת מביתך לקלפי.

אין אני בא לשנות את דעתך, אתה אדם מבוגר, בודאי הרבה הרפתקאות עברו עליך, כעל כל אדם מישראל הנמצא בארץ הקודש, אולם הייתי רוצה לדעת מה תהרהר בשעה שתשים את פתק ההצבעה לקלפי. לאותה תיבה מלבנית העלול לאחר כמה וכמה שעות לספר עליך ועל חבריך, בפני כל עם ועדה, מי אתה ומי אני, ומי אנחנו.

לאחר כמה וכמה שעות תיפתח הקלפי ואז יספרו הפתקים לכל אלה שעצרו את נשימתם כדי לבחון אותנו, לראות האם אנחנו זקופי קומה או שוחחי גו, האם אנחנו מסתכלים אל-על או מורידים מבטינו המבוזים לקרקע, האם במשך

ארבעת השנים הקרובות ילווה אותנו בכל מקום חיוך של ביטול ושל לעג, או מבט סקרני ותאב לדעת:

— הם צועדים! הללו, עטורי הזקן והפיאות, ה"מקוה-אידן", אלה שמצוה לרדוף אותם, לדחוק את רגליהם, להצר את צעדיהם, אלה שאינם יודעים לחרף ולגדף, שאינם יודעים לרמות ולהעמיד פנים. ראו אותם כיצד הם זקפו את קומתם! האם אתה מהרהר על כך, ברגע זה כשאתה צועד לקלפי?

אולם זה עדיין לא מספיק, אחי! האם בשעה שאתה מטיל את

הפתק לאותה תיבה מלבנית, האם עולות במוחך אי-אלו מלים של בקשה לפני אדון כל! ולואי, אומרים חכמינו, יתפלל אדם כל היום, כל שכן ביום זה, בשעה שאתה נבחן, האם לבך תמים, האם מוחך מהרהר באפיק הנכון, האם אתה יודע את אשר לפניך?

רבונו-של-עולם, פורצות המלים מפיו, מבלי שישמע משהו מאחורי הפרגוד המבדיל בינך לבין אלה הדואבים על קולך – רבונו של עולם, תן בלב רבבות עמך בית ישראל להרהר כמוני ברגעים אלה, תן בלבם את האמונה הצרופה, כי תורת ישראל תנצח, כי נצח ישראל לא ישקר, כי גדולי ישראל אשר שלחוני לכאן ולא למקום אחר, אשר ציווני לאמור 'לך בקולך זה והושעת את ישראל', לא יתאכזבו לא ממני ולא מבניך אהוביך, הנמצאים בצרה ובמצוקה והמחכים לגאולה שלימה עוד היום.

רבונו של עולם, יודע אני כי אין בי לא תורה ולא חכמה, כי מלא אני חטאים ודחוס פשעים, ידעתי כי אין בי מתום ואיך אעז להרים ראש ולהתפלל לפניך, אולם כשאני עומד כאן, במקום הצר הזה, ורואה את כל הפתקים הלבנים, שכל אחד הוא שליח נאמן לאלה המבקשים לטמא את מקדשו, המבקשים להרחיק את שמך הקדוש שלא ישמש כתר לעמך ישראל, ואני רואה כיצד אני בודד בחדר הקטן הזה אשר בו כל כך הרבה תאים, וכל תא לועג לי וכל תא מתפאר בפני, ואומר:

הי, אתה, אדוק, מקומך לא כאן, השאר את המדינה בשבילנו, אנו כבר נטפל בה וכן, עכשיו הסתלק! המדינה היהודית אינה זקוקה לך, היא זקוקה לרק"ח ולקומוניסטים, היא זקוקה למחבלי כרם ד' מימין ומשמאל, היא זקוקה למפלגות ומפלגונות, היא זקוקה לכנענים ולשבעה עממים המתרוצצים סביב הקערה הקטנה ששמה "מדינת ישראל" ונוטלים מלוא חפניים, זורעים רוח וקוצרים שוא ושקר.

ואתה מיותר, הי, אתה האדוק!

אני שומע זאת מכל תא, כל פתק זועק לעומתי, לועג לי, קורא אחרי: עלה קרח, עלה קרח! כי אנו המעט.

אולם, רבונו של עולם, גם עמך ישראל הוא מעט מכל העמים, ובכל זאת שמת את ירך הקדושה עליו ובחרתו מכולם, והנה אני עומד עכשיו וחושב לא על הפתק שאני כעת אטיל לתיבה הזו, אלא כיצד אני יכול בכוחותי הדלים לקדש את שמך ברבים. כיצד אני השבור והרצוף, אוד מוצל מאש, שבשרי עדיין נודף ריח של בשר חרוך, הנה אני עומד לפניך מיותם מכול, מלבד ממך; עני בכל, פרט לעושר שאתה שמור עמדי, ואין לי במה לקדש את שמך ברגע זה, מלבד במה שאני שומע לקול תורתך שיצא מפורש מפי גדולי ישראל אשר שלחוני לכאן כדי לקיים מצוותם.

בעבורם רחם על עמך ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, המבקשים ברבבותיהם לקדש את שמך ברבים, והנה אני מטיל את הפתק הזה כדי להודיע ברבים, כי אני, דוד בן שיינדל, נמנה על יראי ד' וחושבי שמו, כי אני עומד מצד אחד וכל העולם מצד שני, וכי אני מפגין בכך את יהדותי ואמונותי האיתנה בצור ישראל וגואלו, וכי אני מאמין באמונה שלימה שתורתנו זו לא תוחלף ולא תשתנה חס ושלום, ואף אות אחת ואף תג אחד לא ישונה ח"ו אפילו על ידי נביא ועל ידי מלאך ואפילו לא על ידיך, בורא העולמים. ומשום כך אני עומד עכשיו כאן כדי להפגין את מציאותך בינינו, כדי להוכיח כי העם היהודי עדיין לא כהתה עינו ולא נס ליחו, וכי הוא עומד על משמר האמונה ומצרף קול לקול, פתק לפתק, כדי להכריז אחר כך בראש חוצות:

בני אברהם – שיצא כנגד כל העולם, בני יצחק, שהקריב עצמו קרבן לד' בני יעקב – שהקים את העם היהודי, חיים וקיימים, וכל הכוחות כולם הנמצאים כאן בתאים הקטנים, לא ירעו ולא ישחיתו בהר קדשי.

רק בגלל זה אני מצביע היום, רק בגלל זה אני הולך בדחילו ורחימו לכאן, למקום המגודר הזה, ואיש אינו רואה אותי ואיש אינו שומע את קולי מלבדך, יוצרי ובוראי, ואתה יודע את נפשי כעת, כי היא לך ואין אני מבקש בהטלת פתק זה לא פוליטיקה ולא מפלגתיות, ואין אני בא לקטרע על משהו או לקנטר את משהו, אלא כל רצוני הוא לקדש את שמך ברבים.

וזה שאני עושה ברגע זה — על מנת —

— שיתברך שמך בפי כל חי!

שאלה למורי ורבי שליט"א

מורי ורבי שליט"א!

הנני פונה אליך, כתלמיד הדן לפני רבו בקרקע. כיון שכמוני כן רבבות תלמידים הנפוצים על פני תבל, עומדים מתמיהים, בהולים ומבוהלים ואינם מוצאים ידיהם ורגליהם בבית מדרשה של המציאות החדשה שנתהוותה בזמן האחרון, והואיל וכל הדבר הגדול יביאון אליך, לא נשארה לי ברירה אלא לדון לפניך בשאלה זו.

והשאלה, מורי ורבי, היא שאלה-של-יום, וכל יום מגדיל חריפותה ומרבה את התמהון. ואילו בתמהון בלבד לקינו, הייתי מכניס ראשי בין ברכי ומבכה על קטנות המוחין שלי, שלא זכיתי להיות בין רועי הצאן, אולם התמהון הביא לידי התפרקות יצרים והתפרקות היצרים הביאה כבר להתפרקות עדייני שקבלנו בבית מדרשך, ואנו מתהלכים כעת, ואני מתכוון להרבה מאד מבין תלמידיך, מתהלכים אנו וקופה של ספיקות בתוך ראשנו, ספק רודף ספק, מגיעו ועובר אותנו, וככל שמתרבה הספק כן מתרבה הגיחוך, ואתה, מורי ורבי לימדתני להתרחק מן הגיחוך ומן הדומה לו בתכלית הריחוק.

והתבוננתי אני וראיתי שאני וחברי לדעה נמצאים בתוך תוככי הגיחוך המגוחך ביותר שעדיין לא ידענו כמוהו מאז היותנו לגוי, ובשנים הרבות שישבנו לפניך פתרנו כמה וכמה בעיות, יצאנו מכמה וכמה ספיקות, פרקנו כמה וכמה קושיות ואיבעיות שניסרו בעולמנו הצעיר ואחר כך המבוגר, אולם שאלה זו מעולם לא עלתה על דעתנו להעלותה על הפרק, כיון שהיא לא נמצאת בשום אמתחת מן האמתחות שניתנו לנו על ידך, מורי ורבי, כצידה רוחנית לדרכנו בחיים.

מיום שהתחלתי ללמוד 'אלף-בית' וראשי נטוי כלפי שמים לקבל את המנה המיועדת לי עוד מקדמת דנא, החדרת בי את ההכרה – כי הרב קודם לכל אדם. וכיון שהכרתי היטב במשך השנים הרבות שלמדתי, החל מהתלמוד תורה וסיים בסמיכות החכמים שקבלתי מידך, ידעתי גם ידוע, כי לא לכבודך התכוונת, שכן עני ואביון היית ולא היה לך שום דבר לאבדו על מנת שאני אמצא ואקיים בזה את פסק ההלכה בענין מציאת אביו ורבו. וכיון שחיך חיי עוני היו וכל שמחתך בקעה מתוך פיותנו, בשעה שצעקנו ככרוכיות "א-א-א ל-ל-ל-ל-ל-ל-ל", או בשעה שהפכנו והפכנו בדברי התורה עד שעלה בידינו

להפוך את סברתך על פיה ולומר סברא יפה בעצמנו, ידענו כי דברי חז"ל אינם נוגעים לעצמיותך אלא לתורתך. מכאן יצאנו ללמוד לכל הבעיות שלמדנו – כי אין המדובר בך כמורי ורבי ששמך רבי חיים או רבי משה או רבי זלמן – אלא המדובר ברב שהקב"ה עשאהו כזה והוא המלמד תורה לישראל, בין אם הוא יחיד ובין אם הוא רבים.

ומני אז ועד היום כשאני שואל ומקבל פסק ממך, לא עלה אף פעם על דעתי להתחיל בויכוח עם עצמי או לצאת בעקבות הסופרים והספרים ולבדוק, עד היכן הגיעה ידך. כשם שלא עלה אף פעם על דעתי כילד קטן, לפקפק באמיתיות האות "אלף" ובאמיתיות הפירוש של "בראשית ברא" או של "יסוד היסודות ועמוד העבודה" ולא בפירושה של "מאימתי", משום שאת פירושה של ה"אלף" קבלתי מאבות אבותי ויתר הפירושים באו אלי מתוך שאני יהודי, ומתוך שהמוח שבראשי והלב שבגופי עברו אלי בירושה מאבות אבותי שעמדו בהר סיני וקבלו עליהם את ה"אלף הקדוש" ואת ה"בית הקדוש", וידעתי שכל מלה שאתה מלמדני מקורה בהר סיני אשר ירדה מן השמים להעמידני על האמת לאמיתה. וידעתי שאם אתחיל לפקפק באמיתת דבריך החל מה"אלף", שוב לא אצא מן הפקפוקים וסופי לרשת גיהנום ח"ו. ומני אז ועד היום אני הולך בדרך זו.

ב

מורי ורבי שליט"א!

אני הולך בדרך זו, לא משום שהחיים בה קורצים או קרצו אלי אי פעם. מאותו יום שנפלו על ראשי מיני מתיקה, שוב לא ירד על ראשי מן השמים שום דבר ממשי. לא חלילה שאני מן המתלוננים, אלא משום שרק בהשגחה פרטית בלתי נראית אבל מוחשית, הרגשתי במשך כל השנים את מיני המתיקה הנזרקים על ראשי, אולם בידיים ממש לא מיששתי, ראיתם בעיני שכלי שקבלתי על ידך ובהשתדלותך, אולם רוצה אני לומר לך, רבי שליט"א, כי במשך שנות היותי לאיש, עברו עלי, כעל כל אדם שהקב"ה חנן אותו במוח חושב ובלב רגש, כמה וכמה עתים של ספק ושל מלחמה.

והמלחמה הזאת באה עקב העניות המשוועת בה גודלתי וחונכתי ועקב הצעקה הרעשנית ביותר שהזעיקה בי

שלימדת את אבי ואת אמי, וכשחבשתי לראשונה את הציצית – אמרו לי שזוהי הציצית שמשה רבנו, והרי זה אתה, מורי ורבי שלי, לבשה. נכנסתי לעולמך משום שזו היתה הדרך של הורי ושל הורי-הורי עד אברהם אבינו, היתה לי אפשרות שלא ללכת בדרך זו ולחפש לי הרבה דרכים אחרות. בהיותי בישיבה, בשעה שלמדתי תורה מפיק, הורית לי על כך כי הרבה דרכים לאדם וכולם פתוחות לפניו, והברירה לפניו לעלות על איזו דרך שהוא מוצא לנכון, הצבעת על דרך מסוימת שאני אלך בה, אולם לא הכרחת אותי, וגם לאחר מכן, לאחר שעמדתי על רגלי, נוכחתי לראות פני הדרכים האחרות, אולם ראיתי את פניך ולעומתם את פני ה'מורים' המובילים

תלמידיהם

לדרכים

האחרות,

ונשארתי עד

היום הולך

בדרך זו.

— ואני

תלמידך הולך

בדרך זו מרצון

ולא מאונס.

שכן גם כיום

פתוחה הדרך

לפני לימין או

השמאל, ושום

אדם לא יאמר

לי מה תעשה,

אם אני לא אומר ואשנן לעצמי.

ודוקא משום כך, מורי ורבי, שואל אני אותך את השאלה המנקרת במוחם של רבבות יהודים המאורגנים כיום ביהדות הדתית, שאתה ארגנת אותה, אתה העמדת עצמך בראשה ואתה הנהגת אותה מעודה ועד היום:

האם יתכן לירוק בפניך ובכל זאת להישאר עבד לעבדי ד'?
האם מתחברים שתי הקצוות הללו?

והיה אם פסקך יהיה: אמנם כן, אפשר לחבר את שני הניגודים הללו, הרי תהיה דרכי קלה מאד, וחבל על כל אותם הקשיים שהתגברתי עליהם אחרי מלחמה קשה וארוכה, וחבל על כל אותם המומנטים האכזריים בהם נלחמתי עם עצמי ועם יצרי – כדי להישאר כפי שלימדתי – יהודי מאמין.

הסביבה. הרחוב הפך עלי עולמות שאכנס בתוכו והוא הבטיח לי גדולות ונצורות, שם זרקו את מיני המתקפה ממש על הראש, חטפת בידיך וראויה היתה החטיפה להתכבד. מכיר אני אנשים החיים וקיימים עד היום מתוך אותה הסטייה שסטו מדרכך והינם כיום "גדולים" בעולם האחר, הרחוק כיום ממני כרחוק שמים מן הארץ.

והנני מודה בראש כפוף ובלב נשבר, כי מלחמה גדולה היתה לי עם אותו היצר שכפה עלי את ההר היפה הזה כגיגית, ומן הכורח ומן האונס ומן הדוחק הרב – היה עוטה עלי להביאני תחתו, היתה זו מלחמה קשה מאד, ועברו עלי ימים שאין לי בהם חפץ כיום, אולם אני מרגיש כי הרבה חישלו אותי עד שעמדתי איתן על רגלי עד היום הזה.

אולם אם אני עדיין קיים בעולם זה שהכנסתי בו, הרי זה רק הודות לכך שמעולם לא עלה הספק בלבי על דבריך ועל פסק הלכתך, שאם לא כן, בודאי לא הייתי מחזיק מעמד נגד כל הנחשולים שקמו עלי, ואם בחרתי בדרך חיים זו, הקשה ביותר, המקיפה אותי ואינה נותנת לי לנטות ימין או שמאל, המובילה אותי בכל צעד ושעל בחיי, דרך של מלחמה מתמדת נגד הרבה דעות, נגד הרבה אורחות חיים, של מאבק עז ובלתי פוסק בנגוד למאות אלפי אנשים שאינם חושבים כמוני ושעשו ועושים עד היום כל המאמצים לקרבני אליהם.

– אם בחרתי דוקא בדרך זו שאינה נותנת לי הרבה רווחה ומבריחה אותי מכל אותם התענוגות וההקלות, שכל העולם מלבד תלמידך, רודפים אחריהם, דרך האוסרת עלי הרבה דברים שכל העולם כולו – מלבד תלמידך – משתוקק אליהם ומשלם עבורם כסף מלא. דרך המוציאה מתחום מחשבתך את כל אותם הארמונות בעולם הזה, כל אותם "גני העדן התחתונים", כביכול, דרך הסופרת ומונה כל צעד מצעדי, שאינה נותנת לי לחשוב אלא לפי הגדרה מסוימת המוציאה מכלל עולמי את כל אותם הדברים שאחרים צוברים אותם כמטמונות –

אם בחרתי בדרך זו ולא אחרת, הרי זה משום שתלמידך אני.

ג

ואני תלמידך, לא מאונס אלא מרצון. איש אינו מכריח אותי להיות תלמידך ואיש לא הכריחני להיות תלמידך. בחלב אמי ינקתי את לשדך, מבטי הראשון עלי אדמות נפל על תמונתך שהיתה תלויה על קיר בתינו העלוב והעני. עוד בהתהלכי על ארבע, ידעתי את הברכות

הלכה שלך, פסק ההלכה הישן העתיק; לייבם ולחלוק; להתיר ולאסור; להכשיר ולהטריף לפי פסק ההלכה שלך, ההלכה הנושנת, שלפי דעתם אין אתה כבר מוסמך לפסוק בזה, כיון שאתה זקנת ושבית וכוחך אין אתך לצאת במלחמה, והם עדיין בצעירותם ומכירים כל אורחות החיים.

כיצד אפשר, שואלים הם – לאחוז בציצית ולברך עליה, על אותה הציצית שלובשים אותה אך ורק לפי פקודתך ההלכתית, ומצד שני באותו רגע ממש, ללעוג לפסק אחר שלך? כיצד אפשר להרים עינים לשמים – לאותם השמים שאתה הורדת אותם אלינו והשמעת מהם את דבר ה'?

כיצד אפשר לשבת בערבים ולעיין בספרי חסידים, בהם הולך ונשנה מאה פעמים ואחת הענין של "צדיק הדור", הכפיפות הבלתי מסויגת לאדמו"ר, לרב הקדוש הנערץ על ידי כולם, העוזר לנו להוריד את השפע מן העולמות, המסייע להעלות את התפילות, לטהר את הניצוצות של הטומאה הנמצאים בתוכנו ובאווירתנו – ולאחר מכן, בטרם פג טעמו של הספר הקדוש – לשבת ולהחליט שאותו צדיק הדור, שאותו אדמו"ר או רב או גדול בישראל, אינו אלא זקן מופלג שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, שנשאר לו רק להשיב על קורקבן או המסס ובית הכסות, ומלבד זה אין הוא יודע ולא כלום.

הבינני נא דרך ה', כי תם חזון, נסתם הצינור הדק שחיבר אותנו עם גדולי הדור, ואנה נפנה אם לא אליך, מורי ורבי, כי הרי היום אין דרך אחרת, אבד "שביל הזהב" ויש לנו דרך אחת ויחידה. להיות עבד לעבדי ה' ולציית ללא כל תנאי לקולך, או לעבור למחנה השני.

אולם הואיל והמקרה אשר לפנינו מקרה דחוף הוא, והוא עומד על הפרק מדי יום ביומו, ועלול הוא להכשיל כמה וכמה מאות בני אדם כשרים ונאמנים לך, אלא שמטעים יטעוהו ויאמרו לו: אין רב היום, אין פוסק היום, אין גדולים היום, אנו קטנים וגדולינו קטנים המה, אנו עמי-הארצות וגדולי ישראל – גם הם כמונו (ח"ו), ואין עצה ואין תבונה נגד הכוח הממלכתי הגדול הכופה עלינו ומאלצנו ללכת בדרכיו ולשמוע בקולו, ואומרים הם שאפשר ואפשר להישאר במסגרת של היהדות הדתית ללא פסקם של רבני ישראל, אלא רק בנטילת לולב ובלבישת ציצית – ואחרי שלבשתי את הציצית ונטלתי

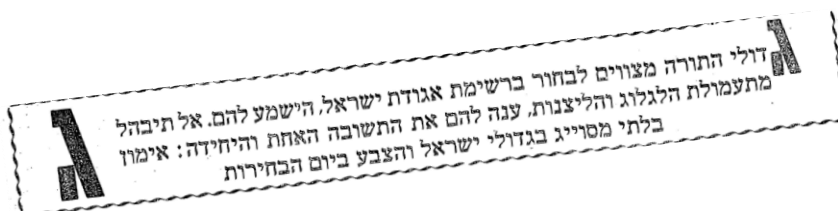
ולימדתי, מורי ורבי, כי יהודי מאמין פירושו קודם כל המאמין בדברי חז"ל. כי מי שאינו מאמין בדברי חז"ל – וחז"ל הרי זה אתה, מורי ורבי, ואין הבדל לגבי דידי, אם מורי ורבי נקרא רבי עקיבא או הרב מטשעבין, כי זה הורה הלכה בדורו לכל הדורות וזה מורה לדורו ולדורות הבאים, וכל שאינו מאמין בדברי חז"ל בודאי שאינו מאמין בהקב"ה. ולימדתי עוד, מורי ורבי, כי מי שאינו מאמין בדברי חז"ל בודאי שאינו מאמין בדברי הפוסקים, ומי שאינו מאמין לפוסק גדול, שוב אינו מאמין גם לפוסק שאינו גדול לפי השגתו, ומי שמבדיל בין פוסק לבין פוסק, אפשר לומר עליו ללא כל ספק כי הוא אינו מבדיל בין הטמא לבין הטהור.

כי לימדתי דברים וסייגים, ולימדתי מה ראוי לי לומר ומה איננו ראוי לומר. ולימדתי כי הרב של הדור שלי הוא לגבי הפוסק האחרון, למרות שיש הרבה גדולים יותר ממנו שקטנם עבה ממתניו. ולימדתי שאם בועט אדם ברבו שלו, מובטח לו שלמחרת היא בועט ברבן של ישראל.

— ועדים אננו!

שואל אני, משום שהרבה יהודים דתיים עומדים על פרשת דרכים ואינם יודעים מה לעשות עם עצמם, הואיל ושמעו פסק מפורש מפיק, והנה קמו הרבה אנשים ובעטו בפסק שלך – ובכל זאת הם מכריזים על עצמם כעל יהודים דתיים, ולא עוד אלא שאומרים עלינו, על תלמידיך הרבים, הנוהים אחריו – כי אנו בני בליעל על שמצייתים לך ולפסקיך ושדרכנו – נלוזה היא, משום שממשיכים אנו ללכת באותו הדרך ה'אלפביתית' שלימדתנו בעודנו נערים. והם טוענים שדרך זו, דרך של נערים היא, ואילו דרכם – דרך של אנשים מבוגרים היודעים את אשר לפניהם, והם מכריזים על עצמם כעל יהודים דתיים.

ואין פסק לפנינו.

והם שואלים: כיצד אפשר מצד אחד לירוק בפני כל גדולי ישראל, לבטל כעפר הארץ פסק הלכה, ומצד שני להיאחז בתפילין שנעשו לפי ההלכה שלך; ללבוש ציצית שנטוו ונתלו לפי פסקך; לברך, לקדש ולגרש – בהתאם לפסק

חופ"ק

לפיכך מבקש אני, תלמידכם הקטן, הורנו נא, האם אמנם זהו ענין של בחירות בלבד, או גם במשך כל השנה אין לבעוט בגדולי ישראל, האם פסק הניתן בקשר לבחירות או בקשר לכל דבר אחר, אף שאיננו נוגע לקורקבן או לטומאה וטהרה, אלא לדברים שאינם מפורשים בשולחן ערוך. אלא לומדים אותם רק מפיכם שליט"א – האם גם הוא מחייב או שמא אפשר להעלים עין כנגדו עד שיעברו הבחירות ואחר כך שוב לחזור אליכם ולומר, מעתה שוב אתם גדולי ישראל, שוב אתם רבנים ופוסקים, שוב נקבל את פסקיכם בכל דבר הנוגע לבשר בחלב או לענייני שמיטה ויובלות, לענייני מעשרות או נטע רבעי וערלה, ואם יארע לנו ענין של שאלה חמורה או ענין של פיקוח

6

עצמאות

היחס של רבי דוד זריצקי ליום העצמאות היה מורכב. מצד אחד ראה רבי דוד את שובו של עם ישראל אל ארצו ומולדתו, את התנערותו מאפר הכבשנים ומעשן המשרפות, ותחייתו מחדש מארץ ישראל – כנס גלוי. כמי שחוה בעצמו את הרדיפות האכזריות, את הרצח והשנאה, מצד שלטונות הרשע הגויים – הגרמנים והרוסים כאחד, ואת רציחתם המזוויעה של בני משפחתו וחבריו הקרובים, ראה ר' דוד בקיבוץ הגלויות לארץ ישראל, תחת שלטון יהודי, נס גדול שיש להודות ולהלל עליו, ואת ההתגשמות בפועל של אמירתו של מורו ורבו החפץ חיים ז"ע עוד לפני השואה כי "בהר ציון תהיה פליטה והיה קודש". מאידך, וכמובן, עובדת היות השלטון כפרי ועוקר דת, הרומס ברגל גסה את כל הקדוש והיקר, היה כואב ומכאיב, הראוי לכל גינוי.

מאמריו הרבים של רבי דוד בתקופת השנה בה חוגגת המדינה את עצמאותה, מעידים על התחושות הסותרות שליו אותן ביחסו אל המדינה. בשנים הראשונות היה מודגש יותר החלק הניסי והצורך להודות לה' על הניסים הגדולים שליו את הקמת המדינה ואת שנותיה הראשונות, בצד ביקורת על הפן הרוחני-יהודי הכל-כך חסר בתקומתה של המדינה.

עם השנים, ועם ההתדרדרות הרוחנית שהלכה וגברה ופשתה בכל פינה, גבר גם הפן הביקורתי המצליף ומוכיח, התובע מראשי המדינה לשוב לצור מחצבתם ולראות כי אין בכל אלילי הנכר אלא הבל וריק ולהכיר בעובדה המוכחת שאין אומתנו אומה אלא בתורתה.

בגליונונו אנו מביאים מדגם ממאמריו במשך השנים בתקופה זו. בתפילה שנזכה במהרה לגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

עמדתינו ליום העצמאות

במסותא מכם אנשי התורה בכל מקום בו הנכם נמצאים. בבקשה מכם, אתם כל אנשי החנוך למיניהם, אל נא תגזרו על השתיקה ביום הזה, השקיעו נא את דבריכם, הסבירו נא את עצמתו ועצמיותו של זה היום.

ידענו והננו חשים את המועקה, את העומס אשר בלבבכם דוקא ביום הזה, ידענו כי גם באותו היום הראשון בו נשמעה הבשורה הזו על לידתה של העצמאות, אתם לא יצאתם במחול, אתם לא נתפשתם להילולא וחינגא, אתם הייתם בבחינת: "ופחד ורחב לבבך". לבכם רחב מהרגשת השמחה, אולם הוא חש גם פחד, הוא פחד כי הרגשתם ברצינות את החומרה שבעצם בשורת הלידה הזו, גם מבחינתה הבטחונית גם מצדה הרוחנית-נשמית, מי יודע אם באמת תמצא ההבנה הראויה, הלשון המשותפת לקבל את זו המתנה האדירה, מתנת שמים, הניתנת דוקא לדורנו אנו. שונות הן הגישות בעצם הגישה ליום הזה, אולם בזה הדבר לית מאן דפליג כי צריך הוא להיות יום של חשבון הנפש, יום רצון לד'.

הננו מצווים לחלק את הרגשות היום לפרודותיהם. יש בו חלק אחד ובו אין חולק, חייבים אנו כולנו להתייחד עם הנס הגדול בו עמדנו באותם הימים, ובו אנו עומדים גם היום, בכל עת ובכל שעה, אולם גם את זאת יש לנו ללמוד מדברי רבותינו הראשונים, איך לגשת לענינו של נס. אברהם אבינו אמר: "ואנכי עפר ואפר", ומביא רש"י את דברי חז"ל כי לא היו אלה דברי ענווה סתמיים, אלא כווננו למאורעות שאברהם אבינו חווה, 'עפר בימי המלכים, ואפר בימי נמרוד כשהושלך לכבשן האש'. כך לימד אברהם אבינו להרגיש בנס אשר התרחש, לא היה זה נס שהיה ואינו עוד, אברהם אבינו הרגיש כאילו אירע בו הדבר, כאילו באמת נשרף בכבשן האש, כאילו באמת נהרג במלחמה נוראה זו, כי איך יתכן אחרת, ואם אירע אחרת זהו נס למעלה מהבנת אנוש, ובדרך הטבע רואה הוא את עצמו כאילו הנס הוא שעודנו חי, וכשהוא עוד מתהלך הרי הוא 'עפר ואפר' ממש. כך צריך להבין את הנס, לא שהצליח להימלט, איך זה נמלטים מכבשן האש? הנס הוא שאפר יכול עוד להתהלך. זהו לימוד אדיר ונשגב.

אם היו מרגישים כך כל המנהיגים כי אז לא היה עומד בפניהם שום קושי. כי מה יוכל לטעון אדם שכל חיותו הנמשכת כולה מתנת שמים והוא חוזה עצמו כעפר ואפר. אתם, אנחנו, כולנו, היינו בעצמו של הנס הזה, יצאו שבעה אומות מחומשות מכף רגל ועד ראש, אומות שהיה מחסן הנשק העולמי פתוח לפניהם, שאוצרות עמי תבל עמדו לרשותם, והנה עמדו חברו יחדיו לנגדנו עם עני ודל שאין לו כל אפשרות להשיג ולרכוש אף אם ירצה בכך. 'הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא', ממש נסים ונפלאות, היה כל ישוב מספר את פרשת נסיו הוא, היה כל אדם רואה את יד ההשגחה העליונה והיא מתדפקת על פתח ביתו, חזה כל אדם בגלוי ובמפורש: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. אז עוד אמרו הכל, נס גלוי הוא זה.

עברו שנים מועטות והחלו שוכחים. רבונו של עולם איך זה אפשר לשכוח, כאשר הנס עודנו נמשך? כאשר כל רגע הוא נס מתמיד? היה זה כנאמר במדרש: משל לבן שהיה נישא על כתפי אביו, והחל שואל: היכן הוא אבא, עמד וזרקו לארץ, וגירה בו את הכלב, החל זועק אבי אבי... כך ממש היה הדבר, עד ששוב עמדנו מוכי תדהמת אלקים. רק מי אשר היה קרוב למרגישי הרעד אשר בלב, רק מי אשר ידע להאזין לדברי האחראים לבטחון המדינה, רק הוא יכול היה לשמוח בעצמו של הנס הנקרא: "מבצע סיני", ושוב עמדנו כתינוקות בפני ויכוחי הסרק על מהותו של המבצע. עמדנו שוב בפני פי התהום, חש כל איש אחראי במדינה כי גיהנום פתוחה מתחתיו, אולי כל זאת באתנו שוב בכדי להזכירנו כי הננו בעצומה של פרשה אחרת לגמרי, בעצומה של מערכת נסים פלאית, היה זה נס שלא יאומן שרק הקרובים לדעת פרק בהלכות חימוש ומלחמה, עודם מוכי תדהמה, עודם לומדים את המופלא והסתום שבנס זה. החרב היתה תלויה ממש מעל למראשותנו. עמדו אירוני אויב אכזריים ממש מוכנים להמראה, נפתחו אוצרות האכזריות והרשע, ממש להכחידנו כליל, הידידים שלנו רק המשיכו לדבר, אך מאומה לא עשו. קמה תחרות משונה במינה, מי מבין האומות יוסיף לחמש ולצייד יותר את האויב הגלוי. הצד השווה שבכולם היה, שכולם יחדיו שלחו משלוחים בקצב רצוף ומהודק, ואנו עם עני ודל, קבלנו בדרכי סתר רק מקצת מידיעות השטן על העתיד המתקם. השמענו מין אזעקה של קריאת הצלה לחללו של עולם שהזכירה את המצעד האחרון של יהודי הכבשנים בגולה, שידע העולם רק ליעץ באיזה דרג של קול יש להעמיד את עוצמתה של השואה האחרונה, שידע העולם לעמוד מרחוק ולכתוב את דברי המספד בעוד היו המליונים בחיים חיותם, כך ממש היינו אנו כאן, וכל זה היה רק עכשיו. מה שם תקראו לזה הנס האדיר והנורא? עפר ואפר יצאנו כולנו מן הכבשנים, וגם עתה איננו אלא עפר ואפר של ממש, ורק ד' הוא היודע את מערכת הפלאים הלזו שעשה עמנו, אודים מוצלים מאש.

יהודים יקרים! כל אחד מאתנו הוא ספר פלאות, והוא מספר בעצם הויתו את חסדי שמים, קחו נא ביום זה כל אחד מכם את ספר התהלים, אמרו, רננו, וספרו. אמרו את הפרק: "לולי ד' שהיה לנו בקום עלינו אדם". אמרו את הפרק: "כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה לנו, כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם". אל תסיחו את דעתכם, לימדו את הנס הנורא הזה, כי הנכם כולכם מוצגים חיים, אתם הנכם הנס, אתם הנכם הפלא. לימדו את הנס, אותו ואת המחויב ממנו.

החלקי השני הנמצא בלימודו של היום הזה והוא גם הוא בחשבון הנפש. דוקא אותו דבר אשר קוראים לו "עצמאות" כמה הוא נוקב, כמה הוא מכאיב וצובט, הוא חודר למעמקי הלב, לצפונות הנפש. אומרים בכל מקום "עצמאות" "עצמאות" ודוקא זו איננה. אין ספק כי עמדנו בפני רגע גדול של הארת פנים. עמדנו וזכינו במשך זמן קצר לראות את שני הניגודים כאחד, רק לפני זמן קצר היינו למאכולת אש, היה זה "הסתר פנים" נורא, נרדפו רבבות מישראל על ידי גוי אכזר. אמרו כל עמי תבל: "איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה", כך היה הדבר, ממש. והנה במשך זמן קצר נהפך הדבר, קמו שנים משלנו והם החלו רודפים רבבה, ומפליא הדבר עד מאד, לא התפעלנו מהחלק הראשון, אף לא התרשמנו מהחלק השני, הננו מקבלים כל תופעה כמוכנת, כמחויבת המציאות, מה זה היה לנו כאן. הרוצה לעמוד על עומק הדברים ילמד ויראה כבתוך ספר גלוי את כל המאורעות האלה והעתידיים בפרשה קטנה הנאמרת

בתורה ואשר עליה בא הצווי: "כי לא תשכח מפי זרעו", זוהי פרשת "האזינו", עליה אומרים חז"ל כי הכל גנוז בה. ועליה אמר הרמב"ן: אילו נאמרה על ידי חוזה בכוכבים היינו צריכים להאמין בה, כי הרי נתקיימו כל דבריה ולא נפל צרור ארצה, כל שכן שזו תורה שנצטוינו בה". שם מסביר הרמב"ן את ההסתר פנים שיהיה באחרית הימים, שתהיה תקופה אחת של "והיה לאכול" שירדפוהו שנים מהם רבבה משלנו ויהיה ההסתר פנים שלא ישאלו היתכן הדבר? ומיד לאחר מכן ירדפו שנים מאתנו רבבה משלהם, ושוב יהיה ההסתר פנים, לא ישאלו איכה היה הדבר והלא רק לפני חדשים מעטים היתה המציאות אחרת? זהו הסתר פנים של אחרית הימים, ושוב אומר הרמב"ן כי אין זה קשור עם התשובה הנדרשת, המציאות הזו תהיה עוד בלעדי התשובה, גם כשתהיה המציאות כאשר אנו רואים אותה כיום.

מתהלכים להם יהודים יקרים ומחפשים מעט ביאור, מעט הארה, על הפרשה המופלאה בה אנו חיים, וגדול מאד ההסתר פנים, ואין מי אשר ירצה לבאר ולדרוש לרבים, להבינה בסתום חכמה. סוד זה ופענוחו, כבר נמסר בכתובים מפורשים בחז"ל ובדברי ראשונים, זוהי סוגיה עמוקה שיש ללמדה בפרשה קטנה בתורה היא פרשת "האזינו" ובעוד פרשיות כאלה. כבר גילה לנו במפורש רבן של ישראל בעל החפץ חיים צוק"ל כי הננו נמצאים בלי ספק בעצומם של ימות המשיח. והוא אשר גילה כעשר שנים לפני החורבן הנורא כי כך יהיה הדבר, ואז שמעו וחרדו מאד. והוא אשר אמר כי בהר ציון תהיה פליטה, כאן בארץ ישראל, והסביר ואמר במפורש שכאן לא יוכל אותו רשע לעשות כלום.

הננו מרגישים כולנו כי הננו חיים בשעה של תקופה גדולה, הננו חשים את הניסים והנפלאות, אך כואב הלב לראות כי גם חלק זה של הנבואה הולך ומתגשם: "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו" (דניאל יא, יד).

מצד ההשגחה העליונה נמסרה לנו על מגש של כסף, מדינה עצמאית באמת. אך מה עשינו אנחנו בעצמאות זו. היכן הוא המשפט התורתי שלנו, היכן הם חוקי התורה שלנו, היכן היא השבת היהודית שלנו, העצמאית, היכן היא, ההעלה מי מאתנו על דעתנו כי דוקא החינוך העצמאי המושתת כולו על יסודות עצמאותנו השלמה, דוקא חינוך זה הנותן לחניכיו את כל הנלמד בחנוך האחר, וכל חטאו הוא בזה שנותן על חשבונו הוא מקום גם לתורתנו שלנו, רק בשביל כך הוא נחשב מחוץ למסגרת הממשלתית לגבי ההקצבה המלאה.

אנו היהודים הנאמנים לעצמאותנו השלמה והמקורית, שולחים ביום זה יד אחים נאמנה לאחים תועים באשר הם. יהי זה יום של חשבון הנפש, של התעמקות שרשית בעצמאותנו שלנו. עד מתי נהדר ונעריך רק את אשר לא לנו היא. נפנה בכאב לב בתפילה לשוכן מרומים שיפקוד ברוח נכונה את כל תועי לב. יערה רוח טהרה על האוחזים בהגה ספינתנו, שיתרוממו לאותה דרגה עליונה, להבין את ערך עומק משמעות השעה. או נזכה בעזרת ד' הבוחר בתורה והבוחר בציון, לראות את המשך מסע הגאולה בו החילונו לצעוד בכל-כך גילוי שכינה, זוהי רק ההתחלה ואשרי המחכה.

המודיע. ב' אייר תשי"ז

התיחדות עם יקירנו / ליום הזכרון לחללי צה"ל

הללו, והריקודים השחצניים לא רוקדו והנואמים דברי הבל לא נאמו באותן שתי הדקות.

כאשר עברו הדקות הללו והצפירה הממושכת הודיעה כי אפשר כבר לרקוד ולהשתולל ושאפשר שוב להתחיל בחילול שבת וחילול כל קודש, ואפשר שוב להתחיל במכירת בשר הפיגול, ואפשר שוב לנאום דברי הבל, נצמדנו מיד שוב לחיים ההומים ונשכח, כי על פני הארץ פזורים קברים המחכים לתשובה מאיתנו, המצפים כי נבוא אל קבריהם ונודיעם:

- הנה, יקירנו, מתם למען מולדת חדשה וחיים חדשים, הקרבתם את רעונותכם ואת שמונה עשרה האביבים שלכם, ואת השישים-שבעים שנה שעוד נותרו באמתחתכם, כדי שנוכל להרים את הראש ולהביט בעינים ישירות מולנו – והנה אנחנו שוחררנו, אולם אין לנו צועדים על דימכם ואין לנו רומסים אותו, אנחנו בונים את הארץ כפי שהנכם רוצים עכשיו, בעת שהנכם מבינים את האמת לאמיתו. אנחנו בונים ארץ יהודית על אדמה יהודית בשביל יהודים, אנחנו בונים אותה למען אשר נכדינו ונינו ידעו כי יהודים המה. אנחנו צועדים לקראת הגאולה השלמה מוכנים כפי שלמדנו מפי אבותיכם שמתו כמוכם עבור שחרור העם.

האם חושבים כל אלו שיצאו לרקוד ברחובות ערי ישראל על אלו שלא זכו לראות את המדינה היהודית בהתגשמותה, על אלו שמתו תוך חזיון ונקברו בתוככי חלומם. האם ימשיכו אלו הרוקדים על כך, כי לאחר עבור שתי הדקות רק אז צריכים לשבת ולחשוב תוך דומית הנפש, הזוהי הדרך שעלינו ללכת במדינה היהודית, האם אנחנו יוצאים ידי חובתנו כלפי בנינו ובנותינו הקדושים שהקריבו את חייהם למען שחרורנו?

שתי דקות של דומיה אינן מספיקות, יום יום עלינו להקדיש שעה שלמה, להתבודד בפנה ולעשות חשבון עם נפשנו ואם אלו שהקמנו עליהם מצבות שיש ולשאלם?

- ילדינו, האם הנכם שבעי רצון מאתנו?

- האם זוהי הארץ שלמענה נלחמתם ומתם?

והיה אם תשמעו בקרב ליבכם תשובה חיובית וידעתם כי אכן התיחדתם עם ילדיכם.

כל שנה מתרבים הפרחים על קברות יקירינו, והעצים שנטענו נותנים כבר צל, ובעברנו בכבישי הארץ ובראותינו פה ושם מצבות שיש ורשימה של שמות, אין לנו מתעכבים כבר. האדמה היקרה לנו ואשר שילמנו עליה מחיר יקר ביותר, ניתוספת עליה קדושה עם מותם של בנינו ובנותינו, וברגע שהם נפלו והביטו מבט אחרון על רגבי העפר שחיכו עליהם, נצנצה בהם המחשבה האחרונה:

- זוהי אדמת ארץ ישראל!

נטה נא אוזן ונקשיב לשיחם בעובי האדמה, לשיחתם של אלו שכה רצינו לשמוע את קולם המצלצל, בתוככי אדמת הקודש מרגישים את הקודש, ובהיותם למעלה, במקום שהאמת היא שלמה והקודש הוא קודש, במקום שאין סילוף ואין סמיות – מרגישים הם יותר עד כמה קדושה הארץ שאנו מתהלכים עליה, עד כמה צועק כל רגב אם מחללים אותו.

- שאל בנך ויגדך שהוא לא מת כדי שעל פניו הצעירים תוקם מצבת שיש נאה, כדי שביום הזכרון שלו ינאמו נואמים ויצפרו צפירות, הוא מת על מנת להודיע לכל העולם כי אנחנו מוכנים למות כדי שארץ זו תהיה שלנו, דוקא שלנו ולא של אחרים, שכדאי למות עבור מולדת שעברה ועתידה קדושים הם.

כעת, בשעה שהאמת הגדולה והנצחית גלויה לפנינו עד עומק עומקה, יודעים הם עד כמה גדול החילול אם עושים אותו על האדמה שהם מונחים בה. עד כמה כואב הכאב שנגרם להם בראותם את הטרקטורים המעבדים בשבת את האדמה שעליה מוצבת מצבת השיש לזכרם הקדוש. כמה רוצה המצבה הזאת להיחלץ מהאדמה שעליה עפות בשבת מכוניות פאר, האם לכך הקריבו את דמם וחייהם?

זאת יודעים המתים היקרים לנו, באשר הם נמצאים במקום האמת, ואת זאת שוכחים הרבה מאלו שנהנים הנאה ישירה מפירות הדם שנשפך.

שתי דקות דומיה הוכרזו ואז שתקו כולם, האוטובוסים המחללים שבת בריש גלי, והמכוניות הנוסעות בשבת להנאתן, העבודה במשקים החורשים את אדמת הקודש בשבת פסקה ומוכרי בשר החזיר לא מכרו בשתי הדקות

עצמאות תשל"א

— ושוב אנחנו עצמאיים.

מדי שנה אנו מגדילים ומרחיבים את העצמאות שלנו, עד שנעשינו עצמאיים עד בלי די. אנא, סלחו לי על החוצפה, אבל נדמה לי כי אנחנו לפעמים כל כך עצמאיים עד כדי בחילה. לפני כן, וזוהי כבר היסטוריה ארוכה של למעלה מעשרים שנה, ובכן: לפני כן, בתקופה הפרהיסטורית, היינו בכל זאת תלויים במשהו, פעמים היה זה כבל עבות, פעמים רק חוט דק, אבל זה קשר אותנו במשהו לטבור הבלתי עצמאי, תלינו לפעמים את עינינו למעלה, אם מרצון או מאונס, אם מחמת רדיפת הגוים או מחמת היאוש שתקף אותנו מפעם לפעם. כיום אין אנו זקוקים לשום דבר. היום אנו מאד עצמאיים.

כל כך "מאד" עד שאנחנו כאילו תלויים ועומדים באותה עצמאות, ונהיינו בלתי עצמאיים מחמת הרדיפה אחרי העצמאות הזאת.

זהו אחד הפרדוקסים של העם היהודי.

במשך כל כך הרבה שנים היה תלוי בכל נימי נפשו בארץ הקודש, ביקשו ממנו רק דבר קטן: ערקתא דמסאני, וכי מה זה שרוך לבן או שחור לעומת החיים הארוכים ומילוי המצוות כרמון של אדם מישראל, אבל האדם הפשוט, היהודי הסבל או הרוכל המוכס או הבעל עגלה ביקש להיות עצמאי. ולא הסכים בשום אופן, אף במחיר חייו, לעשות מה שאיוואן או פרידריך מבקשים ממנו, וכי מי הם, אמר לעצמו, אותו יהודי גאה, שיאמרו לי מה לעשות. מוטב למות ולא ללכת אחריהם. והוא ואשתו וילדיו הלכו למות, משום שלא הסכימו לא להיות עצמאיים.

וחשבנו, כי עכשיו בודאי נהיה העצמאיים שבעצמאיים, נברח מכל לחץ רוחני, נאפיין לעצמנו אורח חיים טיפוסי יהודי שאין בו אף שמץ של תלות במישהו, ויבואו אנשים אלינו ויתפלאו על אומץ הלב שלנו, הנה, יאמרו כל הגוים: עם אחד יש בעולם שאינו לומד מכל מה שנעשה סביבו, הנלחם למען עצמאותו יותר מאשר למען חייו.

ואילו אנחנו בחרנו לנו בעצמאות משונה כזו שאין להבין אותה אף לאחר שמתעמקים במשמעותה. בואו ונצא ביום זה לרחוב ונחפש, מה אנחנו מבקשים ביום הזה, ביום שנקבע על ידי מושלי המדינה כזכרון לעצמאות שלנו? אנו מבקשים לראות את אותם היהודים, ממש אותם היהודים העלובים שגבם נתיישר אולם גם נשמתם נשארה ישרה, נשמה זו הטהורה שניתנה לנו, אנו מבקשים לראות מה עושה כיום אותו מוכס עלוב שהצליפו בו בשוטים על שלא רצה להמיר אף מצוה קלה שבקלות בעבור מיליונים. אנו רוצים לראות את הרוכל העלוב הזה, שהתהלך עם מרכולתו העלובה על פני הכפרים שבהם התגוררו רוצחים, שיכורים וגנבים, והם התעללו בו אולם בלבם פנימה הם כיבדו אותו על אומץ לבו הבלתי רגיל, על שלא נרתע מלקיים מצוותיו אף באותם הכפרים בין הרוצחים והמענים אותו.

היכן הוא היום היהודי הזה, שגבו היה שחוח עד לאדמה ואילו יחודו הרקיע שחקים; ששח וקד לפריצים ובלבו נתעלה עד לגנזי מרומים, והוא והפריצים גם יחד ידעו היטב מי עולה על מי!

היכן הם היהודים הללו שעל גבם חרשו חורשים, האריכו למעניתם, ואילו הם עצמם, כששכבו על גבם בעת שחרשו עליו, כששכבו על גבם בשעה שהשוטים ב"קוסטרוי" הצליפו עליהם, כשרקדו "מה יפית" לפני הפריצים השכורים, שרו בשעת מעשה שירת מלאכים, שרפים, אופנים וחיות הקודש, והרעישו עולמות וראשם הגיע השמימה.

היום הם אינם ויחד עמם נגוזה אותה עצמאות נפלאה שטיפחנו אותה במשך אלפי שנים. וכשאנו רואים ברחוב את הישראלים העצמאיים עד כדי גיחוך אלה ההולכים ביום זה ומטפחים בפטישים המצפצפים ובכך הם רואים את שמחתם, וכשאנו רואים את הישראליות ההולכות ברחוב כל כך בלתי עצמאיות, עד שלא נראה בהן אף שיערה אחת יהודית טיפוסית, הכל שאול אצלן, הכל גנוב, הכל חיקוי כה נאלח שאינך יודע מי הם.

והרי חג היום!

ויש שעומדים על כך לומר הלל עם ברכה בשם ומלכות, משום שיצאנו משעבוד לגאולה, מאפילה לאור גדול.

סלחו לי על חוצפתי ועל דברי הנאצה שאני משמיע: אולם היכן האור הגדול?

האם בוקע אור גדול מעולם הפשע שבפרברי הערים החושף בדייקנות איומה את עצמאותנו, פשע שהולך וגדל מידי שנה, ממש בהשוואה מדויקת להעצמות עצמאותנו. או האם בוקע אור גדול מהחינוך שלנו?

כמה רבבות בני נוער יבלו את היום הזה, את חג העצמאות, בעישון חשיש, בתכנון הפגנות נגד המדינה ולמען הערבים? תל אביב מתגאה בכך שהיא מתקרבת לעצמאותה של שיקגו ולשם כך יש לשותות לחיים כפליים, כי אפילו הלוחמים הנועזים ביותר לא חלמו על הישגים כאלה.

ירושלים העצמאית, שנהייתה עוד יותר עצמאית לאחר מלחמת ששת הימים, רשאית להתפאר בכך, שהנה החלק המזרחי של ירושלים הולך ומתעצב לפי חלקה המערבי, ובנות ירושלים באות לחלק המזרחי כדי להפגין את יהדותן בצורה נאותה לעצמאות הישראלית שהגיעה כבר לשנתה ה-23.

רבותי, פורצת זעקה מקרב הלב: היכן הוא היהודי הטיפוסי. אותו שכל כך שנאו ושכל כך כיבדו אותו בלב פנימה, היכן הגאווה היהודית לא הישראלית, שלא כרעה ברח בפי שום אליל, לא בפני ענקי שלטון כנבוכדנצאר, כאחשוורוש, כאלכסנדר מוקדון, כצארים הרוסיים או האטאמאנים הקוזאקיים.

ולמה כעת, לאחר 23 שנות עצמאות שכזאת, אנחנו כורעים ברח בפי כל שרלטן היודע סודות הפקרות יותר מאשר כל הדורות הקודמים ידעו עליה, למה כעת, לאחר אלפיים שנות עצמאות אמיתית, גאיונית, כשכל עם-הארץ יהודי שלט על עצמו כמו מלך, הפכנו פתאום לגרורים ונספחים של כל "קולטורה" זדונית שתפארתה על הרצח והתועבה.

היכן היא העצמאות הרוחנית שלנו?

אין אנו דורשים חידושים, אין אנו מבקשים לחנך דור חדש, אנו מחפשים את היהודי הגאה, שהולך בין הצליפות ומצליף בצולפים בטוהר נשמתו, בעלייתו השמימה.

ראו כמה מהפכות עברה הכנסיה, כמה משברים וכמה פילוגים. ואנחנו נשארנו עצמאיים עד לשד עצמותינו.

ואנחנו נשארנו כפי שהיינו לפני חמשת אלפים שנה. בדיוק נמרץ.

אלא שיום העצמאות מטיל עלינו אימה. אם תימשך ה"עצמאות" בצורה זו, מי יודע לאן נגיע בעוד כמה שנים.

נר לדוד – גליון 30

יח' אייר תשע"ט
ל"ג בעומר

בס"ד

ציון קברו של רשב"י במירון משמש כאבן שואבת לאלפים ורבבות במשך שנים רבות, וכמקום תפילה לכל מן ונדכה, ולכל מי שחשקה נפשו לשפוך שיח בפני בורא עולם. הפוטנציאל התיירותי הטמון בו לא נעלם מעיני פקידי השלטון ומזמן לזמן צצים רעיונות שונים ומשונים כיצד להפוך את המקום לאתר תיירותי פורה מעבר להיותו מקום תפילה קדוש.

יוזמות אלו נתקבלו תמיד בהתנגדות של היהדות הנאמנה שחרדה מהפיכת צביונו של המקום ממקום תפילה למקום הוללות ופריצות. וב"ה ההתנגדות הועילה ועד עתה לא עלה בידי המהרסים לבצע את זממם.

אחת היוזמות שצברה תאוצה יחסית היתה בשנת תשכ"ז. הממשלה החליטה על הקמת ועדה שתקבע את צרכי המקום ותבצע את השינויים הנדרשים על מנת לשדרג את המקום לאתר תיירותי פורה.

ר' חיים שפר, טברייני בגופו ואיש מירון בנשמתו, נזעק כמו כל היהודים החרדים לדבר ה' וניסה לעורר את דעת הקהל להעביר את רוע הגזירה. רבי דוד זריצקי שמע את זעקתו, הקשיב לסיפוריו הנפלאים, ונחרד כמוהו מהמגמה להפוך את ציונו הקדוש של התנא רבי שמעון בר יוחאי לאתר תיירותי זול ומשוקץ. [אגב, כמה שנים אחר כך נעשו השנים מחותנים כשבנו של ר' דוד נשא לאשה את נינתו של ר' חיים שפר, שבאריכות ימיו זכה להשתתף בשמחה ואף לראות את ילדיהם, דור חמישי שלו.]

את רשמיו וכאביו העביר לקוראים במאמר שהתפרסם בהמודיע ומובא בגליון זה.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

מירון של מעלה או מירון של מטה ?

כשנוסעים חמישים וחמש שנה למירון, הופך המקום הזה להיות חלק מישותו של האדם, רואים בו לא רק מקום קדוש אלא מעין מכורה, הקשר בין האדם לבין מקום זה הוא יותר אישי, קשר של אהבה שאינה תלויה בשום דבר אחר מלבד הקשר עצמו.

ור' חיים שפר, אותו היהודי נמוך הקומה, שכל כולו עטוף בטלית שכולה טבריה, נוסע כבר חמשים וחמש שנה למירון בכ"ה באלול ובז' באדר, וכמובן – בל"ג בעומר, ומלבד זה – ביום הכפורים, שם הוא מתפלל מזה למעלה מיוכל שנים, נוסע בערב יום הכפורים עם רעיתו, וחוזר לפעמים מיד במוצאי הצום ולפעמים נשאר ללון שם, כדי ליהנות עוד שתיים עשרה שעות מאותו זיו של קדושה המרחף במקום הזה, מאותה מנוחת נפש שהסביבה, הרוע, המסתורין וההוד שמסביב – משרה על האדם. לפעמים הוא חוזר דוקא לצפת, ורק למחרת היום הוא חוזר לטבריה.

ואף על פי שגם את טבריה אי אפשר לבטל, שכמה וכמה גדולי עולם שרויים בה, רבי עקיבא, ורבי מאיר, והרמב"ם ועוד צדיקים וגדולי עולם מנוחתם שם, וים כנרת, הוא ים גנוסר, מכסיף את גבוליה של עיר יפה זו, בכל זאת אין ההוד המירוני דומה להוד הטברייני.

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

בשביל ר' חיים, מירון הריהי עיר שכולה שרויה בתוך מחיצתו של רבי שמעון בן יוחאי, ושמי שנכנס לתוך מערתו, הרי הוא בטוח ששום רע לא יאונה לו, והוא, ר' חיים, אינו מספר סתם ספורי מעשיות, אלא עובדות יש לו, כי במשך חמישים וחמש שנות ביקוריו במירון, לא פעם שיחק במחבואים עם סכנת המוות, וניצל ממנה רק בזכותו של רבי שמעון, כיון שזכות אחרת לא מצא ר' חיים לזקוף על חשבונו בפרט כשסכנת המוות עמדה ממש ליד הדלת קברו של רבי שמעון הנעולה בשרשרת גדולה.

האם לא הכרתם את אבו-סעיד?

הוא היה ערבי גברתן, שכל מירון וסביבותיה פחדה ממנו. ראש היה לכל הרוצחים, הגנבים והמברייחים, והיה מטיל אימתו על כולם אף בימים שקטים, כל שכן בשעה שהאנגלים עשו בחשאי יד אחת עם הפורעים הערבים, הללו שלחו את הפידאיון להרוג ולרצוח כל יהודי שנקרה להם בדרכם, הם ארבו לעוברי דרכים יהודיים, השליכו אבנים על תושבי טבריה אף באמצע היום, הרגו ורצחו מבלי שהשלטון המנדטורי יפריע להם.

אולם מירון גם אז שרויה היתה במחיצתו של רבי שמעון בן יוחאי. והקדושה שלה להיכן הלכה? לשום מקום. היא נשארה חופפת עליה כל היום ובין כתפיו של אותו צדיק ובנו – שכנה, היות ששומם היה בזמנים הללו המקום הזה, יהודים פחדו לצאת מן העיר וכל שכן להיכנס למחיצתו של אבו סעיד, שרק ציפה, לאותו רגע שיהודי יכנס לאדמותיו, כדי לרצוח אותו.

וכשהגיע יום של ערב יום הכפורים, פנה ר' חיים למושל העיר טבריה האנגלי וביקש ממנו ליווי של שני שוטרים עד למירון, כדי שיוכלו לנסוע לשם להתפלל כמו בעשרות השנים הקודמות.

המושל האנגלי פתח עיניים אנגליות גדולות והסתכל ביהודי הזה, לא ראה בו כל אות למחלת מוח ולא זיק של פחד.

פתח המושל את פיו מלא תמהון ואמר לו:

"אדוני יודע שכל הדרכים של היום הן בחזקת סכנה ומוטל עלי לשמור עליכם היהודים, שאם לא כן, חי כולכם בסכנה, הערבים מחכים רק שאסיר את השמירה לרגע אחד כדי להתנפל עליכם, כל שכן כשהמדובר בדרך למירון, שרוחשת רוצחים המחכים לכם, ולא ימצא בכל גבול ארץ ישראל שוטר אחד שיסכים להלוות אליכם. ואני מזהיר אתכם לבל תעזו לעשות זאת, כי אתם מוסרים עצמכם לשחיטה".

ראה ר' חיים שהקצין הזה לא יעזור לו אף בשביל בצע כסף, פנה אל נהגים טברייניים והם הסכימו, תמורת מאה לירות ישראליות דאז, סכום שהספיק אז לפרנס משפחה שלמה למשך שנה לפחות, להביא אותם למירון, ובמוצאי יום הכפורים להחזירם לצפת.

נמצאו בכל זאת עשרה יהודים שעלו למירון להתפלל ביום הכפורים על קברו של רבי שמעון. הם באו לשם, נכנסו לקבר, סגרו את דלת הברזל בשרשרת ומנעול, ועמדו להתפלל כל-נדרי.

איני בא לספר את כל המעשה שקרה בעת התפילה של אותו מנין מצומצם של יהודים טברייניים אשר חרפו נפשם כדי ליהנות מזיו השכינה לפחות באותו יום גדול, שאילו הייתי רוצה לעשות כן, לא היה מספיק עמוד שלם של סיפור, אלא אני מקצר ועולה, כדי לבוא לנושא שעליו רצוני לדבר היום, אלא שפטור בלא כלום אי אפשר, לפיכך אני בא לספר רק כיצד למחרת בבוקר, לאחר תפילת שחרית, יצאו האנשים מבעד לדלת להסתכל בעולמו של הקב"ה שהיה עומד על אצבעות רגליו ומצפה לתפלתם של ישראל, כדי שידע אם הוא עתיד להתקיים או חלילה – לאו. אך יצאו מן הדלת והנה אבו-סעיד עומד לפניו, רכוב על סוס, חגור חרב ואקדח והוא מחייך, אומר להם "שלום" ומפטיר תוך כדי חיכוך הערבי: ליהוי ידוע לכם, כי הקבר אמנם שייך ליהודים, אולם טפח אחד מן החצר וחוצה כבר שייך לנו, ואנו לא נסכים שרגלכם תדרוך על אדמתנו המקודשת.

אמר לו ר' חיים, ניחא, אנו לא הגענו לכאן כדי להילחם או לנהל שיחות פוליטיות, אנו באים להתפלל על קברו של הצדיק, ואין לך רשות להפריע לנו.

אמר להם אבו סעיד, וכי אינכם מפחדים מהכנופיות המסתובבות כאן? הרי הם רק מצפים לכם.

אמרו לו: ומה נירא ואנו יודעים שהצדיק שומר עלינו.

הסתובב אבו-סעיד באותו חיוך ערמומי ודהר לו למרחבי ההרים, ועשרת היהודים ידעו כי סכנה אורבת להם, אלא שלא פחדו כי ידעו אל נכון שרבי שמעון בן יוחאי לא יפקיר אותם הלילה טרף לערבים, והיתה תפילתם זו עריבה להם מכל התפילות שהתפללו לפני זה, באשר ידעו, כי התפילות מתעטפות ועולות בסילודים של סכנת נפשות ממש, והיתה הדמעה ניגרת והעיניים נעוצות למעלה עד שעבר עליהם היום.

מיד הופיעו המכוניות של הנהגים, נכנסו המתפללים למכוניות ועברו ביעף את הדרך לצפת. עוד הם עומדים בטבורה של צפת, טרם יצאו מן המכוניות וכל החלל נתמלא נביחות של מקלעים ורובים, ויהודי צפת יצאו בחרדה מבתיהם ואמרו זה לזה: בודאי המניין המירוני בסכנה גדולה, הפורעים הערביים יורים בהם, מי יודע היכן הם ומה קרה להם.

יצאו עשרת הטבריינים ממכוניותיהם ואמרו: הנה הגענו עד הלום.

אמרו להם הצפתיים: וכי מי הביאכם דרך סכנות אלה.

אמרו הטבריינים: רבי שמעון הביאנו למירון וממירון לצפת.

ב.

ר' חיים סיפר את המעשה הזה לא כדי להתגאות באומץ לבו שלו ושל חבריו לנסיעה ההיא, אלא כדי להוכיח עד כמה קשורה נפשם של יהודים בנפשה של מירון, ועד כמה מוכנים היו האנשים הללו למסור נפשם כדי להימצא בתפלתם על קברו של רבי שמעון ובנו, ובמשך כל השנים מיום שהוא זוכר ומאה שנים בודאי לפני כן, היתה מירון מקום מקודש ליהודים שבאו להשתטח על קברות הצדיקים דשם; כל קשה-יום בא לספר את אשר מענה את נפשו, כל חולה שלח לשם לבקש רפואה למחלתו, והקבר קבל תמיד את כולם, ולא אמר אף פעם משהו, צר לי המקום, והיו לנים בתוך המערה או בחדרים שעל ידה, ואף פעם לא טען משהו כי המקום אינו ראוי לכך.

ומשום שנפשם קשורה במירון ומשום שהם מוצאים את המקום הזה מקום תפילה לכל יהודי, נזדעזעו יהודים כר' חיים וחבריו מן ההצעות הגדולות שהוצעו לאחרונה על ידי יהודים אחרים, אשר בתוקף היותנו מדינה, גאה לבנו והננו חולים במחלת הגאווה והפטרונות כפי שלא היינו מעולם, ואנו רוצים מכל דבר יותר מאשר רצינו עד היום, ואנו מחפשים עילות להפוך כל דבר למשהו גדול, אף על פי שהדבר או האיש או המקום מתחננים שאינם רוצים בכך, כי די להם בצניעותם, וכבוד ד' הסתר דבר. לא היהודים הצמודים למירון ולא גדולי העולם השרויים בה, רוצים בכך, הרי תפילה חשאית, הממוגגת את הלב, המעלה את האדם לספירות עליונות, אותה תפילה אינטימית שאף אחד אינו שומע אותה מלבד הלב והקבר, שהיא ממלאה את כל ישותו של האדם ושבעת תפלתו הוא שוכח את הכל, היא התפילה הרצויה באותו מקום ובאותם ימים גדולים בהם מתאספים יהודים כר' חיים וחבריו להתפלל שם.

והנה באים בתכניות גדולות, ורוצים להפוך את המקום למין מועדון.

את מי לא הזמינו לוועדה שתטפל בענייני מירון, אדריכלים מפורסמים, ראשי רשויות, פקידיים בכירים, אנשים בעלי יוזמה, בעלי כספים ובעלי יכולת, אולם שכחו להזמין את מירון עצמה, את לבה של מירון ואת מוחה, את נפשה ואת דמה – את אלה שבמשך חמישים וחמש שנה לא משו ממנה, ללא פחד, וללא בקשת עזרה, ללא טינה בלב הם באו לשפוך שיחם עלי קבר רבי שמעון, והם היו מאושרים באותה עניות ששררה שם, עכשיו רוצים להפוך את המקום למועדון בשביל תיירים, להרוס ולבנות, לעקור

ולנטוע ומקום זה יהפך למקום ביקור לתיירים ואף אחד לא ירגיש כי כאן מירון, ואף אחד לא ירגיש את הקדושה בכאן, כי קדושה, מורי ורבותי, יהודים מלומדים ופקידים בכירים, אי אפשר למדוד במטר ואי אפשר להקציב לה מקום מתוכנן מראש, אי אפשר ליפות אותה, להוסיף עליה או להחסיר ממנה, היא שורה על המקום משום שהיא שם, אולם אפשר ואפשר לגרש אותה משם והיא תלך ותחפש מקום אחר.

ל"ג בעומר, אותו יום גדול, כבר הפך למחולות מחניים, למפגש של הפקרות שרבים מבני הנוער החילוני מצפים ליום זה, ובעלי מרכולות וסתם הולכי בטל – שבאים ביום זה למירון ומתפרקים שם כדבעי. בעוד שנה שנתיים יביאו לשם את תזמורת המטרה או את הלהקות הצבאיות השונות כדי להנעים על הרוקדים, עכשיו השאירו רק פינה קטנה בשביל אותם יהודים שלא שבקו את מירון במשך מאות בשנים, והנה באים ומתקרבים הימים בהם יברחו גם יהודים אלה מאותה פינה קטנה שעדיין נשארה להם.

כי מירון תיהפך למועדון בשביל תיירים.

ניקח לדוגמא את ה"שטיבלעך" של מירון, אם רוצים להרוס אותם, הרי יש קודם כל להתייעץ עם אלה שבמשך למעלה מיובל שנים נמצאו במקום הזה, הם יאמרו אם אמנם אין מנוס מזה או אולי אפשר להמציא תרופה אחרת למחלת הגדלות שדבקה בנו, אולי אפשר להכניס שיפורים, לסייד, לצבוע, להכניס ספסלים, להעמיד מפקח שישגיח על הנקיון, אולם חלילה להרוס מקומות קדושים אלה, כי לשם הרי באים אנשים שרובם ככולם מחפשים מקום להישאר במשך הלילה ולהתפלל על עצמם ועל העם היהודי כולו, אין להם כסף לשלם למלון והם רחוקים מללכת את המקום.

האם חשבו על אותם יהודים כמו ר' יעקב כהן, ראש חסידי ברסלב, שבשבילם מירון הוא המקום אשר בו שוכן רבם הגדול והם באים לשם כדי לשאוף לקרבת אוויר דקדושה כשם שחסידיים אחרים נוסעים לאדמו"ר שלהם כדי ליהנות מזיוו. היכן ימצאו יהודים גדולים אלה, והאם נמצא בכל רחבי הארץ יהודים אחרים המעוניינים ביופיה של מירון ובקדושה יותר מאשר יהודים אלה שאין להם מקום אחר להתפלל בו כאוות נפשם מאשר מירון? ממי לוקחים את ה"שטיבלעך" אם לא מהם?

או שמא רוצים לסתום את הדרך למירון ליהודי גדול כמו הרב ר' רפאל עבו, הבא תמיד עם קהל תלמידים ומעריצים על קברו של רבי שמעון. האם יהודים אלה זקוקים, למירון של מטה או למירון של מעלה? האם התחשבו בהם, קראו להם להתייעצות, לדעת מה הם מחפשים במירון, אולי יש בפיהם משהו לומר על מקום קדוש זה שהם צמודים לו עשרות בשנים בתקופות הקשות ביותר, כאשר אלה הפקידים ראו במירון מקום נעזב ושומם ולא באו לשם לשפוך את לבם, כאשר כל אלה שעכשיו רוצים להפיק ממירון תועלת גשמית עדיין לא חלמו כי אמנם יש כאן מקום להתגדר, ואילו האנשים הר' חיימים, הר' רפאליים וחסידי ברסלב, הרי הם מצאו את הקדושה שעכשיו אחרים משתמשים בה, הרי הם קידשו את המקום לא בגלל התיירים ולא כדי ליהנות מיפי הטבע אשר סביבו, אלא כדי להתפלל ולבקש על עצמם ועל עמם.

אלה האנשים אינם נמצאים ברשימה הגדולה של המטפלים במירון, לא הביאו אותם להתייעצות ולא שואלים את פיהם, מה טוב ומה לא טוב בבניינים של מירון, אלה שאינם באים כתיירים לראות, להצטלם ולחזור או לזרוק כמה גרושים לקערות שיש או אין בהן צורך, אלא באים לשם כדי לשאוף חיות לנפשם, אלה הם הבעלים האמיתיים של המקום המקודש הזה.

והם אינם בין הוועדות השונות. למה?

היהודים הללו לא היו מקבלים פרוטה משכורת ולא אש"ל ונסיעות, הם היו באים בעצמם ושוטחים בפני כולם, אף בפני האדריכלים בוני הפרוייקטים היפים, כיצד להכניס את מירון למסגרת של תיירות, להוריד מעליה את צבעה הדהוי, להלביש את גופה הצנום במחלצות מבלי לפגוע בהודה, בזיוה,

ובהדרה, והיו משאירים מקום לעצמם ולא לפי היהודים שכמותם, פינה פנויה מכל גינונים ומכל טקסים, פינה פנויה מן היופי הארכיטקטוני ומן הממשלתיות הצמודה לכל זה. הם היו משאירים בשביל יהודים כאלה ספסלים, אבל נקיים, "שטיבלעך", אבל נקיים ומסוידים כראוי, הם היו משאירים לכל אלה הרואים במירון לא מקום לתיירים, אלא מקום קברו של רשב"י ובנו, מקום תפילה ותחינה, מקום מיוחד, כדי שיתפללו בו. מבלי לבקש גדולות ומבלי להוריד מן המקום את ההוד הקדום. הם היו מיעצים מה לעשות בקבר, אולי כדאי להשאירו כפי שהוא, בתקונים קלים לשם החזקתו, ואולי כדאי לשפרו כפי ראות עיניהם המירוניות, ולא הממשלתיות או התיירות, כי עיניהם רואות יותר טוב מכל אדריכל ומכל פקיד ממשלתי, והחוש המקודש שלהם ידע היכן יש חשש לפגיעה בקדושת המקום והיכן אין חשש לזה.

היהודים הללו לא נקראו. ומשום כך יושב כעת ר' חיים ומתאונן על יום שיבוא ואולי ישנו את המקום אליו הוא נסע ובו הוא מתפלל במשך למעלה מחמישים שנה, עליו הוא חרף את נפשו ואת נפש משפחתו, בו הוא מצא את בית הכנסת שלו ושב שער הדמעות, התפלות והבקשות – פתוחים לפניו בכל עת.

ועכשיו יגיע ר' רפאל ותלמידיו, ר' יעקב כהן עם עדת חסידי ברסלב והם לא יכירו את המקום וילכו לחפש את מירון, כלומר: את מירון של מעלה, לא את זו שכיסתה פניה בכחל ופרכוס והפחיתה בכך את החן שלה בהרבה, לא את מירון זו שהורידה מעליה את עדיה הקדום שקדושי עליון העניקו לה, ועכשיו היא מלובשת פראק וצילינדר, ומרחח שערותיה כדרך הצעירים, אין אלא להלבישה ג'ינס ושתצא במחול ריקודים מעורב, כפי שכבר הנהיגו לאחרונה בל"ג בעומר...

- - - אלא את מירון של מעלה אשר בה מצאו את מנוחתם רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר, שרימה לא שלטה בבשרו, אלה אשר שרפו את סביבתם במבטם משום שראו מישהו שאינו מוסר את כל כולו לתורה ולתעודה. את מירון הזו הם מחפשים.

יש חשש מבוסס כי מירון תיהפך בעוד שנה שנתיים למועדון לתיירים, בודאי המעונינים בכך ירוויחו אלפי לירות, אולם מירון המקודשת תרד למחתרת.

היהודים הללו כבר מחפשים מקום בשבילם במירון, היהודים שלא נקראו לחוות דעתם בענין הנוגע לציפור נפשם.

כפי שנהוג אצלנו.

המודיע, כג' שבט תשכ"ז